EL TEMPS

20/26 novembre 1989

Any VI - No. 283 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.

Crítics i ugetistes, en guerra

PSOE, creix la divisió

Fabià Puigserver

Entre el Lliure i la Comédie Française

Autobiografia

Benazir Bhutto es destapa

Els escenaris d'òpera augmenten

Catalunya 91

© JOTTLIEB DAIMLER

PLA DE PENSIONS

La diferència és la confiança

Si pensa a subscriure un Pla de Pensions, tingui present aquests consells de Caixa de Catalunya:

— Informi-se'n bé. Actuï amb coneixement i convenciment; el millor pla, a la seva mida, només és un.

— No es deixi portar per previsions massa optimistes.

— Consideri el seu Pla de Pensions com un complement de la seva pensió de jubilació de la Seguretat Social.

— Determini vostè mateix com i quant vol estalviar sense deixar-se influir exclusivament pels avantatges fiscals.

— Com que tots els Plans de Pensions són molt semblants, triï una entitat que li mereixi confiança i l'assessori bé.

Pensi-s'ho bé, el seu Pla de Pensions és important. Li oferim els 560 punts d'informació de Caixa de Catalunya.

Amb tota confiança

CAIXA DE CATALUNYA

EL 283 TEMPS

20/26 novembre 1989

Any VI - No. 283 - Setmanari d'informació general - 250 Ptes.

SUMARI

PAIS

8. ¿Amb qui ballen els candidats? J. Ma. Pasqual.
12. Després del 29-O, la divisió. I. L. Belda, A. Punsola i M. Payeras.
18. La lenta mort dels pesticides. S. Enguix i N. Pellicer (Reportatge guanyador del IV Premi de periodisme EL TEMPS).
24. Premi d'Honor Jaume I. L. L. Vela.
26. 17 de desembre: ¿la reconquesta de Fraga? M. López Maseda.

INTERNACIONAL

30. Benazir Bhutto es destapa. Autobiografia d'una *princesa*. *Stock*/EL TEMPS.
33. Europa, sense mur. V. Partal.
34. Grècia vota la ingovernabilitat. A. Reig.

TEMPS OBERT

36. Lluís Salvador d'Habsburg: el somni d'un arxiduc. C. Garrido.
40. Entrevista al comandant Cousteau: «Estic contra els partits verds». *L'Express*/EL TEMPS.
44. *La banyera*, de Jesús Garay. J. Romaguera i J. M. López.
46. Muntsa Alcaniz, la pagesa davant la muralla. A. Sotorra.
48. Albert Pla, la sorpresa. R. Monton.
49. Smith, escultor, dibuixant i català il·lustre. *Ll. Bonada.*
51. Les ironies pictòriques de Julio Bosque. R. de la Calle.

CULTURA

Entrevista a Fabià Puigserver, escenògraf i director del Lliure. B. Lucas. **56.**
Els escenaris de l'òpera. J. Comellas. **60.**
Llibres, Prestatgeria, La visió, De revistes. 67.

CIÈNCIA I MEDI AMBIENT

Entrevista al geòleg castellonenc Vicent Sos Baynat. T. Violeta. **74.**

ECONOMIA

El somni dels deutors. L'endeutament municipal condiciona les noves inversions. A. Vicent. **80.**
Entrevista a Andrés García de la Riva, president del Banco de Crédito Local. A. Vicent. **83.**
Agenda, Recomanacions, Programació TV, Pel·lícules, Passatemps. 90.

Edicions del País Valencià, S.A. Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13a. 46001-València. Tel. (96) 352 48 69. Telefax: 352 09 83. **Redacció de Barcelona:** Carrer de Casanova, 46, 4-2. 08011-Barcelona. Tl. (93) 323 00 71. **President del Consell d'Administració:** Rafael Mansanet. **Editor:** Eliseu Climent. **Director:** Josep Ramon Lluch. **Subdirector:** Josep Ma. Pasqual. **Cap de redacció:** Antoni Robles. **Redacció València:** Miquel Alberola, Xulio Ricardo Trigo, Jordi Sebastià, Nel·lo Pellicer, Albert Vicent, Ismael L. Belda. **Col·laboradors:** Enric Sòria, Víctor Mansanet, Remei Blasco, Esther Roig, Carles Gàmez. Ronan Killeen. **Administració:** Quica Sena i Pilar Martí. **Secretària de Redacció:** Xelo Tortosa. **Redacció Barcelona:** Eduard Company, Sílvia Montfort, Blanca Lucas. **Col·laboradors:** Lluís Bonada, Oriol Castanys, Carles Singla, Òscar Monferrer, Xavier Duran, Andreu Sotorra, Joan Vila, Vicent Partal, Albert Punsola i David Pallejà. **Secretària de redacció:** Mercè Montoliu. **Corresponsalia Alacant:** Francesc Manel Anton. **Corresponsalia Castelló:** Antoni Albalat, Teresa Violeta. **Corresponsalia Mallorca:** Miquel Payeras. **Corresponsalia Andorra:** M. Carme Grau Ribot. **Corresponsalia Madrid:** J. M. Sanmartí, Julio Trujillo. **Fotògrafs:** Rafa Gil (València), Domènec Umbert (Barcelona), Xesc Amengual (Mallorca), Carlos Serrano (Madrid). **Documentació:** Ma. J. Castellote. **Arxiu fotogràfic:** Jesús Prats. **Disseny:** Enric Satué. **Maquetació:** L. Casanovas. **Cartografia:** Alonso. **Correcció lingüística:** Francesc Sellés, Dolors Sanchis. **Promoció i publicitat:** Jordi Enguix. **Subscripcions:** Begonya Pardo. **Edició:** Eloi Casanovas. **Impressió, composició i enquadernació:** Tip. Artística Puertes, S. L. Palleter, 47. Telèfon (96) 325 06 77. 46008-València. **Col·laboradors:** Joan Fuster, Vicent Ventura, Ricard Blasco, Ramon Barnils, A. Solé, Joan F. Mira, Manuel Vázquez Montalban, Joan de Sagarra, Vicent Pitarch, Sergi Pàmies, Oriol Domingo, Josep V. Marqués, Quim Monzó, Ignasi Riera, Antoni Serra, Julio Mánez, Valentí Puig, Max Cahner, Ferran Torrent, J. J. Pérez Benlloch, Toni Mollà, Ricard Calvo, Equip d'Estudis Urbanístics, Manuel Muñoz, Heike van Lawick, Francesc Signes, Manuel de Pedrolo, Vicent Partal, Rafael Alemany, Jaume Lorés, Vicenç Villatoro, Baltasar Porcel, Biel Mesquida, Ferranda Martí. **Direcció, redacció, administració, publicitat i subscripcions:** Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13. 46001-València. Telèfon (96) 352 48 69. **Depòsit legal:** V. 853-1984.

Els lectors que vulguen veure publicades les seues cartes en aquesta secció hauran de tenir en compte que en cap cas podran superar les vint línies de text i que s'hauran d'identificar amb el nom i el DNI.

Exigències satisfetes

Finalment, cinc mesos després d'haver anunciat la remodelació d'aquest setmanari, heu tret a la llum la nova imatge d'EL TEMPS. En primer lloc crec que és de justícia felicitar-vos per haver arribat fins a aquest moment i, sobretot, perquè crec que el canvi d'imatge que heu propiciat satisfà les exigències més altes. Com a subscriptor de la revista des del primer número, em sento orgullós de la nova cara, més atractiva i més moderna i us encoratjo a continuar en aquesta línia. Felicitats.

Joaquim Palau
Mataró (el Maresme)

Imatge renovada, millor contingut

Vora sis anys després del seu naixement, EL TEMPS assoleix un aspecte definitivament modern i competitiu i es col·loca en primera fila de les revistes que es venen en aquest país. Per a tots els que setmana rere setmana seguim el que afecta el nostre país a través de les pàgines del vostre setmanari, és una gran satisfacció que aquest paper tingui un aspecte, una cara i uns ulls tan atractius.

La imatge és important, és cert, però ho són més encara els temes que s'hi tracten i els col·laboradors que hi escriuen. En aquest sentit vull animar-vos a intensificar el treball per augmentar-ne el nivell i incrementar la presència de firmes de prestigi en les vostres pàgines.

Ernest Nicolau
Sant Sadurní d'Anoia (l'Alt Penedès)

Els opinants il.lustres han de tornar

Fa setmanes que observe la manca d'opinants de prestigi en EL TEMPS. Enyore aquells mesos en què Manuel Vázquez Montalbán, Vicenç Villatoro, Jaume Lorés i el magnífic Joan Josep Pérez Benlloch alternaven les seues firmes en les pàgines d'EL TEMPS, tot mostrant que des de la tolerància i la diversitat de criteris és possible la convivència de posicions diferents en una mateixa tribuna. A més de felicitar-vos pel nou disseny de la revista, m'agradaria fer una crida perquè torneu a incorporar entre les vostres pàgines aquests mateixos opinants il·lustres que tan bon record van deixar entre els lectors.

Vicent Peris
Benifaió (la Ribera)

Al sr. Amadeu Fabregat

En relació amb el reportatge sobre la televisió valenciana firmat per Domènec Ros i que vau publicar en el passat número, vull manifestar la meua coincidència d'opinió. La TVV fa llàstima, però no per com ho fan els professionals que hi treballen, sinó pel projecte global que dirigeix Amadeu Fabregat. Jo entenc que en aquestes primeres setmanes de funcionament no puguem demanar que el resultat siga tan brillant com el que ha aconseguit TV3 després de cinc anys de funcionament, especialment perquè en un mitjà tan difícil com la televisió els professionals necessiten un temps de rodatge. Una altra cosa, però, són les pel·lícules que els responsables de la casa trien per a entretenir-nos. Al Sr. Fabregat vull dir-li que els valencians no som subnormals ni tan ignorants com ell es pensa. A mi, i crec que a la major part dels ciutadans d'aquest país tampoc, no m'interessa veure en valencià cap pel·lícula de quarta sèrie sobre bojos del bisturí o mandonguilles... ni en valencià, ni en espanyol.

Antoni Civera
València (l'Horta)

Empresariat i qüestió nacional

Qualsevol persona atenta a l'evolució de les ideologies polítiques al nostre país observa que actualment està en plena efervescència el debat nacionalista. Aquest avança, intel·lectualment, cap a unes posicions més radicals.

L'empresariat, en canvi, s'inhibeix completament d'aquesta evolució, i no contribueix tan sols en grau significatiu a la normalització lingüística. Si bé molt sovint combrega amb uns ideals nacionalistes moderats, en la pràctica no actua en conseqüència, és una mostra més d'esquizofrènia contemporània.

Això és degut al fet que l'empresari es mou per interessos molt concrets, eminentment econòmics, eludint tot el que pot suposar un conflicte innecessari. I la defensa nacionalis-

ta aferrissada ho és, quan històricament la vinculació econòmica està molt lligada a l'estat espanyol. Malgrat que a vegades s'ha volgut minimitzar aquesta dependència, i se n'ha destacat una, d'altra banda certa, negativitat fisco-comercial, com molt bé apunta M. A. Estradé en el seu magnífic assaig *Del Catalanisme possibilista al nacionalisme radical*: «(...) el cert és que, el mercat espanyol és encara importantíssim per a molts sectors de la nostra economia i hi ha molts catalans que consideren que en depenem sense remei». I el Mercat Únic europeu no representa un canvi absolut en això per si sol.

Xavier Albertí
Cassa de la Selva (Gironès)

¿Majoria? ¿d'on o d'Hondt?

Amb un 39% el PSOE torna a guanyar més de la meitat dels escons del Parlament d'Espanya. Amb un 30% d'abstenció resulta que han votat Felipe el 28% dels espanyols. Es per això que, caminant pel carrer , es fa difícil identificar un creient del PSOE; quasibé, només 1 de cada 4 persones corrents.

No entenc que amb tants anys de democràcia, el Parlament continuï sent tan poc representatiu de la voluntat diversa del conjunt dels espanyols.

D'aquesta manera, el vot dels espanyols no val el mateix; si al PSOE un escó, unitat de representació parlamentària, li costa 46.000 vots, al IU/IC s'augmenta fins als 109.000 vots (només 2,40 vegades.)

Sentir dir als senyors del PSOE que representen la majoria o la totalitat d'espanyols és una mentida. Més del 60% no els hem votats i, malgrat això, continuaran fent i desfent amb la més absoluta indiferència respecte a la majoria dels ciutadans.

Demanaria que algú expliqués la constitucionalitat de la terrible Llei d'Hondt, que desvirtua completament la voluntat diversa de la població.

Francesc Torres i Amigó
(el Barcelonès)

Rètols per al WC

Dins una campanya en la qual pretenen recuperar elements físics del costumari català, un company basc i jo estem acabant de preparar uns petits rètols de WC en què anirà el mot «Can Felip» i una petita imatge d'un caganer-tipus pessebre. La idea és de fer una venda d'aquests rètols amb la intenció obertament catalanesca de recuperar la denominació *Can Felip* per a designar el wàter. Aquest nom encara és viu en algunes contrades del nostre país.

Aquesta operació no pretén ser un negoci, sinó quasi un acte de militància catalanista, i per tant els marges de profit que pretenem treure'n són molt escassos. El que sí que us voliem demanar és si, en vistes de la seva finalitat i en vistes dels noms que actualment semblen planar entre els «déus» que ens ha tocat, i ens tocarà, suportar en el món polític als catalans, ens podríeu ajudar a difondre el producte amb un anunci a la vostra —i nostra— resvista EL TEMPS.

Toni Strubell
Hondarribia, Gipúscoa

Rectificació

Contràriament al que s'assegurava la setmana passada en un dels apartats d'«El Termòmetre», el Sr. Eugeni Burriel, delegat del govern al País Valencià, sí que va comparèixer davant els mitjans de comunicació per a explicar els resultats de la nit electoral.

PAS DE RATLLA

Ramon Barnils

Saltar-se el mur

Aquella matinada d'agost de 1961 la factoria de l'empresa Junker und Ruh, als afores de Karlsruhe (Baden) i prop del Rin, presentava un fenomen increïble: una llarguíssima cua a la porta d'entrada.

Per a un treballador temporal (*Gastarbeiter* en la la llengua pròpia, estudiant sense possibles i curiós d'Alemanya en realitat) aquella cua no podia ser: corresponent al tòpic amb tota exactitud, l'entrada dels diversos torns en l'enorme factoria, de més de tres mil treballadors metal·lúrgics, es feia en ordre complet, disciplina això, germànica: al pas i sense cues.

Aquella cua, doncs indicava fets excepcionals, que no van començar a presentar-se'm fins que, seguint la cua, vaig arribar, no al rellotge de marcar l'entrada, sinó unes passes abans: allí hi havia piles enormes d'exemplars del «Bild Zeitung», diari groc i catastrofista que, amb tipografia castastrofista, anunciava l'erecció d'un mur infranquejable, vigilat per gent d'armes, que partia carrers, places i barris de la ciutat de Berlín.

Fins a mig matí no vaig poder treure l'entrellat del rebombori. El desconeiximent de l'alemany, el ritme cronometrat, obligat de la feina i, sobretot, l'exitació indignada dels treballadors indígenes, que els havia canviat els mots, habitualment secs i precisos, per grunys i, evidentment, renecs caragolats més propis de pagesos de carro i mula que no de torners i premsistes. Finalment vaig ferme una composició dels fets explicats pel diari; pel que fa a la deducció ideològica, me la va donar uns dels líders del poderós sindicat del Metall, que era a més el meu encarregat. Recordo les paraues tal com les vaig entendre:

--Kommunismus égal Facismus.

Vaig tornar a Barcelona al cap d'un parell de mesos, just per als exàmens de setembre a la Facultat de Ciències Econòmiques. Allí el marxisme imperava (les estrelles de la Facultat eren els Lluch, Sacristán, Pasqual Maragall, Vidal Villa, Narcís Serra i *el* partit era un, únic i únic considerat: el Partit Comunista. Vaig passar algunes tardes de bar intentant explicar que el Comunisme (el real, el del mur de Berlín) era igual que el Feixisme (el real, el de l'Eix). Aviat me'n vaig desentendre, d'aquella colla de fanàtics; de la mateixa manera que no cal perdre gaire temps, ara, amb (gairebé) els mateixos fanàtics (però emblanquinats per l'èxit), que amb l'endorrocament del mur de Berlín celebren el canvi del capitalisme d'estat al capitalisme de les oligarquies.

En comptes de plorar, aleshores, la pèrdua de la llibertat, i celebrar, ara, l'eixamplament de la llibertat. Van reaccionar, i reaccionen, així, perquè tenen la llibertat com una eina més, que ara deso i ara trec. En comptes de tenir-la per allò que és: l'únic clima on pot florir de tot: i el mal, i el bé.

FEIM FEINA PER POSAR LA CULTURA A L'ABAST DE TOTHOM

A través del Centre Coordinador de Biblioteques i amb la seva xarxa de 52 biblioteques, el CONSELL INSULAR DE MALLORCA apropa, dia a dia, la cultura a tots els ciutadans.

Aquest Centre, que va néixer l'any 1985 amb tan sols onze biblioteques, en l'actualitat cobreix gairebé la totalitat de l'àmbit insular reafermant la decidida voluntat i la tasca continuada del CONSELL INSULAR DE MALLORCA a l'hora de posar la cultura a l'abast de tothom.

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

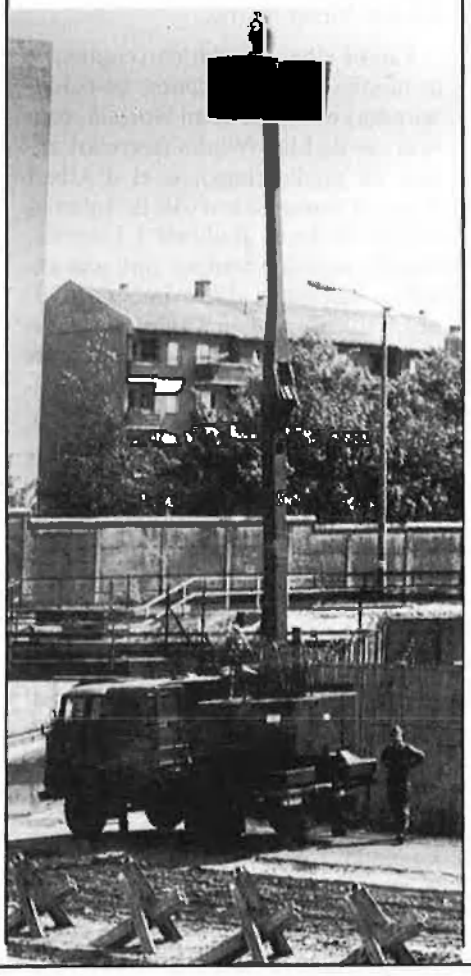
Caiguda de murs

L'any 1989 passarà sense dubte a la història, o almenys a la història d'Europa, com un temps en què les transformacions de la realitat s'han acumulat i accelerat de tal manera que s'han convertit en una autèntica revolució: mitja Europa, després del 1989, no tornarà a ser com abans. I de rebot, l'altra mitja tampoc.

Allò que no era ni previsible ni tan sols concebible fa dos anys, o només un any, de sobte ha passat a formar part de la realitat quotidiana de països sencers: la llibertat d'informació, les manifestacions no reprimides, la circulació d'idees no oficials, l'oposició política, les eleccions que s'aproximen a lliures. Els ciutadans de l'URSS, de Polònia o d'Hongria, i l'opinió dels països occidentals, en pocs mesos s'han habituat a considerar normals fets i processos com aquests, que fins fa ben poc s'havien resignat a considerar impossibles.

Una cosa, però, semblava tan impossible que ningú, fa només unes setmanes, no gosaven imaginar-la com realitat: la caiguda del mur de Berlín. L'estiu del 1961, quan el règim de la DDR, amb l'estímul i el suport soviètic, tallava físicament pel mig la capital d'Alemanya, es congelaven definitivament els efectes de la II Guerra Mundial. El pacte de Ialta, el repartiment d'Europa, el *teló de ferro,* el bloc soviètic i el bloc americà, quedaven fixats en ferro i en ciment, per un futur sense retorn visible. El 9 de novembre de 1989, l'enderroc físic del mur pot significar el veritable final del món sorgit de la guerra del 1939-1945. Un món en què mitja Europa, com l'antic imperi dels tsars, va quedar convertida —no és una expressió excessiva— en una *presó de pobles.* De pobles tancats, engabiats darrere de filferrades, pels seus propis governs.

Prop de quaranta-cinc anys després del final d'aquella guerra, vint-i-vuit-anys després de la divisió de Berlín, són els pobles mateixos els qui desfan les barreres, els qui perforen els telons de ferro, i els qui enderroquen els murs de ciment. La destrucció física del mur, els milers de persones que hi ballaven d'alegria, que el desintegraven a colps de martell o de picola, formen una de les imatges més encoratjadores que s'han pogut contemplar en molts anys.

L'esperança, per a l'Europa d'una banda i altra de la ratlla, no està en la complaença —interessada o perversa— en el fracàs espectacular d'un sistema. L'esperança està en la recuperació del protagonisme popular, de la força i el coratge de societats senceres que forcen els seus propis dirigents encastellats, els seus propis governs encarcarats, a seguir el pas d'aspiracions i desitjos tan de temps reprimits. Quan un poble enderroca els murs que un govern ha construït, tots som una miqueta més lliures.

TELEVISIÓ: UN ALTRE MUR QUE CAU

També aquests dies, al nostre país, sense tanta transcendència històrica, hem fet caure una petita muralla. A partir del dimarts dia 14, les emissions de TVV comencen a arribar a una part important de Catalunya, gràcies a un repetidor instal·lat per Amics de TVV, entitat promoguda per Acció Cultural del País Valencià. Una iniciativa privada, d'entitats cíviques, ha fet possible, ja allò que els governs han volgut obstaculitzar o no volen resoldre.

Dos anys després d'iniciar-se les emissions de TV3, Acció Cultural començava a fer-les arribar al País Valencià. Un mes després de començar les emissions de TVV, ja està en marxa el mateix procés, cap al nord. Semblava que els «problemes tècnics» esgrimits pels governs havien d'elevar i mantenir un mur contra la comunicació a banda i banda de l'Ebre. No era cert. El mur tenia un altre origen. I era tan insostenible com el de Berlín, feliçment destruït.

PAÍS

Les famílies d'ERC davant el XVI Congrés del partit

¿Amb qui ballen els candidats?

Una *tercera via* amb Josep Lluís Carod al capdavant es perfila com la clau de volta imprescindible per a pacificar l'enfrontament entre les línies de Joan Hortalà i Àngel Colom al si de l'històric partit.

Amb motiu del XVI Congrés Nacional d'Esquerra Republicana de Catalunya, les diverses famílies ideològiques i d'interessos que conviuen en el si del partit i alguns dels militants més representatius i carismàtics s'han decantat a favor o en contra de cadascuna de les candidatures.

Una radiografia actualitzada d'aquest històric i viu alhora partit nacionalista, a manera de diagnosi precongressual, ens revela que a ERC hi ha, per exemple, una família liberal. En ella es compta el carismàtic Jesús Prujà, que s'ha adherit a la candidatura col·legiada (la d'Àngel Colom). Contràriament a Prujà, la resta de la família liberal sembla d'acord amb la candidatura d'Hortalà. Són, bàsicament, Pau Miserachs (president del casal Esquerra Liberal) i Miquel Bacardit (secretari adjunt d'organització d'ERC).

També forma part dels liberals Montserrat Raurell, que reparteix la seva simpatia entre les candidatures d'Hortalà i Josep-Lluís Carod.

Una altra de les famílies d'ERC és la socialista. En parlar de la família socialista sempre és mencionat Albert Alay (ex-diputat al Parlament de Catalunya), tanmateix ell no es considera part d'aquesta família i manté simplement una adhesió personal a Joan Hortalà. Encara que tots dos havien estat fortament enfrontats quan encara era secretari general Heribert Barrera hi ha qui els consideraven els seus dos delfins.

El cap més visible actualment de la família socialista és Joan-Baptista Fonollosa (secretari de l'executiu). Aquesta família ha estat estretament lligada a Joan Hortalà mentre ha estat secretari general però a pocs dies del Congrés semblen voler acostar-se —amb més previsió que decisió— a la candidatura de Carod. Un altre destacat militant de la família socialista és Constantí Mas, més proper però a la candidatura de Colom.

Una altra és la família dels anomenats *pragmàtics,* un sector inspirat en el mateix Josep-Lluís Carod. Es compon bàsicament per ex-militants de Nacionalistes d'Esquerra, com és el cas del manresà Josep Huguet. I personalitats com el diputat al Parlament de Catalunya Miquel Pueyo, de Lleida i que compta amb el suport de l'ex-diputat Víctor Torres.

També s'han acostat darrerament a la família dels *pragmàtics,* ex-col·laboradors estrets de Joan Hortalà, com és el cas de Lluís Vilalta (secretari adjunt de publicacions), o el d'Albert Freixa (vice-president de la Internacional de Joves Radicals i Liberals, organització que compta amb una antena a Barcelona, el Moviment de Crítica Radical), o el de Xavier Simó (ex-Secretari General de les Joventuts d'Esquerra Republicana).

Una altra família la formen els *barreristes.* Bàsicament són els militants de més edat i incondicionals de l'ex-secretari general d'ERC i ex-president del Parlament de Catalunya. Un barrerista és, per cas, Jordi Pou (fundador del Reagrupament Socialista). Un altre és Marc-Aureli Vila (ex-diputat al Parlament de Catalunya), adherit a la candidatura de Colom, de la qual forma part el mateix Barrera.

Un cas a part, tot i que està inclòs en la candidatura col·legiada, és el de Jaume Rodri (president del Consell Nacional del partit). I un altre, el de Francesc Vicens (ex-diputat al Congrés dels Diputats), que si bé en un principi es va adherir a la candidatura col·legiada, a final d'octubre passat se'n va retirar i sembla haver-se allunyat de la política.

Una altra família és la dels *colomins,* també dits *radicals.* Entre els *colomins* destacats hi ha Joan Puigcercós (secretari general de les Joventuts d'Esquerra Republicana), Xavier Bosch (ex-membre de la Crida a la Solidaritat i col·laborador directe d'Àngel Colom), Ernest Benach (tinent d'alcalde de Reus i partidari d'un acord Colom-Carod) i Pere Prat (president de la Intercomarcal de Barcelona).

Pel que fa a Joan Hortalà, és més difícil parlar que els seus seguidors formin una família, però a part de les adhesions que ja s'han enumerat més amunt, val la pena citar entre alguns dels militants més fidels a la seva persona Josep Palmerola (alcalde de Seva i president de l'Assemblea de Batlles i Regidors), Francesc Permanyer (ex-candidat a secretari general en el darrer Congrés i que va retirar la candidatura en benefici de la de Joan Hortalà) i Maite Solana (col·laboradora directa de l'actual secretaria general).

Pel que fa al nombre de vots que podien arrossegar les famílies de Joan Hortalà i d'Àngel Colom, podien calcular-se al voltant dels set-cents cadascuna quan només ells dos havien presentat candidatures. Però la presentació de la candidatura de Josep-Lluís Carod (una solució d'urgència al duel Hortalà-Colom) no només podria servir ara per a decantar l'equilibri en aquest Congrés sinó per a marcar l'inici inequívoc de qui va pel camí del mig cap a la secretaria general.

Josep Ma. Pasqual

D'esquerra a dreta: Joan Hortalà, Àngel Colom i Josep Lluís Carod.

DOMÈNEC UMBERT

Joan Hortalà, secretari general d'ERC i candidat a la reelecció

Vostè s'ha queixat d'algunes pintades que ha vist aquests dies i que no li han agradat gaire. ¿Què deien?

—«Hortalà dimissió, Colom solució». Ni tampoc les trucades que rebo a casa dient-me feixista, monàrquic, botifler... Són exteriorització pròpies de la marginació i de l'activitat dels partits polítics no parlamentaris.

—Tampoc li va agradar que en plena campanya, Àngel Colom anunciés la creació dels escamots olímpics.

—L'anunci que un militant d'Esquerra Republicana, alhora diputat, volia organitzar uns escamots, no va aportar res de positiu. Aquests tipus de plantejament no formen part de la història d'Esquerra Republicana de Catalunya.

—Si triomfa la candidatura d'Àngel Colom, ¿vostè abandonarà el grup parlamentari d'ERC?

—No tinc cap interès a abandonar ni el partit ni el grup, si el partit continua sent el partit i el grup continua fent política parlamentària seriosa com ha fet fins avui.

—¿Per què és tan criticat, senyor Hotalà, des de dins del seu partit?

—Detecto una certa animadversió personal. Ja ho sap, les pintades, les telefonades..., fa pocs dies em van avisar que estaven preparant un gran dossier per demostrar que jo era el gran amic dels socialistes. Ja m'explicaran. Resulta que fa uns anys em deien que era el gran amic dels convergents.

Àngel Colom, representant de la candidatura col.legiada a la secretaria general d'ERC

Quina part d'ERC pot arrossegar la candidatura col·legiada?

—Un setanta per cent.

—¿I l'altre trenta per cent?

—Després de qualsevol operació sempre queda algun tros d'organisme que no es pot acabar de lligar.

—Abans del Congrés, des de la candidatura col·legiada ja s'han qualificat els dos anys de secretaria general de Joan Hortalà com a Bienni Negre.

—No van ser unes declaracions personals meves. En la història del partit mai Esquerra Republicana de Catalunya havia estat internament tan dividida. Hi ha hagut algú que ho ha provocat i Joan Hortalà n'és el màxim responsable. Ell ho havia d'haver impedit si és que ell no ho ha provocat.

—Després del darrer Congrés ERC va proposar-se canviar la imatge, ¿no es pot dir que s'hagi aconseguit?

—Hi ha hagut moments importants de rellançament i rejoveniment del partit, però han coincidit amb altres en què per dins s'ha anat sembrant discòrdia. És internament que ERC ha passat una etapa de *Bienni Negre,* de gran divisió i de destrucció. Ara ens trobem amb la responsabilitat de fer una operació a cor obert per normalitzar la situació.

—La candidatura col·legiada es presenta al Congrés de Lleida amb una certa moral de vencedor...

—Amb una certa convicció de victòria.

Josep Lluís Carod, candidat a la secretaria general d'ERC

Per què ha presentat una candidatura diferent a les de J. Hortalà i A. Colom?

—Per una voluntat de descrispació i pacificació del partit, després de veure que les dues candidatures dedicaven molta energia a la desqualificació personal crec que la meva candidatura és fonamentalment política per damunt dels enfrontaments personals.

—¿Quin tant per cent d'ERC pot arrossegar? ¿Quins sectors?

—És molt difícil dir percentatges i tampoc penso que la qüestió vagi per sectors, en realitat volem atraure les persones que no tinguin una mentalitat sectària i això es pot trobar a tots els sectors. Com a candidatura integradora aquest és l'ideal.

—¿Vostè també creu que els dos anys d'Hortalà al capdavant de la secretaria general han estat un Bienni Negre?

—Els dos anys d'Hortalà poden ser criticables però jo no ho faria en aquests termes. Hortalà no ha aconseguit constituir un grup de treball coherent i competent ni tampoc trencar l'enfrontament de les famílies mitjançant un projecte polític integrador.

—¿Hi ha divisió interna a ERC? Aquesta és la imatge que es dóna.

—Hi ha divisions internes a tots els partits i també cal dir que a certs mitjans els interessa accentuar les divisions internes de determinats partits. El que hi ha a ERC són actituds contraposades que més que caràcter ideològic i polític són d'enfrontament personal i això trau credibilitat en la tasca parlamentària i en la municipal.

—¿Qui n'és el responsable?

—Tots el que som dins el partit tenim una quota de responsabilitat i no seria realista centrar-la en algú exclusivament.

—¿Amb qui es podria arribar a entendre abans o durant el Congrés? ¿Què podria fer-lo decidir?

—Em podria arribar a entendre amb tot aquell que defensi i proposi una candidatura no excloent i integradora com la nostra i manifesti, així, el seu suport a un projecte de futur.

—¿Com resumiria el seu programa? ¿I què en pensa, del programa de les altres candidatures?

—Sobre les altres candidatures no opino perquè no conec els respectius programes. El nostre programa pretén la reconstrucció del partit a través de quatre punts: la pacificació interna del partit a través de la voluntat integradora, la modernització de l'estructura i l'aparell administratiu, la renovació de la imatge externa del partit, i l'adequació o connexió d'ERC amb els problemes quotidians dels ciutadans. Tot això de cara a assolir una expansió del partit a curt o mitjà termini.

Neril actua evitant la caiguda del cabell en els casos de desnutrició capil·lar, desordres del cuir cabellut —com el greix i la caspa—, inflamació de l'arrel o agressions externes. Un tractament seriós i tan complet que fins i tot resol el problema abans que aparegui.

NERIL NORMALITZA EL CICLE DE VIDA DELS CABELLS.

Els cabells tenen un cicle de vida que, si s'altera, se'n provoca la caiguda. Esdevé menys resistent, es desprén fàcilment i quan, a la llarga, el fol·licle s'atrofia, el cabell no torna a créixer.
Les fases d'aquest cicle vital són:

- Fase de formació i creixement, també anomenada anàgena, que dura entre 3 i 5 anys.
- Fase transitòria o catàgena, en la qual el creixement s'atura.
  Aquesta fase es prolonga durant unes 2 setmanes.
- Fase de repòs o telògena. Als 3 o 4 mesos, el cabell es desprèn i cau.

Neril resol el problema creant les condicions òptimes per a restablir la fase de creixement o anàgena i normalitzar així el cicle de vida del cabell, donant-li força i vigor.

NOU TRACTAMENT INICIAL NERIL FORTE AMPOLLAS. PERQUÈ LA MILLOR DEFENSA ÉS L'ATAC.

Després de serioses i continuades investigacions als Laboratoris Dralle d'Hamburg, Neril dóna un pas més en el seu tractament inicial amb la nova fórmula Neril Forte ampollas, ara amb Biostabilisator OTL.

D'aquesta manera Neril actua, ja des de la primera aplicació, sobre l'arrel del cabell, sobre el cuir cabellut i sobre el cabell, normalitzant el seu cicle de vida i estimulant el seu creixement.

ÉS MÉS FÀCIL EVITAR QUE ELS CABELLS CAIGUIN QUE INTENTAR QUE TORNIN A EIXIR

NERIL, TÒNIC CAPIL·LAR, EVITA LA RECAIGUDA.

Després del tractament incial és convenient aplicar regularment el tònic Neril. Neril nodreix i revitalitza l'arrel del cabell i evita que la flora bacteriana afavoreixi l'aparició de caspa i de picors. A més, el tònic Neril estabilitza la secreció de les glàndules sebàcies i activa el reg sanguini.

XAMPÚ NERIL, CABELLS SANS.

El xampú Neril neteja la caspa i el greix, relaxa la pell, obre els pors i exerceix una acció reparadora sobre els cabells fent-los recuperar la lluentor i l'elasticitat. És aconsellable l'ús habitual del xampú Neril, sobretot mentre se segueix el tractament inicial i el de continuïtat, ja que afavoreix l'absorció dels principis actius.

NERIL®

TRACTAMENT INICIAL I DE CONTINUÏTAT CONTRA LA CAIGUDA DELS CABELLS

És un producte dels laboratoris (Dralle) (Hamburg) amb l'exclusiva de CIBA-GEIGY

EL TERMÒMETRE

Josep Lluís López-Bulla

Juliol i agost per al secretari general de CCOO de Catalunya, pel desbloqueig que ha aconseguit en les negociacions del pacte laboral de la *supercaixa*. Després de la reunió celebrada la setmana passada amb els directors de la Caixa de Pensions i de la Caixa de Barcelona, Josep Vilarasau i Joan Torres respectivament, López-Bulla va manifestar que els empleats de la nova *supercaixa* poden estar tranquils, perquè els problemes que ells plantejaven serien resolts. Ningú quedarà sense feina en la nova entitat.

Josep Lluís López-Bulla.

El govern de les Illes

↑ Bon oratge i vent favorable per al Parlament Balear que aprovà per majoria, amb el vot en contra del PSOE, una proposició no de Llei que «insta el govern de l'estat que s'organitzi, per als pròxims anys i fins a tenir les competències d'educació, un tribunal d'oposicions a les Illes» per evitar així la penosa migració de prop d'un miler d'opositors a instituts que cada any han de marxar a Madrid, durant aproximadament un mes, per a poder examinar-se.

Televisió Espanyola

↑ Sol i cel clar per a la *Televisió Espanyola,* que s'ha decidit a incloure el gallec, el català i l'èuscar en els cursos d'idiomes que emet diàriament a partir de les vuit i mitja de la nit.

Només s'albiren núvols entre responsables de programació que manifesten que «a partir de gener donarem cursos de més llengües internacionals; respecte a les autòctones, de moment no hem pensat a ampliar-les». ¿De moment? ¿Quines?

EMISA

↓ Tempesta arrasadora contra l'empresa Municipal d'Informàtica de l'Ajuntament de Palma (EMISA) que Hisenda ha fet desaparèixer del Registre Mercantil ja que durant tres anys seguits no ha lliurat la declaració dels balanços. Curiosa coincidència la d'aquest *oblit* de les obligacions amb Hisenda precisament quan aquest mes és el de pagar la declaració de la renda.

Carlos Solchaga

↓ Baixa quasi a l'infern el comptable del govern espanyol, **Carlos Solchaga,** perquè encara que els pressupostos generals de l'estat per a l'any vinent no han estat aprovats, i mentre que el nou gabinet sorgit de la majoria pels pèls romandrà encara a l'ombra, ell ja ha anunciat pel seu compte l'ajustament econòmic per a tots els ciutadans, inclosos els votants socialistes. Solchaga ha oblidat que és ministre provisional, Boyer en funcions. I també ha oblidat que el programa del seu partit proclamava per al passat 29-O una política diferent. Per això, i per altres coses, molts militants del PSOE volen donar-lo de baixa.

Carlos Solchaga.

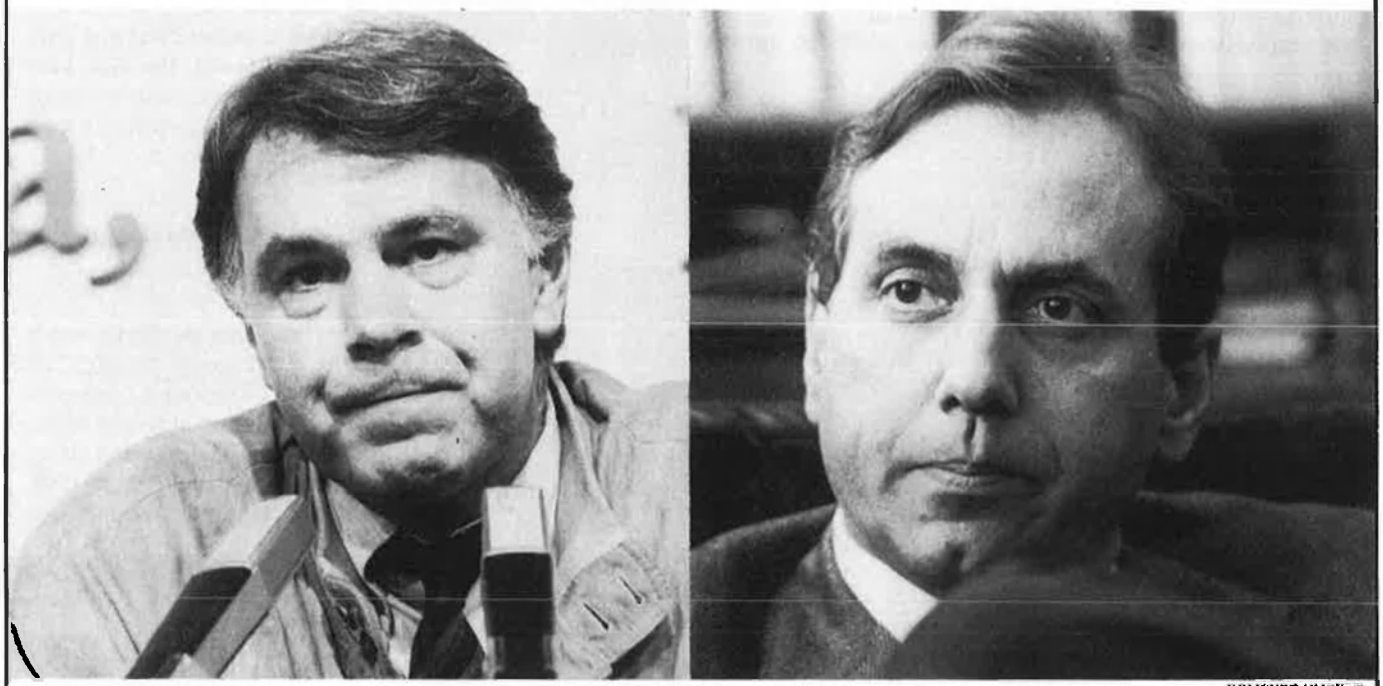
Cándido Velázquez Gaztelu

↓ Neu de Nadal per a l'actual president de Telefònica, per proposar al govern un increment de les tarifes de les trucades per al pròxim 1990. Les trucades interurbanes són les que patiran l'increment més fort, i precisament són les que donen més beneficis a la companyia. Les tarifes de les trucades internacionals i urbanes no pujaran tant, però tampoc signifiquen una font d'ingressos tan important com les altres. Si el servei continua com fins ara, la relació preu-qualitat farà riure.

Democràcia Socialista, Esquerra Socialista i UGT, fronts principals de batalla al PSOE

Després del 29-O, la divisió

El pròxim 18 de novembre es reunirà a Madrid Esquerra Socialista i una setmana després, el 26, el corrent de García-Damborenea, Democràcia Socialista. Ningú, i menys encara UGT, comparteix el balanç triomfal de la direcció.

El partit de Felipe Gonzalez demana un nou cartell i molts canvis. Raimon Obiols ho té al PSC cada volta més difícil. DOMENEC UMBERT

Eduard Montesinos, secretari comarcal de l'Horta de l'aparell socialista i director general de Treball, diu: «Democràcia Socialista és un sindicat de polítics en bancarrota, un asil de damnificats i de crítics que abans defensaven a fons l'oficialisme». Montesinos controla totalment el partit en la tercera ciutat de l'estat i es desvincula rotundament del corrent que encapçala l'ex-secretari general dels socialistes biscaïns, Ricardo García Damborena. Fidel de Lerma durant dècades, el cap de la tribu socialista que defenestrà l'ex-alcalde de València, Ricard Pérez Casado, manté actualment, no obstant això, una certa distància política amb el president de la Generalitat i secretari general del PSPV, Joan Lerma. En el calidoscopi del PSPV-PSOE, Montesinos ha passat a ser un lermista sense Lerma, un oficialista crític.

Manuel Rivas, ex-gran banquer de les finances valencianes del PSPV i vicepresident de la Caixa d'Estalvis de València ja és, com avançà aquest setmanari, la veu de Damborenea al territori comunitari. Rivas assegura, a pesar de tot, que Montesinos els demanà, a ell i a un altre important soci del corrent, el regidor de Sanitat de l'Ajuntament de València, Fernando Millan, la funció que ara ell ocupa. Montesinos pot negar-ho un miler de vegades, però en allò que no pot mentir és que ara mateix la seua vida política es troba cada volta més en un primíssim fil que el lliga amb el lermisme pur.

Montesinos, amo de la València socialista, ha començat a rebre colps de fuet des de totes les agrupacions. La caiguda de llistó electoralista a la ciutat del Túria en més de 35.000 vots, i la pèrdua de prop d'un quart de milió al País Valencià des de l'octubre de 1982 al mateix mes de tardor de 1989, són armes irresistibles en mans, fonamentalment, de les bases socialistes del Camp de Morvedre, de l'Horta Sud, i d'alguns crítics de l'Horta Nord, que no li perdonaran el descavalcament del seu rei oficial, Leonardo Margareto.

Margareto, vice-president de la Diputació Provincial i alcalde de Montcada, va haver d'abandonar el seu terreny tradicional per a ampliar parcel·les de poder a Montesinos. Amb més govern a l'Horta i amb una bona comunicació amb els *waleses* o ugetistes que lidera Rafael Recuenco, Montesinos pot negociar una família pròpia dins el PSPV-València. La seua anàlisi, més enllà de qualsevol crítica, «que el PSOE ha estat el partit més votat a València», consigna i balanç de l'oficialisme, més que reagrupar desperta batalles entre els germans i els cosins-germans del PSPV. La família socialista està que crema.

Sobretot si els resultats els avalua Es-

querra Socialista. L'home a València de Santesmases i de la Rocha, els actuals pares d'Esquerra Socialista, Vicent Garcés, pensa que el PSOE ha començat a disgregar-se, que creix la divisió i que «encara que la base electoral continua ancorada en l'esquerra, el centrifuguisme socialista és quasi imparable. Ha començat una disgregació i els socialistes, per primera vegada, comencen a articular-se, a l'exterior del PSOE», ha sentenciat Garcés.

Ricardo García Damborenea no es troba, malgrat tot, tan lluny d'aquestes paraules. A València, a les sis de la vesprada del passat dijous 9, i al restaurant Don Pablo, a pocs metres de la seu central del PSPV, al carrer d'Albacete, declarava: «L'aparell s'ha dedicat a emfasitzar la importància d'una majoria absoluta. Una victòria *in extremis,* i per un vot». El vot murcià que ara, de la nit al dia, s'ha perdut. Per primera volta des de fa set anys, el PSOE ja no és l'emperador absolut de la Moncloa i de les Corts espanyoles. «Un partit socialista», afirmava Damborenea, «encara està per estrenar a Espanya».

Amb Damborenea i Manuel Rivas es troben a DS antics destacats del PSPV, però no massa. El director general de Sanitat, Gonçal Lázaro; l'ex-alcalde d'Elx, Ramon Pastor; l'esmentat regidor Millán, i alguns curiosos observadors com Manuel de la Llave, ex-regidor del CDS al cap i casal de València que, com molts altres, podria perfectament aproximar-se al nou corrent socialdemòcrata gràcies a les associacions cíviques amb les quals aquesta pretén gosar competir amb l'aparell.

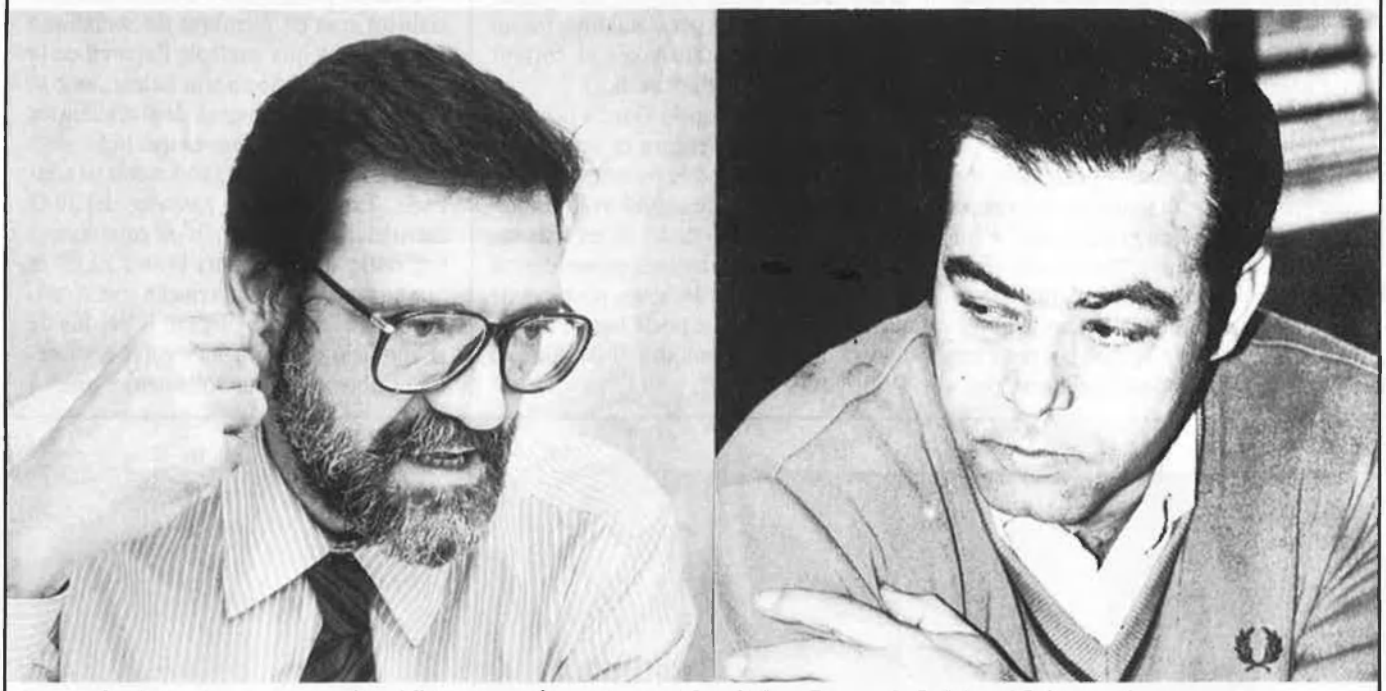
Damborenea té mal cartell. Ell mateix reconeix a aquest setmanari que durant anys va ser «martell d'heretges», i perseguidor d'heterodoxos. Qui va afirmar que «amb ETA no es pot negociar» i que «els socialistes bascos no tenen cap rubor de ser espanyols», naix amb fòrceps al País Valencià.

Montesinos té més futur. Amb una Esquerra Socialista minvada a Catalunya i afeblida a Balears, i amb una UGT distanciada de Felipe González i Joan Lerma, ell podia ser-ne l'interlocutor perfecte. Rafael Recuenco, secretari general dels ugetistes valencians, està més a prop de Lerma que, curiosament, de Nicolás Redondo. I no és un problema geogràfic. Les bases del PSOE tremolen davant la perspectiva electoral municipal i autonòmica de 1991, i l'aparell sap molt bé que ara mateix necessita una cosa: separar en UGT el gra de la palla. Promoure fidelitat al partit. Contra els somnis socials del 14-D. Recuenco té ací un xec en blanc transferit des de la Moncloa.

Esquerra Socialista de Catalunya, ESC, sector crític del partit que dirigeixen Raimon Obiols i Narcís Serra, ha fet públic un document en el qual valora els resultats obtinguts als comicis del passat 29-O i, el que és més important, fa un grapat de propostes concretes per corregir el que qualifiquen de «fràgil victòria» socialista.

L'escrit de balanç afirma críticament que «a Catalunya, a diferència de la resta de l'estat, el partit no ha rebut l'aportació de vots del centre-dreta. En canvi, veu com se li escapen a Iniciativa per Catalunya o cap a l'abstenció». Això, segons aquest text, significa que «sectors socials molt importants no aproven la política social del PSOE que el PSC s'ha entestat a defensar».

Aquesta mateixa declaració afirma, sense especificar clarament per què, que a Catalunya es donen condicions més favorables al redreçament del socialisme que a la resta de l'estat. I recorda que, perquè això es produesca, cal que el PSC inicie immediatament tres operacions polítiques. La recepta d'ESC situa en primer lloc la necessitat de reconciliació amb UGT, alhora que reconeix Justo Domínguez, secretari general a Catalunya, com l'interlocutor més vàlid per a restablir la col·laboració entre la central de Nicolás Redondo i el partit que governa a la Moncloa. El segon punt consisteix a demanar a la Comissió Executiva del PSC que «sense pèrdua de temps propose la constitució d'un comitè d'enllaç amb Iniciativa per Catalunya», la força en creixement de Rafael Ribó i Ramon Espasa. L'últim element d'aquesta operació seria reclamar la realització d'un referèndum intern en el Partit dels Socialistes Catalans sobre la creació d'un grup parlamentari català a Madrid, amb entitat pròpia.

Ricardo García Damborenea: «un partit socialista encara està per estrenar». Manuel Rivas, Democràcia Socialista al País Valencià.

Fonts del sindicat UGT a Catalunya, consultades per EL TEMPS, s'han negat rotundament a fer cap comentari sobre el document de l'Esquerra Socialista que encara roman al PSC. Ni tan sols en allò que els pertoca: els paràgrafs dedicats a la cooperació amb el moviment sindical. Aquestes mateixes fonts han volgut desvincular-se'n: «Els problemes d'ESC només són d'ells, nosaltres som el sindicat». UGT remet a la seua valoració oficial, considerant que «en aquest moment es donen les condicions necessàries perquè s'assoleixi una entesa entre el govern i les forces socials». Amb tanta coincidència de criteri amb el sector més a l'esquerra del PSC i la proclamació de tots dos de l'urgent *gir social,* resulta paradoxal que en la central sindical existeixi certa llei del silenci.

Esquerra Socialista, a pesar dels seus cent militants que fa setmanes optaren per la ruptura i deixaren el PSC camí d'Iniciativa per Catalunya, encara manifesta la seua ferma voluntat de continuar essent l'ànima crítica de l'obiolisme. El problema és saber quin aguant pot tenir una consciència heterodoxa impotent per a aconseguir canvis reals i il·lusionada per eternes promeses.

Antonio Ruiz, portaveu en cap d'ESC i membre del consell nacional del PSC, afirma que respecta «l'opció del centenar de militants que van deixar el partit, però aquesta no és la direcció que pot emprendre Esquerra Socialista en el futur. La nostra funció —reafirma— és dins del partit; volem introduir una nova dinàmica al PSC, amb sensibilitat social i nacional, i amb més autonomia respecte al PSOE». No obstant això, Antonio Ruiz assegura que «segons com anessin les coses ens podríem trobar en un moment determinat en el qual Iniciativa per Catalunya fos un pol tant o més atraient per al corrent d'ESC que el mateix PSC».

El corrent de Ricardo García Damborenea a Catalunya encara és una incògnita. De moment, no hi ha un cap visible ni una petita legió de seguidors que s'hagen abocat al balcó de les seues tesis socialdemòcrates. El destacat espanyolisme del nefròleg biscaí i les seues postures de duresa amb allò que porte barret nacionalista li auguren moltes dificultats al Principat.

BALEARS, CORRENTS PER A TOTS

Desconcertats per la victòria aclaparadora del PP, els socialistes del PSOE-Illes veuen manifestar-se ara, a la llum, els enfrontaments entre els, fins ara, dos corrents existents. Fins ara, perquè des del dia 10 existeix també la Democràcia Socialista de García Damborenea, a més de Socialisme i Autonomia, de Joan March, i el corrent oficialista representat per Fèlix Pons, Emilio Alonso i el mateix batlle de Palma, Ramon Aguiló.

L'única preocupació interna dels oficialistes eren els membres de Socialisme i Autonomia que controla l'aparell de la FSB, Federació Socialista Balear, amb el més que evident disgust dels oficialistes i de Madrid. Cada vegada que hi ha eleccions les distintes llistes són motiu de conflicte. Tant, que a les passades del 29-O els oficialistes imposaren els candidats, i cap crític aparegué a les llistes. El fet és que aquesta sorda lluita tingué com a conseqüència més d'un disgust: la pèrdua de la condició de Partit més votat i, sobretot, l'obtenció d'un sol senador (per 4

d'AP), ja que perdé inclús el de Menorca, tradicionalment sempre socialista i que en aquesta ocasió ha suposat la derrota de tot un president del Consell de Menorca, Tirs Pons, també imposat pels oficialistes. Aquest descens de vots i d'actes de senadors han fet aparèixer en el si de la FSB-PSOE les diferències entre els dos corrents existents fins ara, el de Joan March i el dels oficialistes. «L'electorat no perdona dissidències internes», ha manifestat un destacat membre del PSOE balear per a explicar la derrota. Dissensions, a més, que ara poden ser més nombroses.

LA VINGUDA DE DAMBORENEA

Si el 29-O ha servit per a mostrar clarament la disputa entre Socialisme i Autonomia i els oficialistes, ara un tercer corrent en discòrdia intenta fer-se un lloc, el corrent crític de García Damborenea, Democràcia Socialista. Malgrat que també hi ha presència de membres d'Esquerra Socialista, aquests no es troben organitzats ni tenen cap opció a lluitar pel control de la FSB.

García Damborenea va acudir a Palma el dia 10 per a presentar el seu corrent. Coneixedor del paper de Socialisme i Autonomia, llançà un clar missatge de col·laboració: «Probablement amb Socialisme i Autonomia podem estar d'acord pràcticament en tot, però la renovació del partit no es pot fer només des de Balears».

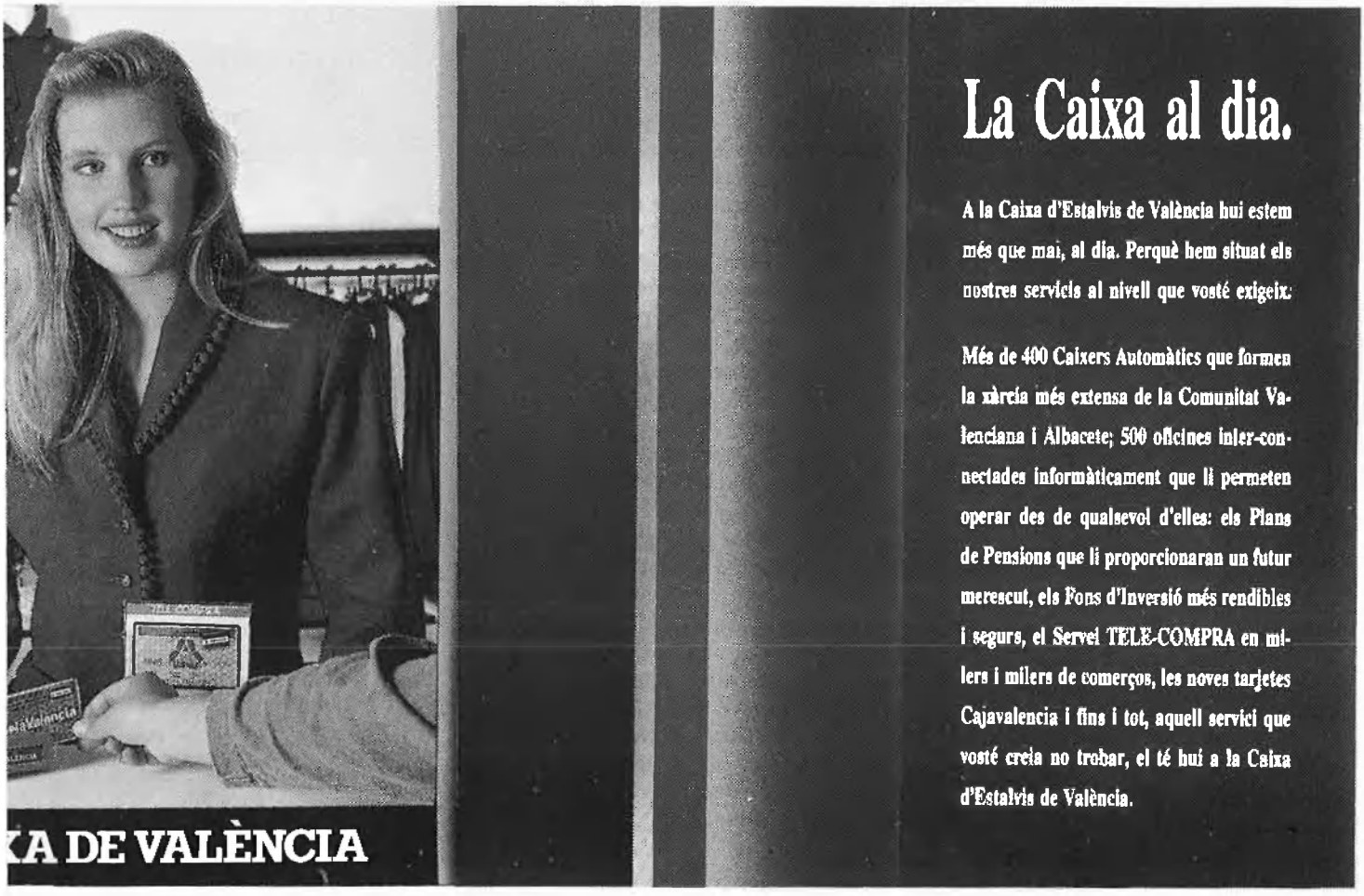
El que no va fer Damborenea, ni tampoc cap dels membres presents de Democràcia Socialista, fou donar xifres de simpatitzants, ni tan sols aproximades. Simplement es limitaren a assegurar que «som bastants». Per a qualsevol quantificació concreta, «hem d'esperar la reunió de tot el corrent que se celebrarà a Madrid el dia 25 i vull dir que aquesta no es farà en un petit hotel o res de semblant, sinó que la farem al Palau de Congressos, cosa indicativa de la importància numèrica de Democràcia Socialista».

El que sí que es coneix és que els impulsors d'aquest corrent a Balears són ex-col·laboradors de Joan March i de Socialisme i Autonomia, entre els quals hi ha un membre d'UGT, Josep Antoni de la Mota.

Molt s'ha especulat amb el paper de Francesc Obrador, secretari general d'UGT-Balears i batlle de Calvià, com a possible número 1 socialista a les eleccions autonòmiques del 1991. De fet, la UGT a les Illes, com passa a la resta de l'estat, es troba en una situació d'allunyament del PSOE («per a nosaltres és igual que qualsevol altre partit i el tractem, lògicament, així; sense cap tipus d'especial relació que sí que és cert que va existir fa uns anys», assegura un membre de l'executiva illenca del sindicat socialista, però del PSOE oficial, del govern central. En canvi, no hi ha al·lusions negatives a Socialisme i Autonomia, que controla la FSB, ni tampoc a Democràcia Socialista.

Els rumors de la candidatura d'Obrador, a pesar de ser forta, i que comptaria amb el suport dels dos corrents no oficialistes, no va poder ser reforçat amb la *foto* entre Damborenea, March i Obrador, ja que aquests dos últims no aparegueren al sopar de presentació de Democràcia Socialista.

Ismael L. Belda, Albert Punsola i Miquel Payeras

Dalt, Agramunt. Baix, Iñaqui Zaragüeta.

CAFÈ DEL TEMPS

Miquel Alberola

La vitola de Satué

Aquella cosa que hi ha a la pàgina del costat, que sembla el tros del capçal d'un llit estil *remordimiento* i que fa com de marc de la foto de qui firma aquesta secció, m'han dit que és una vitola. I les *vitoles* són aquells anells que porten els *puros* de marca. Són coses d'**Enric Satué**, la persona que ha camuflat el caos d'aquest parell de pàgines —i de les de davant i darrere— amb un resultat tan satisfactori. I m'han explicat que això és modern, atrevit. I que té moltes implicacions amb el nom de la secció. I així deu ser, si Satué ho ha vist així.

El problema és que la *vitola* l'he de dur jo. La meua incredulitat agrària m'hauria impulsat al sarcasme, si no fóra perquè, certa nit al Nick Havanna de Barcelona, vaig conèixer Satué i em va causar una impressió formidable. Si he de dur la *vitola amb dignitat* i *amb ofici,* en nom de la modernitat, algun dret de dissidència se m'haurà de consentir. I això volia consignar. Me'n deus una, Enriquito.

Agramunt o l'ardor

El neodiputat del PP per la circumscripció de València, ex-president de la Confederació Empresarial Valenciana i aspirant impacient a la presidència de la Generalitat valenciana, **Pedro Agramunt,** ha enviat un escrit al delegat del Govern, *Eugeni Burriel,* per tal de recriminar-li la «inhibició» davant de la «il·legalitat» que implica la recepció de TV3 al País Valencià. Hi afegeix que la resolució del problema passa pels principis de màxima capacitat d'elecció per part dels televidents i per l'estricta igualtat entre TVV i TV3. I diu més encara: que això representa la modificació de les Lleis d'ordenació de les telecomunicacions i del tercer canal, com també la «cessió per part de la Generalitat catalana d'un dels seus dos canals», a fi que TVV puga arribar a Catalunya.

Deixant de banda que si es produeix la modificació de la llei, les renúncies es fan innecessàries, Agramunt, o qui siga —i pot ser el seu assessor **Iñaki Zaragüeta**—, ha realitzat una radiografia de molta definició sobre les lesions i les contradiccions del PP valencià. El PP d'Agramunt, amb aquest paper, ja ha començat les estratègies autonòmiques i municipals. En principi, els recents resultats electorals imposen maniobres amb tendència a recuperar el vot anticatalanista, el patrimoni de **González Lizondo,** i la supressió de TV3 n'és un excel·lent reclam —tan excel·lent que ni UV l'ha pensat—. Però simultàniament, la sensació de nova dreta —de dreta *virgo intacta*— que pretén infondre Agramunt exigeix un comportament europeu, amb solucions, sobre el cas TV3. I alhora han de defensar emfàticament l'aplicació de les legalitats perquè han de demostrar-se suficients i segurs de governar. L'operació és tan ambiciosa i tan complicada que reclama alguna classe de reconeixement públic.

Si Agramunt s'ha proposat rearticular la dreta valenciana a base de proclamar-se més *blavero* que Lizondo, val més que ho deixe córrer, que aquest PP, amb totes les sensibilitats, reformes i *performances* que vulga, fa la mateixa cara que AP. I la mateixa olor.

Dalt, Francesc Gordo. Baix, Josep Gomis.

Cançó trista del passeig de Pujades

El comissari general de seguretat, responsable dels mossos d'esquadra, **Francesc Gordo,** ha presentat la dimissió. I en l'actitud l'acompanya el teòric de la policia, **Jaume Corbet.** Alguna cosa deu passar en aquella institució perquè un històric dirigent de CiU i un erudit en el tema de la seguretat se n'hagen anat a casa. No són els primers que arriben a aquesta conclusió: igual va fer **Miquel Sellarés** —¿o va ser destituït?—, i segurament la mala memòria me n'oculta algun altre que em sabrà dispensar. Desconec si el detonant és el conseller de governació, **Josep Gomis,** un home que en el seu dia va ser partidari fervent del Movimiento; fins al punt que alguns encara el recorden amb la indumentària normativa el dia que va morir el general.

La cosa és que després de deu anys d'estatut, els mossos d'esquadra són poca cosa més que porters d'entitats oficials, a canvi d'unes 150.000 pessetes per tan nobles honoraris. Com a molt, atonyinen algun xoriço d'escassa consistència. El president **Jordi Pujol,** vistos els resultats, fa la impressió que ha perdut una oportunitat històrica per a crear un cos de seguretat democràtic, civil i diferent. I aquest fracàs, amb tota probabilitat, pren fonament en la falta de voluntat política per traure a la superfície un model nacional —d'estat— de policia autònoma com la que, amb totes les objeccions que el cas demane, ja comença a funcionar a Euskadi.

El desànim que es viu al passeig de Pujades, on hi ha la central, no solament afecta els que tenen per missió teòrica tirar endavant el projecte, sinó també els mateixos agents de seguretat, molts dels quals, davant la ineficàcia del cos, prefereixen fer de guardajurats en qualsevol empresa de seguretat. Això és greu i s'hauria de repensar, perquè si els mossos d'esquadra només serveixen per al que fan, val més invertir-ho en altres necessitats.

VI Premi de Periodisme EL TEMPS

La lenta mort dels pesticides

Els pesticides s'han situat entre els productes més nocius d'aquest final de segle. Els primers perjudicats, usuaris i consumidors, comencen ja a saltar a les estadístiques. Aquest reportatge ha estat guanyador del IV Premi de Periodisme EL TEMPS.

Vuit hores del matí. Estiu de l'any 1986. Joan S., llaurador de la vila d'Alginet (la Ribera Alta), arriba a l'hort d'albercocs del qual és propietari i camina entre els arbres. Amb satisfacció contempla els fruits quasi llestos per a ser collits ja. Joan S. s'atura i observa detingudament sota les fulles dels fruits unes engrunes blanques mòbils. De sobte, tem el pitjor... allò és una infecció de *poll.* Ràpidament, agafa l'automòbil i es dirigeix cap a Alginet. Allí, en un magatzem de productes fitosanitaris confirma les seues sospites i allà mateix adquireix uns paquets de Temik.

El Temik és un pesticida que té un termini de seguretat de 110 dies. És a dir, que fins que no es complesca aquest espai de temps no es pot collir el fruit, perquè les molècules necessiten aquest període per a degradar-se. Una veritable bomba en mans de qualsevol negligent. En el cas que comentem, Joan S. ha tractat cada un dels albercoquers del seu hort amb Temik. Pocs dies després, la plaga ha desaparegut. Una setmana més tard, tot el camp està collit. El que ell no sap és que del seu camp han eixit uns fruits amb un índex de toxicitat capaç d'hospitalitzar un poble sencer.

En aquella ocasió, miraculosament, un veí va detectar la irregularitat i ho va denunciar a la Cooperativa del poble que anava a comercialitzar els albercocs. Aquesta ve localitzar la partida per a analitzar-la, i va comprovar el desmesurat índex de toxicitat d'aquests fruits. El pesticida, de categoria C (el més perillós), tenia durant les primeres setmanes la màxima efectivitat i la major concentració tòxica. Els albercocs hagueren eixit al mercat exterior, on si les autoritats del país de destinació no les hagueren retirat abans, haurien provocat greus intoxicacions. Automàticament, s'hagués prohibit la marca responsable i això per a una cooperativa, on es fonamenta l'economia de tots els pobles de La Ribera, pot ser desastrós. Casos com aquests esdevenen, cada vegada més, perillosament habituals.

LA IGNORÀNCIA DEL LLAURADOR

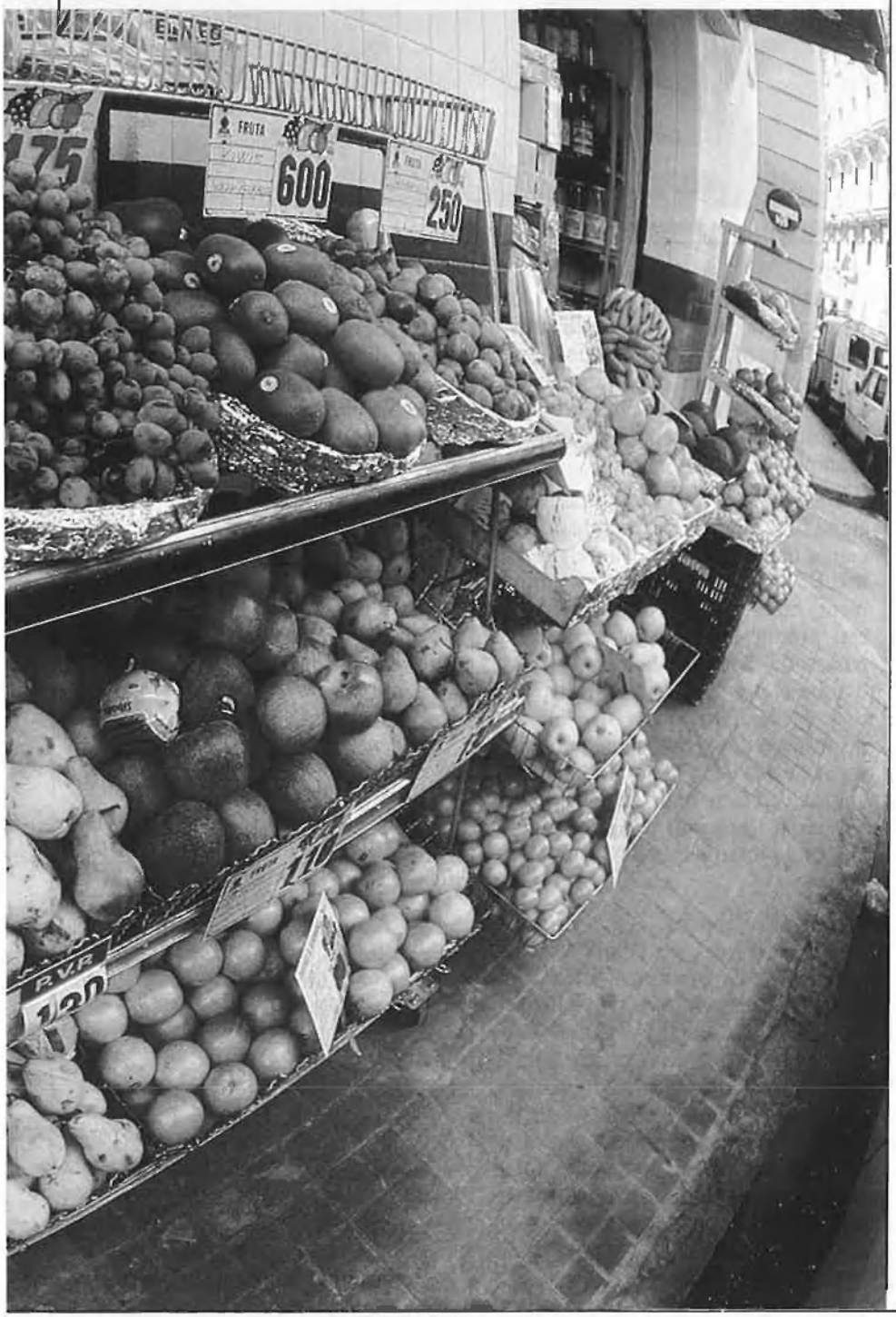
Segons el tècnic agrícola de la Cooperativa d'Alzira (Ribera Alta), Antoni Soler, «no més d'un 30-40% dels llauradors s'assessoren abans d'utilitzar els productes». Així doncs, situacions com la relatada no poden estranyar-nos, ni tampoc les intoxicacions, infeccions i altres malalties —desconegudes i inexplicables en molts casos— que provoquen aquests productes. Xifres alarmants de contaminats, tant per ingestió de pesticides com per la seua manipulació, estan en poder de la Comissió Sanitària de la Generalitat valenciana que ha realitzat campanyes informatives que s'han caracteritzar per la poca efectivitat i una certa irracionalitat.

Les multinacionals productores de pesticides com BAYER, SHELL, ERT, INAGRA, CIBA-GEIGY, BASF, SANDOZ o SERPIOL, han situat en els darrers anys al mercat prop de cinc mil productes diferents. Totes elles es reparteixen un pastís que a l'estat espanyol supera els 50.000 milions de pessetes, dels quals prop d'un 30% corresponen al País Valencià. En darrer terme hi ha un gran nombre de tones de fruites i verdures exportades que tornen al mercat estatal per vendre's novament amb uns graus de contaminació elevadíssims.

En un estudi realitzat recentment

sobre el tema per la Junta d'Andalusia, s'assegura que «almenys, deu mil persones moren anualment en el món per causa directa dels plaguicides». Al País Valencià, incomprensiblement, les dades sobre afectats es desconeixen. L'administració, que ha encarregat diversos estudis a la Facultat de Medicina de València, entre altres organismes, mai els ha fets públics. Segons el cap de Protecció de Vegetals de la Generalitat valenciana, Antonio Olmos, la situació pot arribar a ser «alarmant», tant per als afectats directament, com per a aquells que emmalalteixen pel consum de productes molt contaminats. En un àmbit més concret, i com apunta Antoni Soler Vinals, «cada estiu hi ha una mitjana de quinze llauradors del terme d'Alzira que ingressen en urgències per intoxicació directa». La segona quinzena del passat mes d'agost set llauradors d'una colla de fumigadors d'Algemesí ingressaven en urgències a l'Hospital Peset Aleixandre de València afectats d'una greu intoxicació per aplicació de pesticides.

L'AIGUA, TAMBÉ

A Alzira, l'ús indiscriminat i irracional dels nitrats a l'agricultura ha provocat, en els darrers anys, la contaminació de les aigües de proveïment públic, situació que el farmacèutic titular de la localitat, Francisco Alamanzón, ha qualificat d'irreversible «ja que aquesta aigua no pot ser consumida regularment perquè podria provocar greus trastorns en la salut, especialment en embarassades i xiquets». A més d'Alzira, setanta-sis pobles més com Llaurí, Alginet, Vinalesa, Benifaió, Catarroja, Beniparrell, Puçol, Silla, Sollana i Faura, es troben en la mateixa situació.

També, en els últims anys, els llauradors de Benifaió estan deixant de conrear les terres del seu terme i cercant-ne d'altres més allunyades a causa de la degradació de la terra i la presència cada vegada més abundant de fongs.

Des de les institucions, la Conselleria d'Agricultura en concret, es justifiquen amb «la ignorància del llaurador». Antonio Olmos diu que «el llaurador és un inconscient que no es preocupa de llegir les instruccions que contenen els productes. A més, assenyala Olmos, tots els productes que es venen estan legalitzats i la contaminació es produeix perquè s'apliquen incorrectament». Aquesta declaració es contradiu amb les paraules d'Antoni Soler Vinals, que afirma que «hi ha molts punts de venda on es poden adquirir productes il·legals».

Aquest equip investigador ha pogut confirmar que en un establiment, actualment tancat, de l'avinguda Caixa d'Estalvis de Benifaió, es podien adquirir productes com el *DIELDRIN*. Aquest pesticida és utilitzat pels abellaires per vorejar i espantar les formigues. A l'estat espanyol està prohibida la venda i utilització d'alguns insecticides clorats per les Ordres Ministerials del 4-XII-75 i 20-V-76. El *DIELDRIN* junt a altres derivats del DDT apareixen a la llista de productes prohibits.

També a l'administració aquest tema li ve gran. Legislat a l'estat espa-

RAFA GIL

RAFA GIL

Les multinacionals han situat al mercat 5.000 pesticides diferents en els darrers anys.

nyol des de l'any 1984, la Conselleria d'Agricultura i Pesca de la Generalitat valenciana ha anat introduint, posteriorment, noves prohibicions, perquè fins ara tota la producció sobrant a Europa, pel que respecta a productes fitosanitaris, les multinacionals l'han venuda ací. Ara, les restriccions es fan, inclús, particularment. Cada cooperativa i cada comarca prenen les seues decisions i restringeixen l'ús de certs productes. Exemples n'hi ha per tot arreu, com explica Paco Grau, llaurador i capatàs agrícola, «fa dos anys es declarà el Parc Natural de l'Albufera, al mateix temps es començà a comercialitzar llavor d'arròs enverinada per tal d'emmetzimar les tenques que hi ha a la zona de la marjal. Les mateixes tenques que després van a l'Albufera.

CARNET D'APLICADOR

El Decret 173/1987 de la Generalitat valenciana diu al seu primer article que «els aplicadors i el personal d'establiments i serveis plaguicides d'ús fitosanitari que realitzen les seues tasques en l'àmbit territorial de la Comunitat valenciana hauran de posseir el carnet de manipulador de plaguicides d'ús fitosanitari». Lluny de viure aquesta situació de normalitat, la realitat és molt diferent. Per posar un exemple, a la Cooperativa d'Algemesí, que ha ingressat en l'últim exercici 350 milions de pessetes en beneficis per la venda de fertilizants i pesticides, M. F. F. i J. LL. V., dos dels empleats que constantment atenen els socis en la venda d'aquests productes, no posseixen el carnet de manipulador.

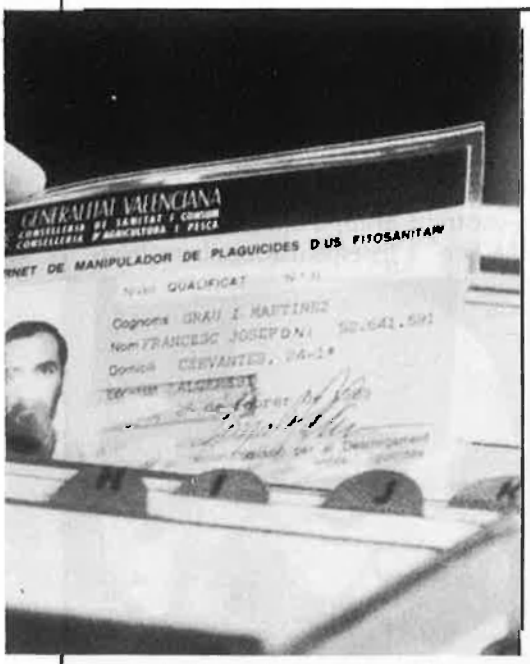
Un decret de la Generalitat valenciana fixa el mes de novembre de 1990 com a data límit per a traure's el carnet. En aquest any, sense aquest document, no es podrà comprar ni aplicar cap producte tal i com succeeix als països del Mercat Comú. A l'agost d'aquest any sols cinc-cents agricultors de la «província» de València disposaven de carnet de manipulador, segons fonts de la Conselleria d'Agricultura. s'ha de tenir en compte que sols en la Cooperativa Agrícola d'Alzira estan inscrits més de dos mil llauradors.

Una altra mostra del desconeixement i la deixadesa de l'àmbit agrícola se centra en l'aparentment intranscendent tema dels envasos dels plaguicides. El Reial Decret 3.349 del 30 de novembre de 1983, a l'article 10.3.8. diu: «els envasos buits que hagen contingut plaguicides classificats en les categories *nocius, tòxics* o *molts tòxics,* hauran de ser destruïts o soterrats, o tornats al fabricant». Els horts, sèquies i camins estan sembrants d'ampolles buides de productes tòxics.

Per a les institucions públiques i privades tot està controlat, alhora que es veuen inundades, especialment les cooperatives agrícoles, de cartes i notes on es denuncia des de les fronteres dels mercats exteriors, els excessos de residus i s'amenaça de prohibir la marca que comercialitzen. En l'actualitat, tal i com han coincidit en assenyalar diverses fonts, totes les empreses i cooperatives tenen registrades diferents marques per a substituir aquella que siga prohibida. El més important és la facturació a final d'any, la resta poc importa. La COPAL, d'Algemesí, amb una facturació de 4.593 milions de pessetes l'últim any, no disposa d'un laboratori capaç de realitzar anàlisis de residus en profunditat i amb una certa regularitat. Les altres cooperatives tampoc. Segons V. Borràs, enginyer tècnic agrícola i professor de Formació de Capatassos Agrícoles, «el que fan, de tant en tant, és córrer la veu que allò que es cull durant aquells dies és per a ser analitzat i tothom pren precaucions i procura no utilitzar cap mena de productes, després —segons Borràs—, tot torna a la normalitat».

UNA XARXA COMPLETA

Les multinacionals del sector químic, coneixedores dels mercats oberts i no restrictius amb els productes, dis-

La majoria dels manipuladors de pesticides no disposen del carnet a què estan obligats a posseir.

Productes tòxics més utilitzats

Producte	*Ús*	*Marca*
Bromur de metil	**Nematicida, desinf. del sòl**	**Bromur de Metil**
Aldicarb	**Nematicida**	**Temik**
Carbosulfan	**Insecticida aficida**	**Marshal**
Clorfenvinfos	**Insecticida**	**Birlane**
		Sapecron
		Sinfonal
Dnoc	**Insecticida**	**Trifrina**
Etil-Azinfos	**Insecticida**	**Gusathion**
Etil-Paration	**Insecticida**	**Parax**
Fenamifos	**Nematicida**	**Nemacur**
Etoprofos	**Nematicida**	**Mocap**
Paration	**Nematicida**	**Paration**

tribueixen les seues marques a tot arreu. Al País Valencià, en concret, aquests productes es venen mitjançant les cooperatives i les distribuïdores, encara que contra el que afirmen les institucions, hi ha punts de venda no declarats com a tals i que també distribueixen productes fitosanitaris. En aquest moment la dinàmica toxicida dels productes comença a desenvolupar-se en diferents fronts.

En primer lloc, el llaurador ha de mantenir aquests productes en unes condicions de protecció correctes, això pot suposar una intoxicació pel fet, tan sols, de tenir en un magatzem aquest pesticida. Després hi ha l'aplicació que, si no està ben feta, implica la intoxicació del llaurador, ja siga per manca de proteccions o per accident. Si no es respecten les mesures indicades, el residus convertiran el fruit en un producte altament contaminat i de gran perillositat per a les persones que el consumeixen finalment.

Aquest procés finalitza als mercats de destinació on hi ha la darrera prova de foc. Tal i com afirma Antonio Olmos, «els mercats internacionals realitzen un control poc efectiu que consisteix a fer anàlisis de mostres aleatòriament escollides i encara així solament poden detectar algun tipus de residu, però és possible vendre el producte sense que es detecten altres partícules també perilloses». I afegeix, «és impossible descobrir totes les partides contaminades».

CONTROLS INÚTILS

Fonts d'una empresa de transports de la Ribera han afirmat que moltes d'aquestes partides tornen al mercat interior espanyol on és fàcil redistribuir els fruits. En aquests mercats peninsulars —MercaMadrid, MercaBarna, etc.— no existeix cap mena de control d'anàlisi.

La Comissió de Fraus, depenent de l'administració central, exerceix un tímid control sobre les cooperatives i les distribuïdores legals d'aquests productes, fent incursions esporàdiques i registrant les marques que es posen a la venda. Encara que, com apunta Toni Soler, «controlen els legals, però s'obliden que hi ha punts de venda il·legals».

Una de les tècniques que s'utilitzen per controlar els punts de venda és veure la data de caducitat dels productes i retirar aquells ja caducats, encara que, com afirma Antonio Olmos, «la data de caducitat consisteix en una xifra que es posa a l'envàs del producte i que normalment dura cinc anys, però s'ha descobert gent que compra noves fitxes i les posa sobre les antigues». Toni Soler, més contundent en les seues afirmacions, assegura que «un producte caducat, encara que perd toxicitat per la degradació dels actius, és més perillós perquè el llaurador l'utilitza en major quantitat quan comprova que amb la dosi normal no soluciona el seu problema».

El cap de servei d'Extensió Agrària d'Alzira, Alfonso Díaz, ha assegurat a aquest equip investigador, per a explicar la dimensió del problema, que ell, personalment, no deixa consumir maduixes a les seues filles. Per la seua banda, Vicent Borràs, també coneixedor del tema des del punt de vista tècnic, sentencia que ni les maduixes, ni les carxofes, ni el raïm, es poden consumir.

El 31 de desembre del darrer any, el Diari de Barcelona publicava una notícia en què la Unió de Pagesos (UP) denunciava davant la Generalitat de Catalunya la manca de transparència i informació en l'ús de pesticides i productes fitosanitaris que es comercialitzen a Catalunya. Productes com el bromur de metil, l'etil-paration i el fòsfor d'alumini causen greus infeccions al sistema nerviós i a l'aparell respiratori dels pagesos del Maresme, segons deia l'avantítol de la notícia. Per primera vegada, un col·lectiu de llauradors feia un crit d'alerta.

Mentre, cada dia, milers de persones es contaminen en petites dosis, amb el consum d'una insignificant taronja o d'un enciam. Allò més natural.

Salvador Enguix i Nel·lo Pellicer

L'elit de la política

Josep Maria Vallès, degà de la Facultat de Ciències Polítiques de la Universitat Autònoma de Barcelona, es nega a adaptar els plans d'estudis de la facultat a les necessitats dels alumnes que treballen, segons han manifestat a EL TEMPS fonts d'aquesta facultat. Segons alguns estudiants, «es pretén fer de la Facultat de Ciències Polítiques un lloc elitista, tot discriminant voluntàriament aquells que no poden assistir als matins per motius laborals». Josep Maria Vallès, de filiació socialista, és, a més de degà i professor a la facultat, aspirant a rector de la Universitat Autònoma de Barcelona en les pròximes eleccions que se celebraran abans de final d'any.

Els estudiants que assisteixen a la facultat a la tarda han decidit constituir una comissió per demanar un canvi en els plans d'horaris que permeti un seguiment de la carrera amb les mateixes possibilitats del matí. Actualment, les deficiències dels horaris impossibiliten als estudiants de la tarda fer la carrera en els mateixos anys que els que ho fan pel matí. La comissió d'estudiants, en dirigir-se al degà, Josep Maria Vallès, va rebre com a resposta que la facultat prefereix destinar els pressupostos a la compra d'ordinadors que a pagar més professorat. El degà va dir també que no creia que tothom que ve per la tarda treballi. Davant d'aquesta resposta, la comissió d'estudiants ha decidit adreçar-se al síndic de greuges i al conseller d'Ensenyament de la Generalitat per fer vàler els seus drets. Els estudiants consideren que l'actitud del deganat vulnera l'article 14 de la Constitució espanyola que assenyala la igualtat dels ciutadans davant la llei sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixença, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.

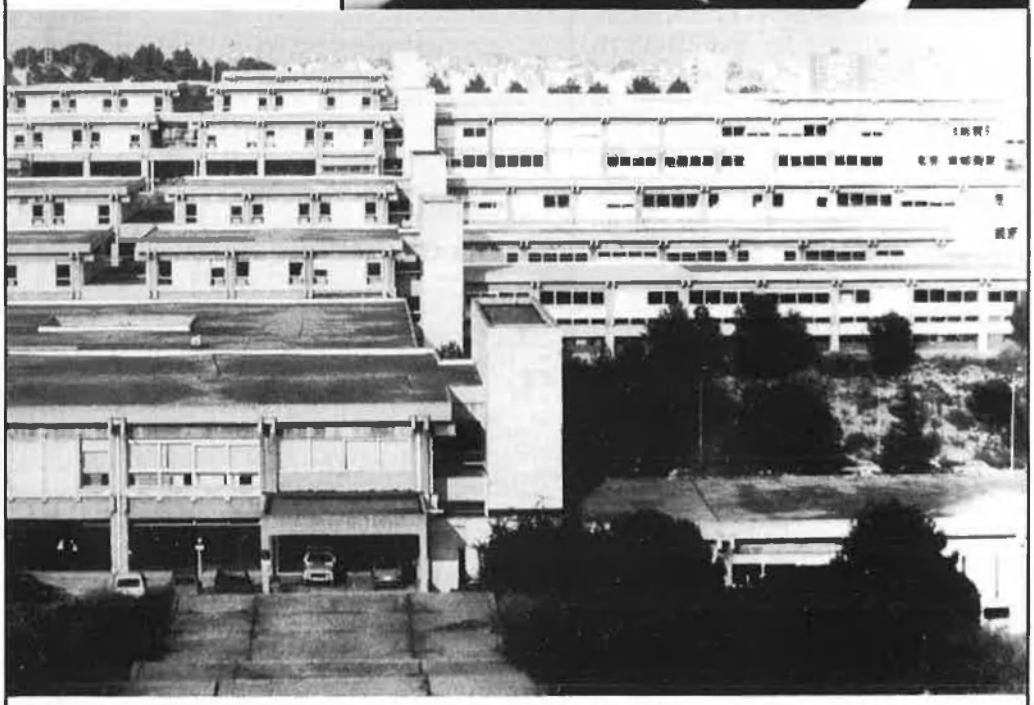
Unió Valenciana, multada

Filiberto Crespo, portaveu d'Unió Valenciana a les Corts autonòmiques, ha estat condemnat a pagar 50 milions de pessetes com a responsable del deteriorament que sofreixen uns habitatges dissenyats per a ell a Carlet (la Ribera Alta). L'afer va ser denunciat fa tres anys i és un més dels protagonitzats per l'exdegà del Col·legi d'Arquitectes de València que l'any passat va ser acusat pel pintor Miquel Segal d'haver enderrocat un convent del segles XVI-XVII també a Carlet.

Filiberto, fill de la primera miss Espanya, ha exercit diverses activitats públiques caracteritzades per unes gestions més que dubtoses. degà del Col·legi d'Arquitectes, encapçalant una candidatura, com ell mateix diu, «de dreta dura, encara que jo sóc de tarannà liberal», va ser durant un bon període de temps president de l'Ateneu de València, càrrec que va haver de deixar davant la seua ineficàcia per a traure la institució de la ruïnosa situació en què es trobava i que ell va ajudar a accentuar.

Responsable de nombrosos edificis turístics de primera línia de platja en diversos pobles del litoral valencià i defensor a ultrança, juntament amb el seu grup, d'afavorir més i més les especulacions immobiliàries en la costa, Filiberto Crespo haurà de pagar una multa que ultrapassa en 10 milions la pòlissa que tenia contractada. Poca cosa si mirem els efectes irreparables que algunes construccions d'aquest *defensor de lo valencià* han tingut tant en

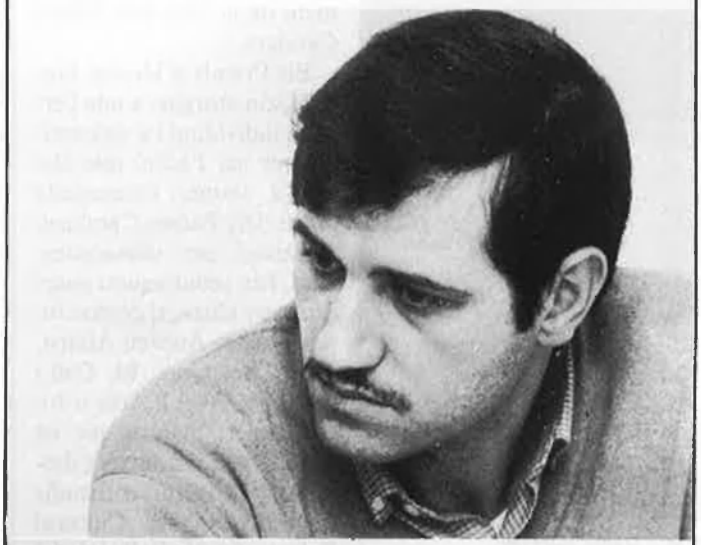
Dalt, Filiberto Crespo, el valencianisme especulador. Baix, la Facultat de Ciències Polítiques de Barcelona es lanca als alumnes que treballen.

el paisatge natural com urbà.

Balears post 29-O

«Seguir endavant». Aquest és el missatge què transmeten els partits nacionalistes de les Illes, després del 29-O. Els resultats d'Unió Balear i d'Esquerra Nacionalista-PSM no foren, realment, bons. Però la reacció de totes dues formacions polítiques ha estat, lluny del desànim o de la frustració, la de ratificar «la necessitat de l'espai polític nacionalista», com manifesten els principals responsables del nacionalisme polític a les Illes.

La Unió Balear, de la qual és el cap visible Gregori Mir, obtingué menys de 3.000 vots en les passades eleccions. Pocs, davant les esperances, calculades per Mir en «almenys aconseguir els 10.000 vots». Ben al contrari que molts, que donaven per desapareguda la UB el dia després de les eleccions, Gori Mir ho té clar: «Nosaltres estem en una situació molt bona, tenim un ànim total i en aquests moments existeix un clar reforçament intern del partit». Després del Congrés Constituent d'UB, previst per el pròxim febrer, el partit «definirà el programa d'actuacions polítiques i oferirà el seu missatge, de cara ja a les eleccions locals i autonòmiques de 1991». Pel que fa a possibles convergències, Mir descarta «prendre cap decisió fins al Congrés i, en tot cas, una operació d'aquest tipus passaria per primar el que és un projecte autònom per a les Illes, com és UB».

Dalt, el nacionalisme balear reflexiona i es prepara per al 91. Baix, l'ajuntament acusa la Generalitat de Catalunya dels ajornaments urbanístics.

Dins del PSM la situació és, quant als ànims, semblant. Els resultats, uns 7.000 vots, no han sorprès, i menys encara han deprimit ningú. «L'expectativa de vot en unes generals és sempre baixa; mantenim el nivell, inclús augmentem un poc, de 1986», assegura Sebastià Serra. El futur immediat, de cara al 1991, passa «a partir d'ara mateix, per continuar amb un projecte propi, però obert a tot aquell que vulgui participar dels objectius nostres que són el de la consolidació de l'espai polític nacionalista progressista i ecologista».

Precisament, l'ecologisme polític, la candidatura dels Verds, representa «una nova dinàmica que ha de dur necessàriament a la col·laboració mutua perquè no hi ha aspectes excloents dins dels programes respectius i, a més, hi ha una coincidència d'objectius en molts dels casos».

Retards urbanístics

L'Ajuntament de Barcelona estudia la viabilitat jurídica de poder fer, des del consell plenari del mateix consistori, l'aprovació dels plans especials d'urbanisme, sense haver de passar per la Comissió d'Urbanisme de Barcelona, òrgan dependent de la Generalitat de Catalunya.

En una sessió municipal celebrada la passada setmana, el comitè de govern de l'Ajuntament de Barcelona va mostrar «la preocupació del govern local pel retard que es produeix en la tramitació d'alguns projectes urbanístics municipals». Segons el cap i casal, aquest retard és conseqüència de l'entreteniment excessiu de molts projectes en la Comissió d'Urbanisme dependent de la Generalitat.

Es dóna la circumstància que els projectes que presenten més retard són els relacionats amb les infrastructures de comunicacions, en altres paraules, els relacionats amb el bon desenvolupament dels Jocs Olímpics.

L'ajuntament també considera preocupant el retard en obres, no tan directament olímpiques, però que es tenen projectades per a 1992. Com, per exemple, el Teatre Nacional de Catalunya, el nou auditori, el pla de clavegueram, el pla d'usos de Gràcia, o el pla d'expedients d'alguns hotels que formen part del pla aprovat per l'ajuntament el passat mes de juny. Segons el comitè de govern de l'ajuntament, «la falta de fluïdesa en la tramitació dels projectes fa ja perillar la viabilitat del compliment dels terminis fixats».

Cal recordar que el mes de març passat el consell plenari del Consistori de Barcelona va demanar al Consell Executiu de la Generalitat la tramitació del projecte de llei de competències per a l'aprovació de plans urbanístics. Aquest s'havia de tramitar en desplegament de la Llei d'ordenació territorial de Catalunya i del principi d'autonomia municipal.

Premis d'Honor Jaume I

Eliseu Climent i la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge han estat, enguany, la persona i l'entitat premiades per la Fundació Jaume I com a reconeixement del treball que realitzen per aquest país.

El lliurament dels Premis d'Honor Jaume I —presidit per l'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall i per la família Carulla-Font, que els dota des de 1977—, que atorga des de 1977 la fundació que duu el mateix nom, celebrat dijous passat al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona esdevingué un acte carregat de contingut polític després que Eliseu Climent, guardonat amb el Premi Jaume I a persones de 1989, va pronunciar un discurs on plantejà les incògnites culturals, econòmiques, polítiques, que afronta no només el País Valencià, sinó el conjunt dels Països Catalans. El Saló de Cent era ple de gom a gom i entre les personalitats que presidiren l'acte, a més de Marta Mata destaquen el Síndic de Greuges de Catalunya, el conseller de Benestar social, el director general de Joventut, diferents regidors de l'Ajuntament de Barcelona, entre altres.

Eliseu Climent rep el guardó de mans de Pasqual Maragall. DOMENEC UMBERT

Eliseu Climent que va fer pública la decisió de repartir l'import del guardó entre la Catalunya Nord i la Franja de Ponent, és, a més d'editor d'aquest setmanari, l'impulsor d'algunes de les més importants iniciatives cíviques i polítiques que, des dels anys seixanta, s'han posat en marxa al País Valencià per a la seua recuperació nacional i per a l'enfortiment de la idea dels Països Catalans.

Els Premis d'Honor Jaume I són atorgats a una persona individual i a una entitat que per l'acció que han dut a terme, reconeguda arreu dels Països Catalans, mereixen ser destacades. Així, han rebut aquest guardó, entre altres, el doctor Josep Trueta, Andreu Alfaro, Joan Coromines, M. Coll i Alentorn, Avel·lí Artís o Josep Benet, mentre que en l'papartat d'institucions destaquen l'Institut d'Estudis Catalans, l'Obra Cultural Balear, Acció Cultural del País Valencià o La Bressola. Enguany, el Premi d'Honor Jaume I a entitats ha estat atorgat a la Federació Catalana d'Escoltisme i Guiatge.

Laia L. Vela

Vandellòs, Cofrents, Ascó

DEMOLICIÓ!

MANIFESTACIÓ:

Dissabte, 18 de novembre
6.30 hores, vesprada
Plaça de Sant Agustí
ciutat de València

Fora parallamps radioactius dels Serrans

CATALUNYA LLIURE

Comenci a viure

Si ha lluitat tota la vida, ja és hora de començar a viure. Amb la seva pensió i el PLUS que li ofereix la Caixa de Sabadell, comenci a gaudir de les coses realment importants. Perquè el servei PENSIÓ PLUS li ofereix, ara, aquests avantatges:

Si està a punt de jubilar-se:

- Tramitació gratuïta de la pensió.
- Cobrament des del primer dia.
- El servei PENSIÓ PLUS al complet.

Si ja està jubilat, aquest és el PLUS:

- Llibreta PENSIÓ PLUS amb una alta remuneració dels seus estalvis (1) i cobrament mensual d'interessos.
- Cada mes, sorteig de Pensions Dobles.
- Viatges gratuïts i bons-obsequi per a viatges programats.
- Assegurança d'accidents gratuïta, d'1.000.000 de ptes.
- Crèdits a interès preferent (2).
- Targeta personal PENSIÓ PLUS amb un servei especial d'assessorament i de descomptes a establiments.

Si li calgués aclarir alguna cosa sobre el servei PENSIÓ PLUS, el nostre telefón **900 321 123** (trucada gratuïta) està a la seva disposició i també, és clar, qualsevol de les nostres Oficines, on l'espera la seva Llibreta PENSIÓ PLUS.

(1) Per sobre dels dipòsits a la vista, variable en funció del saldo.
(2) Tipus d'interès preferent publicat en cada moment per a les operacions a tres anys.

SERVEI PENSIÓ *plus*

Caixa de Sabadell

Comenci a viure

ESTAT

17 de desembre, eleccions gallegues

¿La reconquesta de Fraga?

Galícia despedirà l'any 1989 amb una cita electoral on socialistes i populars s'ho juguen tot. Les eleccions gallegues serviran també per a concretar el paper dels nacionalistes en aquest país.

El vent electoral bufa a Galícia des de fa un mes i mig. Totes les organitzacions han plantejat els comicis generals del passat mes d'octubre com unes primàries de les autonòmiques. Encara que els resultats del 29 d'octubre no semblen fàcilment extrapolables al mapa autonòmic, la veritat és que en les seus dels diferents partits s'analitza minuciosament, durant aquestes setmanes de pre-campanya, la resposta dels ciutadans, que han renovat la seva confiança amb el Partit Popular, que ha obtingut catorze escons mentre que els socialistes s'han quedat amb dotze. Per la seva part, els nacionalistes han perdut l'única veu amb què comptaven al Congrés, la de Senén Bernárdez, de Coalición Galega.

La primacia del Partit Popular en les terres on *Don Manuel* ha nascut i vol ser enterrat, ha quedat patent en les eleccions generals, però no només en els resultats de la cambra baixa, sinó també en el Senat on els conservadors han colocat dotze dels setze diputats que corresponen a Galícia. En la província de La Corunya, única en què el PSOE va superar en nombre de vots el Partit Popular, els seguidors de Felipe González no han pogut revalidar el lloc del vice-president segon del Senat durant la passada legislatura, José Luis Rodríguez Pardo.

Gràcies al pes del vot rural i de les petites viles, el PSOE ha millorat els seus resultats de 1986 en el còmput per províncies, encara que ha registrat importants caigudes en localitats com Santiago de Compostel·la i Ferrol. Una extrapolació dels resultats col·locaria el Partit Popular a tres escons d'aconseguir la majoria absoluta en el Parlament de Galícia, situada en 38 diputats. Amb les reserves que comporten aquestes operacions matemàtiques, s'ha d'apuntar que l'extrapolació concedeix al PP 35 escons, un més que en les autonòmiques de 1985; el PSOE passaria de 22 a 30 escons; Coalición Galega baixaria d'11 a 3; el Bloque Nacionalista Galego mantindria l'escó; i Esquerda Unida, ara per ara sense representació, tindria possibilitats d'obtenir un diputat.

UNA CROADA

Encara que la campanya institucional no començarà fins l'1 de desembre, els partits no han tingut descans. El PS de G-PSOE i el PP són els que més esforços i diners dedicaran a atraure el major nombre de sufragis en els quinze dies que oficialment dura la disputa. Els socialistes observen de prop les pases de Manuel Fraga, que ha plantejat la cita del 17 de desembre com una operació de reconquesta de Galícia, on han governat els conservadors fins que a finals de 1987 una moció de censura va acabar amb el govern que dirigia el doctor Gerardo Fernández Albor, ara diputat al Parlament Europeu.

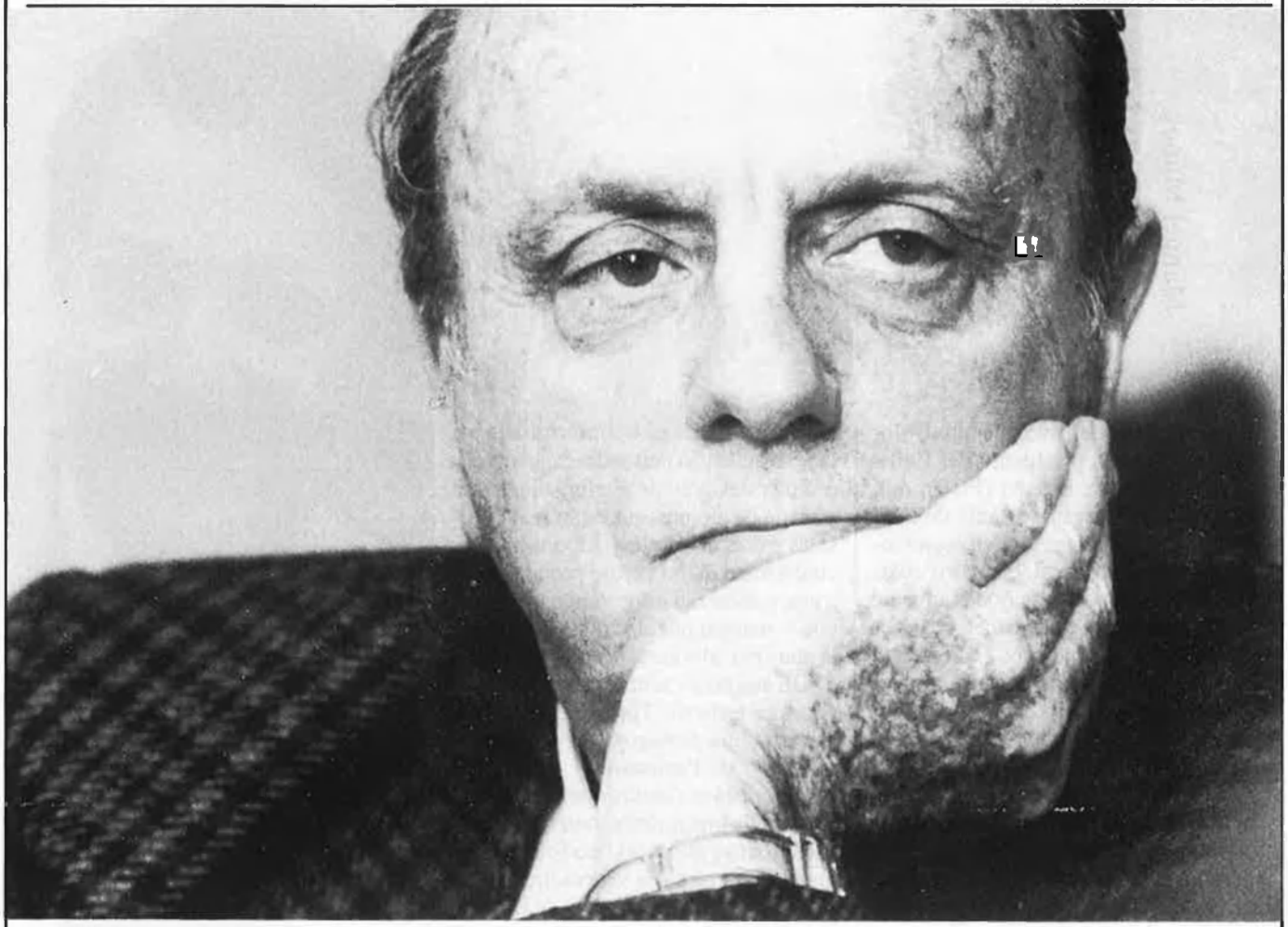
Socialistes i nacionalistes de centre, representats per Coalición Galega i Partido Nacionalista Galego-Partido Galeguista, van iniciar una nova etapa per a la Comunitat Autònoma sota la bandera de progrés i promeses de millores en una gestió conservadora unànimement criticada. Aquest executiu ha caminat sense massa problemes durant els dos últims anys, temps en què l'activitat econòmica de la Comunitat Autònoma ha experimentat petits avanços, tot i no haver aconseguit un adéu definitiu al retard secular.

El principal detractor d'aquest govern presidit pels socialistes ha estat el popular Fraga, qui no s'ha cansat de difondre les tesis de «perfídia», i «alta traïció». Fraga Iribarne ha fet petar les xurriaques contra l'operació de censura a causa del suport que aquesta va rebre de cinc diputats escollits en les llistes de Coalició Popular i que més tard, amb Xosé Luis Barreiro al cap, entraren en Coalición Galega. És per això que Fraga posa un interès especial a recuperar el poder en una comunitat considerada en alguns cercles polítics de l'estat com el *feu* de l'encara, almenys formalment, màxim dirigent del Partit Popular.

MIRADA AL FUTUR

Mentre Fraga planteja la seva batalla com una reconquesta, els socialistes de Fernando González Laxe, candidat a la reelecció en la presidència de la Xunta, busquen el suport de l'electorat amb un missatge d'esperança. Els socialistes adverteixen els electors dels costos que pot tenir per a la comunitat autònoma el retorn al passat amb Manuel Fraga, i destaquen que la mirada al futur passa pels ulls de Fernando González Laxe, un jove economista i ex-director general de Pesca a Madrid que es caracteritza per les seves actuacions pragmàtiques, però sense el carisma suficient per a aconseguir una clara victòria sobre Manuel Fraga.

De qualsevol manera, totes les estimacions de vot realitzades durant les últimes setmanes fan pensar que el futur dels socialistes de Galícia passa pels resultats que aconsegueixin els seus socis en el govern, CG i PNG-PG. Tot i la caiguda de vot de Coalición Galega en les generals, fet atribuït a les crisis internes i al poc temps que ha tingut Xosé Luis Barreiro a reorganitzar el partit després de la decisió del Tribunal Superior de Xusticia de Galicia d'absoldre'l d'un presumpte delicte de prevaricació mentre formava part de l'executiu conservador, en medis polí-

Manuel Fraga. RAFA GIL

tics autòctons s'espera que el partit que té una pinya com a símbol principal, sigui capaç de millorar els resultats.

L'objectiu és, però, difícil, sobretot després del fracàs d'un últim intent per reeixir a fer una coalició electoral entre Coalición Galega i el Partido Nacionalista Galego-Partido Galeguista. En els últims dies s'han produït incorporacions de coneguts polítics en les files de la formació que ara lidera Xosé Luis Barreiro, fet que ha augmentat tímidament les seves possibilitats electorals.

Més difícil ho tenen els homes i les dones del PNG-PG, que lidera Pablo González Marinas, ex-secretari general de Coalición Galega. Des que aquest se'n va anar de l'organització de la *pinya*, el nacionalisme de centre ha estat dividit, principalment a causa dels vells enfrontaments entre alguns dels seus líders. L'única formació que aconsegueix mantenir certa presència és el partit Coalición Galega, ara a les mans de Barreiro Rivas. I el PNG-EG s'ha de conformar figurant a la llista de partits amb moltes possibilitats de guanyar l'etiqueta d'extraparlamentari.

PER L'ESQUERRA

En el camp de l'esquerra nacionalista les coses també semblen difícils, si més no pel que fa a les previsions. El Partido Socialista Galego-Esquerda Galega (PSG-EG), de Claudio Nogueira, ha rebut un colp fort en les generals, i això podria fer-li perdre algun dels tres actuals diputats al Parlament gallec. Mentre, el Bloque Nacionalista Galego, amb un representant, experimenta importants increments de vot, que previsiblement suposarà la consecució de companyia per a Xosé Manuel Beiras Torrado en el legislatiu autòcton. Per acabar, Esquerda Unida podria quedar a les portes de la Cambra si molts dels seus vots acaben dirigint-se al PSG-EG, tal i com ha succeït en anteriors consultes. En qualsevol cas, Esquerda Unida aspira a seure en el Parlament de Galícia, on ja hi va ser en la primer legislatura autonòmica, encara que en aquella ocasió fos sota les sigles de PCG.

Amb aquest panorama, sense moltes possibilitats que Fraga assoleixi la majoria absoluta, la recerca del vot es converteix en l'assignatura obligada per a tots els partits de Galícia. Si les previsions es compleixen, la campanya serà moguda i s'esperen forts atacs entre els principals líders, encara que de moment prima la prudència. Socialistes i populars s'ho juguen tot a una carta, tal i com ho han reconegut els seus principals líders.

I els nacionalistes aprofitaran l'ocasió per a la seva desitjada recuperació en un país que encara no ha apostat obertament per les forces autòctones per a resoldre problemes propis i molt peculiars. Sens dubte, el 17 de desembre, el nacionalisme gallec se sotmetrà a un important examen.

Manuel López Maseda

Manuel Muñoz

DESDE EL RETIRO

Múrcia

La ironia del destí volgué que Dolores Ibárruri, presidenta del Partido Comunista de Espana (PCE), una de les figures més importants de la II República i de la guerra civil espanyola morira a Madrid, al 93 anys d'edat, només tres dies després que el mur de Berlín començara a ser enderrocat per milers d'alemanys joiosos i a l'endemà que Izquierda Unida (IU) guanyara l'escó que fa perdre la majoria absoluta al PSOE en el Congrés dels Diputats. Són coses de la vida, i de la mort. **Pasionaria** no morí durant la guerra civil ni durant el llarg exili a Moscou. Morí al Madrid de la monarquia democràtica, sota el govern en funcions de **Felipe González,** un 12 de novembre encara tebi però que començava a anunciar els freds de l'hivern continental madrileny.

Serà difícil que hi haja en els pròxims anys una setmana tan plena d'esdeveniments històrics com la passada. L'actualitat dels noticiaris en ràdio i televisió i en els diaris està condicionada per la jerarquització dels esdeveniments. La caiguda del mur de Berlín, dins de la cascada de mesures que estan fent obrir-se els països de l'Est cap a Occident, inevitablement ha fet perdre protagonisme a una notícia tan important com la pèrdua —malgrat que siga provisional— de la majoria absoluta de què gaudia el PSOE segons els primers resultats de les eleccions generals. Totes dues coses han furtat també protagonisme informatiu a la mort de **Pasionaria.**

Molts estaven segurs que **Pasionaria,** malalta de pneumònia, moriria durant la campanya electoral i no fou així. La malaltia ha tardat a vèncer un cos tan fort, malgrat l'edat, com el de Dolores Ibárruri, que morí a l'endemà que la Junta Electoral Provincial de Múrcia donara a IU i llevara al PSOE l'escó de la majoria absoluta. **Pasionaria** ha mort sense prendre part, ni involuntàriament, en cap campanya electoral de 1936 encà.

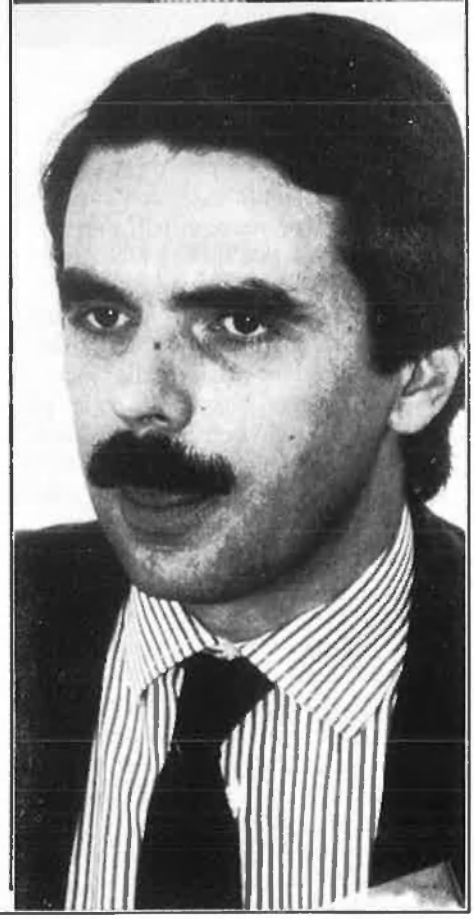
El Mahler de Solana

Madrid, Auditori Nacional de Música. 22.30 hores del dissabte 11 de novembre. Giuseppe Sinopoli, potser el més revolucionari dels joves directors d'orquestra, es disposa a eixir a l'escenari per oferir a un públic que omple totalment les més de 2.000 places de l'auditori, el poema simfònic de Richard Strauss *Mort i transfiguració* i, en la segona part, la primera simfonia de Gustav Mahler. Malgrat la presència de Mahler en el programa, no hi és el vice-president del govern, Alfonso Guerra. Hi són, però, dos ministres. **José Barrionuevo** (Transports, Turisme i Comunicacions) i **Javier Solana** (Educació i Ciència). El PSOE acaba de perdre a Múrcia, per decisió de la Junta Electoral, l'escó de la majoria absoluta i, més, els *guerristes* van dient per Madrid que hi ha la possibilitat que **Carlos Solchaga,** després d'anunciar la pujada dels impostos indirectes, no es mantinga a Economia i Hisenda en el pròxim govern. Els *guerristes* voldríen **Narcís Serra** com a alternativa i sembla que ho diuen a tothom, a excepció de **Felipe González,** és clar.

Javier Solana es disposa a escoltar el concert amb expressió de tranquil·litat. És inevitable no preguntar-li sobre el futur govern, sobre Solchaga, sobre Barrionuevo, que ha dit a Felipe González que voldria mantenir el departa-

Javier Solana i José María Aznar.

ment de Transports i no anar —com alguns anuncien— a Defensa, sobre ell mateix. «Jo no sé res», diu mentre somriu. «¿Com he de canviar de ministeri si acabe d'arribar a Educació i encara hi ha molta feina?» Pel que fa a l'escó de Múrcia, «el recuperarem», diu segur.

Javier Solana és, sens dubte, una de les persones més pròximes a Felipe González; però, a diferència de Carlos Solchaga, fa política callant. Solchaga, bandera dels antiguerristes, és a dir, de **Miguel Boyer,** de la política econòmica sense o contra els sindicats, digué allò dels impostos indirectes en una setmana plena d'esdeveniments però amb la seguretat absoluta que serà ell —és a dir, Boyer— qui farà la política econòmica espanyola dels pròxims anys. La polseguera ha estat forta, especialment perquè **Nicolàs Redondo** i també **Joaquín Leguina** han aprofitat per a dir que no és massa socialista el que anuncia Solchaga.

El de sempre, vaja. Felipe González sembla estar segur que el mur de Berlín cau del seu costat i no el preocupa ni poc ni molt que els sindicats i alguns traïdors del seu partit estiguen en contra de les mesures liberals d'ajust econòmic. Les coses, evidentment, poden canviar, però no és gens fàcil. Per dir-ho d'una altra manera, Serra ho té pelut si volanar de ministre d'Economia. Afers Estrangers, i pot estar content.

A més, aquesta vegada la la barra dels boyeristes ha arribat a extrems desconeguts. No sols el ministre d'Economia en funcions es permet anunciar mesures impopulars immediatament després de les eleccions. També el governador del Banc d'Espanya, Mariano Rubio, amolla poc després que han d'arribar coses pitjors. González no està gens content, però no perquè no estiga d'acord amb el que han dit Solchaga i **Rubio.** És que Rubio ha dit la paraula «ajust», que el president havia ordenat que no es pronunciara. Qui no té un futur polític gens clar no és Solchaga ni Mariano Rubio, és Leguina, per protestar. Per protestar i per fer televisió —Telemadrid— allunyada de l'oficialisme apegalós de la Luis Solana.

Un mestre d'escola

Però mentre els socialistes estaven preocupats amb l'ajust, buscant la manera de fer pagar més als que tenen menys, l'escó que havia estat provisionalment atorgat al PSOE a Múrcia per diferència d'un vot amb Izquierda Unida, caigué aquesta vegada del costat d'IU després que la Junta Electoral Provincial estudiara les reclamacions presentades contra l'escrutini. Un mestre d'escola de 39 anys, **Pedro Antonio Ríos,** ha estat l'home que ha desfet —provisionalment— la majoria absoluta del PSOE en el Congrés.

La reacció dels socialistes ha estat ara molt diferent de quan la Junta Electoral els donava l'escó. Abans criticaren durament les declaracions (José María Aznar, Felipe Alcaraz) contra la neteja de l'escrutini. Ara són ells qui diuen que «l'escrutini ha estat absolutament anòmal» (Guillermo Galeote). I fins i tot alguns socialistes recorden declaracions del president de la Junta Electoral de Múrcia on digué que no seria bona la majoria absoluta, i afegeixen que tots els membres d'aquesta Junta són *fatxes.*

El PSOE ha presentat un recurs contenciós-electoral i confia que el Tribunal Superior de Justícia de Múrcia li torne l'escó perdut. Ja ho ha dit Solana. Les possibilitats són moltes. Fins i tot que s'hagen de repetir les eleccions en tota la circumscripció de Múrcia, que ja seria divertit.

De tota manera, ara com ara, el PSOE no té la majoria absoluta. Això no permet la victòria a l'oposició en el Parlament però sí que dóna més possibilitats a les forces polítiques. El més importat és que el PSOE deixarà de tenir dret de veto en un bon nombre d'òrgans de poder, des de les comissions parlamentàries fins al consell de RTVE. Això, diguen el que diguen els socialistes, és molt bo per a la salut. Dels ciutadans, evidentment.

INTERNACIONAL

Autobiografia d'una 'princesa'

Benazir Bhutto es destapa

Benazir Bhutto, la primera ministra paquistanesa, parla en aquest extracte de la seva pròxima autobiografia de tres qüestions cabdals en la seva trajectòria vital: Harvard, la mort del seu pare i la seva elecció com a primera ministra.

A punt de celebrar el seu primer aniversari com a primera ministra, la paquistanesa Benazir Bhutto (35 anys i membre d'una de les famílies més riques del Paquistan) ha obtingut, pels pèls, un vot de confiança de l'Assemblea Nacional. El seu partit, el PPP (Partit del Poble Paquistanès) obtingué 107 vots d'un total de 237, després de tancar els seus partidaris en un hotel de la vall de Swat a fi d'evitar un sobtat canvi d'opinió.

S'assegura que el partit de l'oposició ha ofert fins a 500.000 dòlars (una mica menys que els 100 milions suposadament oferts per Gustavo Durán) a membres del partit de Bhutto a fi que canviaren el seu vot. Els onze partits de l'oposició aplegats en una coalició anomenada COP no reeixiren a fer fora Bhutto per tan sols 12 vots, però estan convençuts que el descens de popularitat de Benazir Bhutto comportarà la victòria de la coalició en les pròximes eleccions previstes per al gener, comicis que concidiran amb el naixement del pròxim fill de la primera ministra.

El fet de no comptar amb una majoria dels dos terços necessària per a dur a cap canvis importants, ha frustrat els seus intents de canviar radicalment el sistema heretat del dictador Zia. L'oposició i alguns dels seus partidaris retrauen a Bhutto el fet d'haver passat més temps fora del país en afers internacionals que a dissenyar un programa de reforma que el Paquistan necessita desesperadament. Ella, al seu torn, acusa l'oposició de comprar vots amb fons provinents del tràfic d'heroïna. El que està clar, però, és que Bhutto haurà de dur a cap una reforma profunda, i alhora reduir el poder dels amics del seu pare a fi de garantir una estabilitat. Mentrestant, l'exèrcit roman al darrere de tot, fent declaracions de suport al procés democràtic, bé que, si la situació arriba a ser més caòtica, són pocs els que dubten que vacil·laria a prendre els carrers de nou.

En aquest extracte de la seua autobiografia —que aviat serà publicada— Benazir Bhutto parla sobre tres de les qüestions que més importància han tingut en la seva vida: la seua educació a Harvard, la mort del pare, Ali, i la seua elecció com a primera ministra.

HARVARD

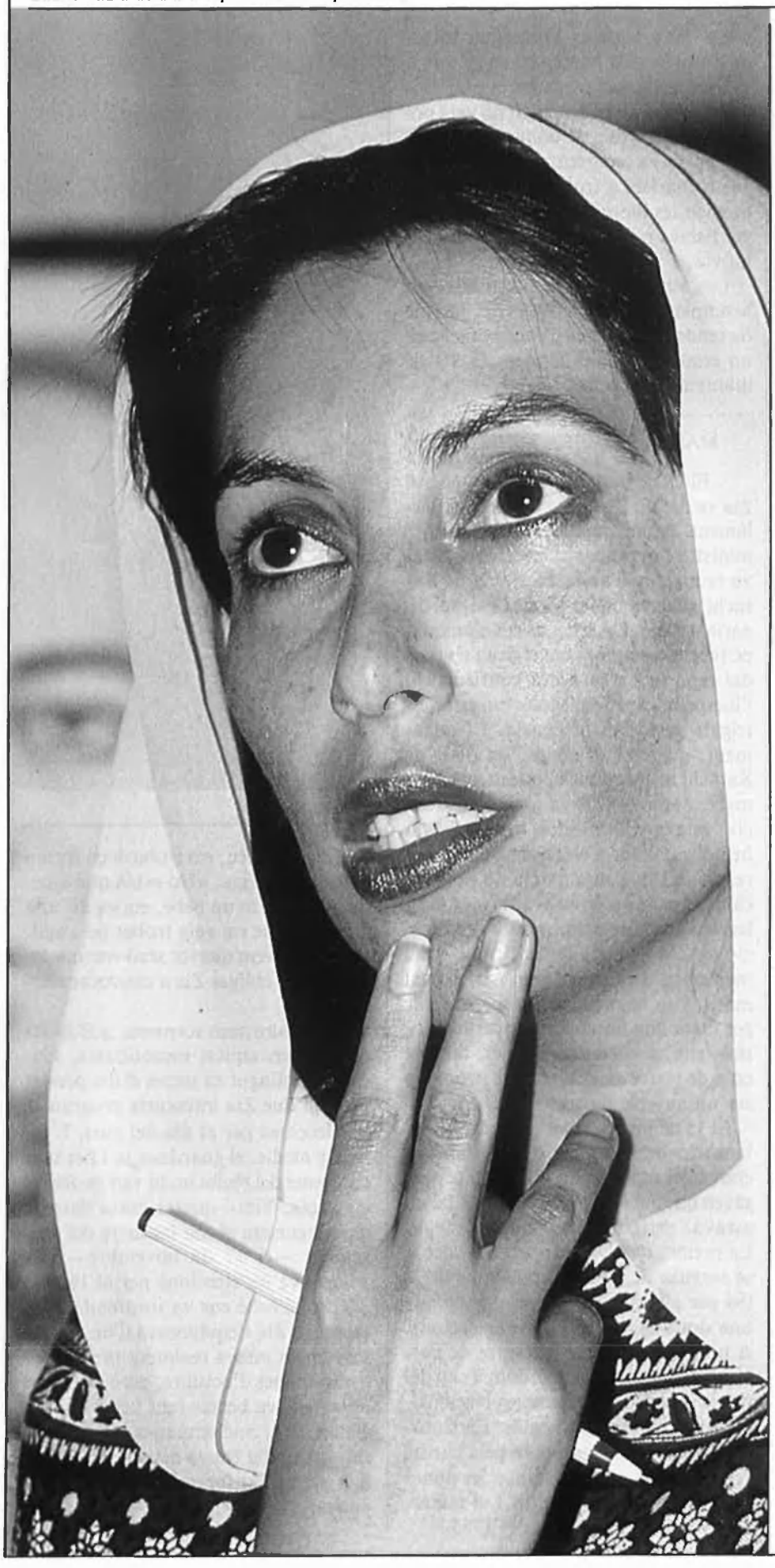
Amèrica. Era a Amèrica on vaig viure la primera experiència de la democràcia i on havia passat quatre anys dels més feliços de la meva vida. Aleshores, tancant els ulls tornava a veure el campus de Harvard-Radcliffe, els arbres vermells i grocs de la tardor, l'espessa catifa de neu de l'hivern, l'exaltació que sentíem amb els primers brots verds de la primavera...

La meva mare s'havia quedat amb mi durant les primeres setmanes per a instal·lar-me en la meva habitació d'Eliot Hall, i havia calculat la posició de la Meca perquè pogués saber cap a on adreçar les meves pregàries. Quan va marxar em va deixar un calent *shalwar khameez* de llana que li havia costat molt de fer per a mi, i que estava folrat de seda per evitar-me l'irritant contacte de la llana.

Respectava els seus consells per a l'oració, però no la seva vestimenta, impracticable sota la pluja i la neu, i que em diferenciava dels altres estudiants. Em vaig desfer ràpidament del *shalwar khameez* per posar-me els texans i el suèter de la cooperativa de Harvard. Deixava créixer els meus cabells, portant-los llargs i naturals, i em sentia molt afalagada quan els meus companys em deien que semblava la Joan Báez. Bevia litres de sidra i menjava grans quantitats de gelat de menta sembrat de *jimmies,* i no em perdia ni els concerts de *rock* ni els *garden-parties* de Boston. M'agradava la novetat d'Amèrica. El moviment pacifista estava al seu punt més alt i desfilava amb milers d'estudiants amb motiu del Moratoriun Day i d'un altre míting enorme a Washington on, ¡quina ironia del destí!, vaig rebre la meva primera dosi de gasos lacrimògens.

...A Harvard, em trobava dins una multitud de dones que, com jo, se sentien lliures dins la seva condició de dones. La meva nova seguretat en mi mateixa es va engrandir moltíssim i vaig superar a poc a poc la timidesa que havia estat un turment en els meus anys d'infantesa (...). Tot i que hi havia incompatibilitats culturals que m'havia costat superar. Per exemple, no vaig poder mai acostumar-me a viure en locals pròxims als dels nois, sobretot quan Eliot Hall va tornar a ser mixt, en el meu tercer any d'estudis. Trobar-me un estudiant a la bugaderia era suficient perquè deixés per a més tard la meva feina. Vaig solucionar el problema deixant Eliot Hall pel Campus de Harvard, on la bugaderia comuna era molt més gran.

Havia pensat estudiar psicologia, però quan em vaig adonar que es tractava fonamentalment de ciències mèdiques i de dissecció d'animals, me'n vaig fastiguejar i vaig optar per la política comparada. El meu pare estava encantat. Secretament havia escrit a Mary Bunting, la presidenta de Radcliffe, per demanar-li que m'orientés cap a les classes de política. La senyora Bunting només em va demanar què volia fer a la vida, sense dir-me que havia rebut una carta del meu pare. Després, no em vaig penedir d'haver escollit aquesta carrera.

Bhutto haurà de dur a cap una reforma profunda.

LA MORT DEL MEU PARE

Van matar el meu pare a primera hora de la matinada del 4 d'abril del 1977, a la presó central de Rawalpindi. Tancada amb la meva mare, uns quilòmetres més lluny, en un camp d'entrenament de la policia, que estava abandonat, allí a Sihala, vaig sentir l'instant de la mort del meu pare. Malgrat els calmants que m'havia donat la meva mare, per ajudar-me a passar aquella nit d'angoixa, em vaig posar de sobte dreta en el meu llit, a les dues de la matinada: «¡No!». El meu crit va fer més gran el nus que se m'havia fet al coll. No podia respirar, no volia respirar. «¡Papà!», ¡papà! Tenia fred, tant de fred, malgrat la calor que feia, i era incapaç de dominar les meves tremolors. No trobàvem res a dir-nos, la meva mare i jo. No hi havia manera de consolar-nos. Estàvem arraulides l'una contra l'altra en aquests acantonaments buits i les hores van passar, no sé com...

Em sentia completament buida, la meva vida em semblava trencada. Durant més de dos anys, no havia fet més que lluitar contra les acusacions contra el meu pare, completament inventades pel règim militar de Zia. Havia treballat amb el Partit del Poble Paquistanès (PPP) en vistes a les eleccions que Zia havia promès al moment del colp d'estat, i que van ser anul·lades davant l'amenaça de la nostra victòria.

Havia estat arrestada sis vegades pel règim militar i diverses vegades les autoritats de la llei marcial m'havien prohibit posar un sol peu a Karachi o a Lahore. A la meva mare, també. Com a presidenta interina del PPP durant l'empresonament del meu pare, m'havien arrestat fins a vuit vegades. Acabàvem de passar sis setmanes de detenció a Sihala, i els sis mesos anteriors a Rawalpindi. I això que fins a la vigília no volia creure que el general Zia decidiria realment assassinar el meu pare (...).

Havia vist el meu pare, aquell dia, per darrera vegada. La tristesa d'aquella trobada era quasi intolerable. Ningú no li havia dit que anava a ser executat al matí següent, a la matinada. Ningú havia informat els dirigents del món que havien reclamat oficialment la clemència del govern militar, com Jimmy Carter, Margaret Thatcher, Leonidas Brejnev, el Papa Joan Pau II,

Indira Gandhi, i moltes altres figures dins el món musulmà, l'Aràbia Saudita, els Emirats Àrabs, Síria, etc.

«¿Per què veniu totes dues?», va preguntar el meu pare des de l'interior de la seva cel·la. La meva mare es queda en silenci. «¿És la darrera visita?», va dir. La meva mare no tenia forces per a parlar. «Crec que sí», vaig contestar (...).

Mitja hora, mitja hora per a dir adéu a l'ésser que més he estimat en la meva vida. El dolor oprimia el meu pit com en un estoig. Però no havia de plorar per no fer més dura la prova al meu pare. És assegut a terra, damunt un matalàs, l'únic moble que queda dins la cel·la(...).

«Vosaltres dues heu patit molt —va dir—. Ara que em mataran aquesta nit us vull tornar també la vostra llibertat. Si voleu, podeu marxar del Paquistan, mentre la Constitució estigui suspesa i la llei marcial decretada. Si desitgeu tenir l'esperit tranquil, i tornar a fer la vostra vida, podríeu pensar d'anar a Europa. Us dono permís. Podeu marxar».

Aquelles paraules ens van desfer. «No, no, intervé la meva mare. No podem marxar. No marxarem mai. Els generals no han de creure que han guanyat. Zia ha previst de fer eleccions, però qui sap si gosarà complir la seva paraula. De totes maneres, si marxem, no hi haurà ningú per a dirigir el partit, aquest partit que tu has construït».

—¿I tu, Pinkie? —va preguntar el meu pare.

—Jo no podré marxar mai —vaig contestar.

Estava tan prim, gairebé esgotat per la malària, per la disenteria, la inanició. Però es va redreçar i va tocar la meva mà. «Aquesta nit seré lliure», va dir, i una llum interior il·luminava la seva cara. «Aniré a trobar-me amb la meva mare, el meu pare al país dels meus avantpassats, a Larkama, per fondre'm dins la seva terra, els seus aromes, el seu aire. Naixeran cançons sobre mi, formaré part de la seva llegenda —aleshores va somriure, abans d'afegir—: «Fa molta calor a Larkama».

—Et faré un refugi —vaig aconseguir de pronunciar.

Les autoritats de la presò van arribar.

—«¡Adéu, papà!».

La meva mare va aconseguir tocarlo a través dels barrots.

Vam travessar plegades el pati polsegós. Volia girar-me, però no vaig poder. Era incapaç de dominar-me.

Encara va tenir temps de cridar que ens tornaríem a trobar. No sé com es movien les meves cames. No les notava. Estava petrificada, i malgrat tot em movia.

Les autoritats de la presó ens van acompanyar a fora a través del pati ple de tendes de l'exèrcit. Vaig avançar en un estat que no era el meu. Havia de mantenir el cap ben alt.

MARE I PRIMERA MINISTRA

...El 29 de maig del 1988, el general Zia va decidir dissoldre de sobte el Parlament, acomiadant el seu dòcil primer ministre i organitzant eleccions. Estava reunida a la seva residència de Karachi quan es va fer saber l'extraordinària notícia. Les trucades telefòniques de felicitacions que convergien i els crits del reporters a la porta confirmaven l'inesperat capgirell. Molts van estar intrigats per la coincidència. Efectivament, quatre dies abans, un diari de Karachi havia anunciat que anava a ser mare. Samiya, la seva amiga d'infància, estava triomfant: «Ja t'ho havia ben dit, que faria eleccions quan esperessis un fill. Pensa que ja no pots fer campanya». Jo ignorava llavors si hi havia alguna relació, però la declaració de Zia seguia a la confirmació del meu embaràs. Encara que Asif, el meu marit, i jo haguéssim desitjat esperar per crear una família, l'inesperada notícia ens va encantar. A més, amb el colp de teatre de Zia, el 1988 prometia ser un any ple de sorpreses (...).

El 15 de juny, Zia va anunciar la instauració de la *charia* o llei islàmica, com a llei suprema del país. Molts pensàven que aquesta explotació de l'Islam estava dirigida en contra meua. La premsa *ourdoue* es preguntava com se serviria de les interpretacions de la llei per als islàmics per a impedir que una dona es presentés a les eleccions. A no ser que intentés, després de l'escrutini, desqualificar-me com a cap del partit victoriós a l'Assemblea Nacional. Dubtava que ho aconseguís. La Constitució del 1973, aprovada pels partits religiosos del país, declarava les dones elegibles a cap del govern. I el mateix a la Constitució de Zia del 1985.

Benazir Bhutto.

Gràcies a Déu, em trobava en forma i plena d'energia: «No sabia que esperessis realment un bebè, em va dir una metgessa que em vaig trobar pel camí. ¡Ens pensàvem que tot això era una astúcia per a obligar Zia a convocar eleccions!».

Vaig veure amb sorpresa, que molts compartien aquest escepticisme. Havíem mantingut en secret el dia previst pensant que Zia intentaria programar les eleccions per al dia del part. L'informe mèdic, el guardava jo i per tant els agents del règim no hi van poder tenir accés. Vint-i-quatre hores després que tinguessin el dia inexacte del naixement —el 17 de novembre— Zia anunciava les eleccions per al 16.

Però el bebè ens va sorprendre. No solament Zia s'equivocava d'un mes, el naixement estava realment previst per a mitjan mes d'octubre, però Déu sens dubte ens va beneir fent venir al món el nostre fill cinc setmanes abans d'hora. Aquest fet em va deixar gairebé un mes per agafar forces abans de la campanya...

Stock-EL TEMPS

Europa, sense mur

El mur de Berlín ha passat a la història i s'enceta una dinàmica de canvis en l'Alemanya de l'Est el final dels quals és imprevisible, ja que afectaran tot Europa.

Checkpoint Charlie és un nom mític. És el punt de pas entre Berlín occidental i l'oriental més públic. Però Checkpoint Charlie és només un carreró. En la cantonada de dalt, ja Berlín occidental, hi ha una petita cafeteria on els corresponsals de premsa es reunien el 13 d'agost del 1961 quan en una sola nit milers de soldats i policies van alçar el mur. Avui, aquella cafeteria és un museu, allargat per altres cases fins a la barrera, dedicat al monument més famós del segle XX.

Al final del museu, a quinze passos físics de la muralla, els llogaters del museu fa anys que van alçar una enorme pancarta. El cartell mira a l'est des de l'alçada de la teulada i només conté el símbol de Solidaritat: la paraula emblema del sindicat amb la bandera roja i blanca sorgint de les seues lletres. Els propietaris del museu no van de broma, són tan anticomunistes que el senat municipal berlinès (pròdig en subvencions com poques administracions ho són), els va negar uns diners que demanaven. Pensaven que la filosofia que manava era excessiva.

La nit de dijous, el cartell de Solidaritat era gairebé una anècdota. Ells el van posar per fotre , per emprenyar els *statsi* (policies secrets de l'oest) que constantment vigilen des de la Frjedrichstrase. Dijous, Solidaritat era el govern de Polònia i el mur gairebé un record. Un jovenet ho va dir massa explícitament: «aquesta nit és l'última del segle XX».

La frase era efectiva, espectacular. Però no massa mancada de raó. La decisió del dimissionari govern de l'estat alemany de permetre el pas a través de tots els passos de frontera interalemanys, esborrava d'un sol colp la història del segle XX. D'una banda, perquè el mur resumeix la història del Reich alemany, que començà amb Bismarck i continuà amb Hitler. De l'altra, perquè també resumeix la lluita a mort sobre Europa del capitalisme i del comunisme. Una qüestió i l'altra han estat al darrere de totes aquestes dècades.

En un instant tan eufòric era fàcil fer declaracions grandiloqüents. Però no les féu pràcticament ningú. La caiguda del mur no significa la reunificació alemanya. I com va explicar Claude Cheisson, la caiguda del mur, lluny de significar el fracàs del comunisme, vol dir que aquest, almenys a la RDA, se sent fort. Ho sap, que pot enfortir-se amb mesures com aquesta. De fet, la gent que envaí la Kurfürstendamm no parlava de política.

La política ha vingut després. La històrica nit del dijous, el cap de setmana, els ciutadans de Berlín, dividits, s'han limitat a viure el seu reencontre.

La que fou capital alemanya és una ciutat molt difícil. Tan assumida té la partició, que fins i tot les noves conduccions d'aigua es fan partides en un sector i l'altre. Tan assumida tenien la dificultat de creuar Checkpoint Charlie que hi va haver gent que es limitava a passar d'una banda a l'altra la ratlla que fa front a les garites que vigilen des de l'est i el curios barracó que fa de frontera a l'altra banda, i on onegen les banderes de França, Gran Bretanya i els Estats Units. Fins dijous, aquell pas només el travessaven els combois militars d'una banda i de l'altra (en funció dels pactes de rendició les patrulles russes poden transitar pel sector occidental i les occidentals pel rus).

Des de dijous és una via oberta, molts l'han usada per anar-se'n i no tornar més. Altres l'han usada només per a saludar els amics que quedaven de l'altra banda, per prendre una cervesa o per mirar la paret *des d'allà,* des de l'altre cantó. Aquests últims són els que tenen en les mans el futur (impossible d'endevinar) de la República Democràtica Alemanya.

En les primeres manifestacions oberturistes, els berlinesos de l'est, la gent de Dresde i de Leipzig cridaven «nosaltres no som covards, nosaltres no emigrem». Era la impugnació rotunda als que han preferit la còmoda solució personal a viure els canvis. Els que s'hi han quedat tenen com a premi ser dipositaris del seu futur. I segurament, també del futur del socialisme i del futur de la nostra Europa. Ara, pot passar tot.

Vicent Partal (Leipzig)

El *mur de la vergonya,* des del cantó occidental.

Grècia vota la ingovernabilitat

Les eleccions legislatives celebrades a Grècia el passat 5 de novembre han servit per a enfosquir i complicar encara més la difícil situació política, i han convertit Grècia en un país ingovernable o quasi.

La nota més destacada dels resultats és que un Papandreu que serà jutjat per presumpta implicació en un escàndol financer i en un tèrbol afer d'escoltes telefòniques il·legals, en surt políticament reforçat. Perquè Papandreu és el PASOK i el PASOK és Papandreu.

La política grega, es vulgui o no, està fortament influïda per la presència de Papandreu. Un periodista grec em deia que m'equivocava si pensava que el PASOK és un partit socialista com la resta dels europeus, i el líder de la Federació d'Ecologistes Alternatius, d'esquerres, Karabelias, em comparava el dia abans de les eleccions a Papandreu amb Perón. Perquè el PASOK és fill de Papandreu i aquest l'administra i dirigeix com a cosa pròpia. El director d'un periòdic de Nova Democràcia em deia que la característica més important de Papandreu és la seva passió pel poder. La identificació PASOK-Papandreu és tan gran que molts es pregunten si el primer sobreviurà al segon. Així, l'apassionament polític dels grecs rep fortes dosis de populisme i cabdillisme per part del PASOK-Papandreu i el líder socialista esbomba la seva agitada vida privada per plaer o escàndol d'uns i altres, que s'inventen tota mena d'acudits. Un d'ells diu que l'ex-dona de Papandreu, Margaret, abans de divorciar-se li diu al marit: «Sé que m'enganyes i sé amb qui, però no sé amb què». Perquè Papandreu té setanta anys i una salut molt deteriorada que contrasta amb la joventut, bellesa i empenta de la seva actual esposa, Dimitra Liani, de trenta-cinc anys.

La identificació PASOK-Papandreu és tan gran que molts es pregunten si el primer sobreviurà al segon.

Com que Mitsotakis i Papandreu mantenen una ferma enemistat personal des de fa molts anys (fins al punt que ni es parlen ni se saluden), les solucions polítiques es fan encara més difícils.

UNS RESULTATS MOLT COMPLICATS

El 18 de juny el resultat de les urnes va ser un càstig als vuit anys de govern socialista i a la corrupció i escàndols polítics i financers en què apareixien implicats un seguit de ministres i alts càrrecs socialistes, com també el mateix primer ministre i líder del partit socialista PASOK, Andreas Papandreu. Però la victòria relativa de la conservadora Nova Democràcia (equivalent a la suma, a l'estat espanyol, del Partit Popular i el Centre Democràtic i Social, ja que dins seu conviuen corrents conservadors, liberals, demòcrata-cristians, centristes i monàrquics) no va ser suficient per a obtenir majoria absoluta al Parlament (li van faltar sis escons) i poder formar govern. Després d'un sorprenent govern de coalició entre conservadors i comunistes, la tercera força política, per enviar Papandreu a ser jutjat davant dos tribunals diferents en què, si fos condemnat, es juga la presó perpètua, Nova Democràcia esperava amb els nous comicis arribar a la majoria absoluta perquè tothom pronosticava un nou retrocés del PASOK. Però el 5 de novembre els grecs van donar la sorpresa perquè ni Nova Democràcia va arribar a la majoria absoluta (va quedar-se a tres escons) ni el PASOK va baixar; ans al contrari, va guanyar vots i escons que li permeten blo-quejar, si vol, l'elecció de nou president de la República prevista per el març vinent i així forçar a unes noves eleccions legislatives.

Els comunistes van pagar els plats trencats perdent el 2% dels vots i set escons. I després d'haver-se aliat amb els conservadors contra Papandreu per enviar-lo davant els tribunals, el 6 de novembre, ja parlaven d'aliar-se amb Papandreu per formar nou govern i no volien ni sentir parlar de noves col·laboracions amb la dreta. De tota manera ni els uns (Nova Democràcia) ni els altres (PASOK més comunistes) tenen majoria absoluta en el nou Parlament. Aquesta depèn de tres diputats: un ecologista-alternatiu, un independent d'esquerres elegit a l'illa de Lefkas amb els vots sumats de socialistes i comunistes, i un representant de la minoria turca del nord de Grècia. Així, de fet, el país depèn del vot d'un ecologista i d'un turc, perquè està clar que l'independent d'esquerres donaria suport a una coalició socialista-comunista. I el musulmà, ningú el vol perquè se l'acusa d'estar al servei d'Ankara, és a dir, de Turquia, l'enemic ancestral de Grècia. Aquesta situació fa pensar en unes possibles noves eleccions a breu termini i obliga a plantejar-se el canvi de sistema electoral. Si bé les urnes han reforçat el bipartidisme, el sistema electoral ha impedit la necessària clarificació.

Antoni Reig

EL TEMPS

20/26 novembre 1989

general - 250 Ptes.

OBERT

REPORTATGE

L'arxiduc d'Àustria a Mallorca

PERSONES

Comandant Jacques-Yves Cousteau

CINEMA

'La banyera' de Jesús Garay

EXPOSICIONS

Dibuixos i escultures d'Ismael Smith

El somni d'un arxiduc

Lluís Salvador d'Habsburg va ser el primer propagandista turístic de les belleses de Mallorca. Malgrat tot, fora de l'illa ha estat sempre un personatge desconegut.

Gairebé a la mateixa hora, Brandys, un petit poble dels afores de Praga. Fa un dia gris i per la porta del cementiri surt un home d'edat ja avançada. Camina amb una mica de dificultat i a la mà porta una grossa cartera. Passa sense mirar les tombes abandonades a la foscor i les ombres de la vegetació. Després, amb un gest resignat, s'ajusta la bufanda i agafa l'autobús cap a Drisy.

Al matcix temps, el mateix dia de Tots Sants, un dibuixant solitari passa per entre la filferrada. Han tancat l'accés a una antiga posada anomenada Ca Madó Pilla, després hotel, avui apartaments de lloguer. Entre Valldemosa i Deià, a la costa nord de Mallorca. El dia és tan clar i diàfan que pareix fet de la qualitat densa de la pintura a l'oli. Però el dibuixant quasi no se n'adona. Cerca el caminoi que, fa temps, portava cap a més enllà. Cap a la banda per on despunta la silueta inconfusible de Na Foradada.

El mateix matí. Viena. Un home que pareix sorgit de la novel·la d'Umberto Eco *El nom de la rosa,* com un deforme monjo medieval, obre la porta de la Cripta dels Caputxins. Hi ha l'inevitable grup de turistes amb les càmeres i l'expressió entre esbalaïda i resignada del viatger. Seu en una desmarxada cadira de fusta i comença a despatxar entrades a una velocitat desmesurada. Els visitants davallen les escales per trobar-se amb un espectacle oníric, de malson: les tombes de la família dels kàisers de l'Imperi Austro-Hongarés, barroques i com pastissos funeraris de metall i dol. En la profunditat de la cripta, els passos ressonen como si vinguessin de l'altre món.

L'arxiduc Lluís Salvador.

¿Quina relació hi ha entre aquestes tres escenes en llocs tan diferents?

Un nom, un personatge desconegut, uneix els tres paisatges en un destí comú: l'arxiduc imperial Ludwig Salvator d'Habsburg i Toscana.

UN PRÍNCEP TURMENTAT

Hi ha homes que han nascut en el moment culminant del seu país o la seva època, que són com el fruit assaonat de tot un període històric. D'altres, però, apareixen justament en l'instant del declivi, de la caiguda.

L'arxiduc Lluís Salvador fou un d'aquests. Va nàixer el 1847, just un any després que la fortuna del seu pare, el gran duc de Toscana, Leopold II, començara a declinar. Tan sols deu anys més tard, el moviment insurgent italià el va fer fugir de Florència, la seva pàtria. A partir d'aquell moment, la família dels grands ducs de Toscana viuria a l'exili.

Lluís Salvador va aparèixer al moment final del Imperi, quan l'estat més important de tota l'Europa Central desapareixeria en una pluralitat de nacions diferents. La seva és una figura epigonal, malenconiosa.

CARLOS GARRIDO

S'Estaca fou la possessió de l'arxiduc més pròxima al mar.

Predestinada a les llums de l'ocàs.

L'arxiduc, amb poques obligacions imperials, es dedicà a viatjar a bord del seu iot *Nixe*. Va ser l'impulsor de nombroses obres científiques a Espanya i Itàlia i va escriure llibres com *Die Balearen,* obra fonamental per l'estudi de les Illes.

L'envergadura d'aquesta tasca hauria hagut de merèixer, sense dubtes, un lloc d'excepció a la seva època. Això no obstant, ningú el coneix a Praga o a Viena. El preu que va pagar per la seva independència, pel seu refús de la vida hipòcrita i asfixiant de la reialesa, seria un teló de silenci. Lluís Salvador, que tenia fama merescuda de descuidat i brut —a més, amb unes relacions escandalosament bisexuals—, va morir quan tots estaven massa ocupats en la guerra. El seu cadàver romangué a la capella del castell de Brandys més d'un any. Avui és un fantasma d'un temps periclitat.

El senyor Hyka —que ara agafa l'autobús sense mirar el paisatge esfumat i opac de la campanya de Bohèmia —és, malgrat el seu humil aspecte de mestre jubilat, l'únic especialista en la biografia de l'arxiduc Ludwig Salvator existent en una Txecoslovàquia on els Habsburg han estat esborrats de la seva història.

Nascut a Brandys, va conèixer des de sempre la història del seu castell i del darrer noble que l'habità, i ha aprofitat el seu ofici de mestre per a recollir tota mena de testimonis d'aquell home desdibuixat pel temps. Cartes, fotografies, llibres, relats orals. A la seva casa de Drisy, amb ben poques comoditats, ha format un autèntic museu per a ningú.

L'home de la bufanda i el barret acaba de posar una llumeta en una tomba que porta un nom ben estrany per als txecs: Antoni Vives Colom. El secretari de l'arxiduc, que va morir dos anys després d'aquell, enmig d'una gran incertesa i tan lluny de la seva illa. Cada any, el primer de novembre, el senyor Hyka li fa aquest darrer homenatge. Després, de nou, l'oblit i el silenci.

UN PETIT REGNE DE CEL I MAR

Hem deixat el dibuixant passant els reixats. Ara camina per un sender tan estret que, a vegades, és fins i tot perillós. Pot veure la península de Na Foradada sobre el mar d'una blavor profunda i centellejant. Passa pels boscos i terres de la possessió de Miramar.

L'any 1865, un Lluís Salvador encara jove arribava per primera vegada a Mallorca. Portava el secret d'una de les seves primeres tragèdies. La seva promesa, l'arxiduquesa Matilde, havia mort en una festa, quan es va encendre la seva disfressa de papallona. L'impacte d'aquell fet, que l'arxiduc mantindria ocult tota la vida, havia accentuat el seu caràcter malenconiós i més aviat introvertit.

No obstant això, el descobriment d'Eivissa i Mallorca li va canviar la vida. Va visitar per primera vegada la possessió de Miramar, allà

EL NOSTRE SÍMBOL

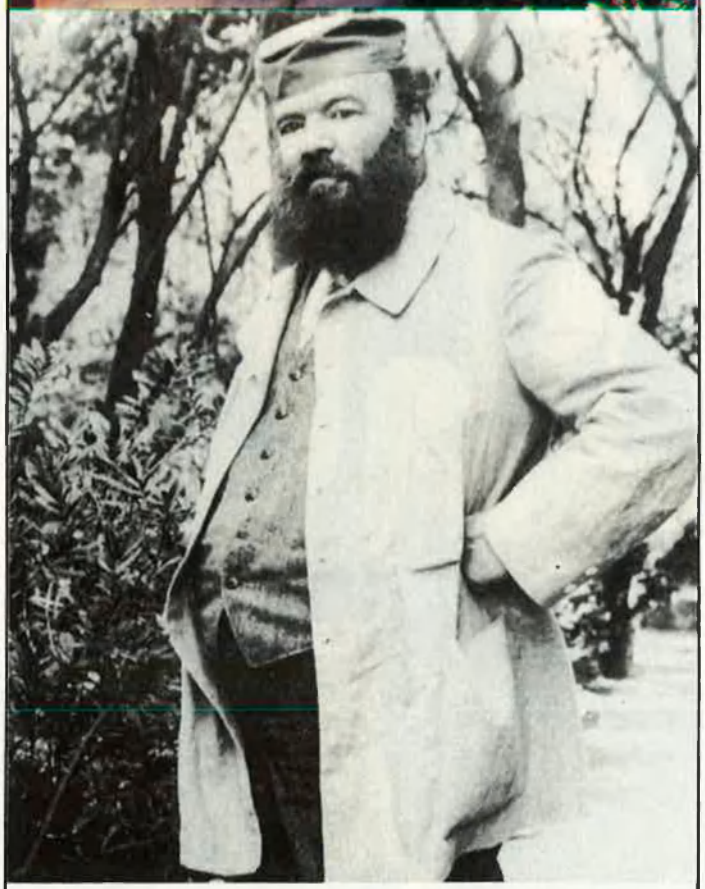
EL NOSTRE SERVEI

"la Caixa"
CAIXA DE PENSIONS

El nostre símbol és conegut.
El nostre servei, reconegut: visió de futur,
creació constant de nous productes,
una experiència de 85 anys
i l'atenció més personalitzada
que reben els nostres clients.
Resultat de la formació dels professionals
que atenen les més de 1500 oficines de "la Caixa".
En qüestió de serveis,
és prudent escollir cinc estrelles.

GGK

Dalt, el senyor Hyka és gairebé l'únic que conserva el record de Lluís Salvador a Txecoslovàquia. Baix, Antoni Vives, secretari de l'arxiduc.

a on al segle XIII Ramon Llull fundà l'Escola de Llengües Orientals, amb el suport del rei Jaume II de Mallorca.

La nit següent, quan Lluís Salvador dormia en una desgavellada torre que una dona d'Estellencs li havia llogat, pensà, tot sentint el soroll de la mar i la lluminositat del cel, que seria meravellós viure a Miramar. Poc després, havia comprat la possessió.

Si Lluís Salvador va ser feliç en la seva vida, sense dubtes que Miramar devia ser l'escenari. Allí trobaria una jove pagesa enèrgica i molt viva, que seria la seva amant i també l'encarregada d'una de les seves possessions: na Catalina Homar. La pagesa i el príncep, com en un conte infantil. Avui, S'Estaca està exactament com llavors. Solament els cultius d'on sortia la famosa malvasia han desaparegut.

Finalment, l'arxiduc va deixar na Catalina a S'Estaca, devorada per la sífilis. La història de prínceps i pageses va tenir un final cruel.

Si la costa nord de Mallorca és, encara avui, un dels llocs privilegiats del Mediterrani, és gràcies a l'arxiduc. Els seus miradors, malgrat la ruïna i l'abandó, ens mostren encara el seu amor per aquest grandiós escenari. Lluís Salvador no sols va estudiar la història, la gent i els monuments de l'illa, sinó que va fer art amb el seu paisatge. Però el petit imperi de Lluís Salvador també va tenir un final trist. Avui, la mar s'ha emportat els seus camins, i l'accés als miradors està tancat. L'especulació amenaça el seu perdut paradís.

Hora foscant a la costa de S'Estaca. I és com si el fantasma de l'arxiduc sospirés des de qualsevol dels seus miradors buits i solitaris. Potser a la vista de la destrucció inexorable del paisatge de l'illa que tant va estimar.

UN NOM MÉS A LA PARET

El darrer episodi es desenvolupa aquí. A Viena. Quan el vigilant de la cripta dels Caputxins despatxa indiferentment entrades per a l'espectacle de les tombes imperials. Lluís Salvador volia ser enterrat «a les sorres del Sàhara». Com Rodolf, el príncep hereu misteriosament mort a Mayerling, volia reposar al petit cementiri d'un poble, i Sissí al seu palau hombric de Corfú.

Avui, els visitants, ni tan sols poden veure la seva tomba. Solament una làpida a la pared, amb els noms d'altres arxiducs i membres de la família imperial, recorda la seva existència. Tots passen al costat sense adonar-se'n, com el monjo de la porta mira indiferent els turistes que fan fotos i criden per entre les tombes.

Pot ser que el cos de l'arxiduc romangui aquí, amagat per una d'aquestes parets. Però segur que, si existeix alguna cosa semblant a l'ànima, la seva està molt lluny. Allà on ell va voler instaurar un petit regne en el qual la bellesa, la ciència i el coneixement no portaven a la guerra i a la destrucció com al món, sinó a una harmonia impossible entre l'home i els somnis de la natura.

Al cap i a la fi, els mallorquins són els únics que conserven avui el seu record i guarden les traces de la seva personalitat. El seu afany, per tant, no fou en va.

Carlos Garrido

Cousteau, contra els Verds

El comandant Jacques-Yves Cousteau ha dedicat la seua vida al silenciós món del mar. Ara, des de la Fundació que du el seu nom, encapçala la defensa de l'Antàrtida, el darrer espai natural.

El medi ambient ha estat durant molt de temps una qüestió reservada en exclusiva als militants. Avui dia, però, assistim a una mena de febre verda. Així ho demostra el resultat de les eleccions europees —que semblen compartir els habitants del planeta i els seus governants. ¿Per què?

—El problema del medi ambient és un tema que sempre s'ha plantejat. El que passa és que s'ha trigat molt de temps a entendre'l. Mentre les catàstrofes ecològiques eren regionals o nacionals, això només inquietava una regió o una nació. Ara es té la certesa que els problemes de medi ambient són de caràcter global, que totes les nacions estan amenaçades per l'escalfament del planeta. En aquest sentit, la presa de consciència de molts caps de govern, el juliol del 1988, m'ha donat una mica d'esperança. Van decidir actuar plegats.

—La crida que es va fer a La Haia, el passat mes de març, sobretot per iniciativa de França, ¿no s'ha oblidat una mica? A la cimera dels Set *a París, del 14 al 16 de juliol, no hi havia aquest mateix esperit, aquesta mateixa voluntat global...*

—En totes les reunions anteriors, *els Set* no havien fet més que parlar de diners. Aquesta vegada, sobre les 23 pàgines que conté la declaració final, n'hi ha nou que fan referència al medi ambient. Això és extraordinari.

—¿Quin és avui dia el paper dels militants, de les associacions, dels partits verds, de l'opinió pública i dels governs?

—Estic en contra de l'existència dels partits verds, i això que sóc ecologista des de fa temps. A partir del moment en què hi ha un partit que defensa idees ecologistes, tots els altres li giren l'esquena.

—Però els partits verds defensen les seues mateixes idees...

—Aquestes idees, que són les nostres, no els necessitem per defensar-les. No hi ha d'haver un petit espai verd en un conjunt ampli que s'hi oposarà.

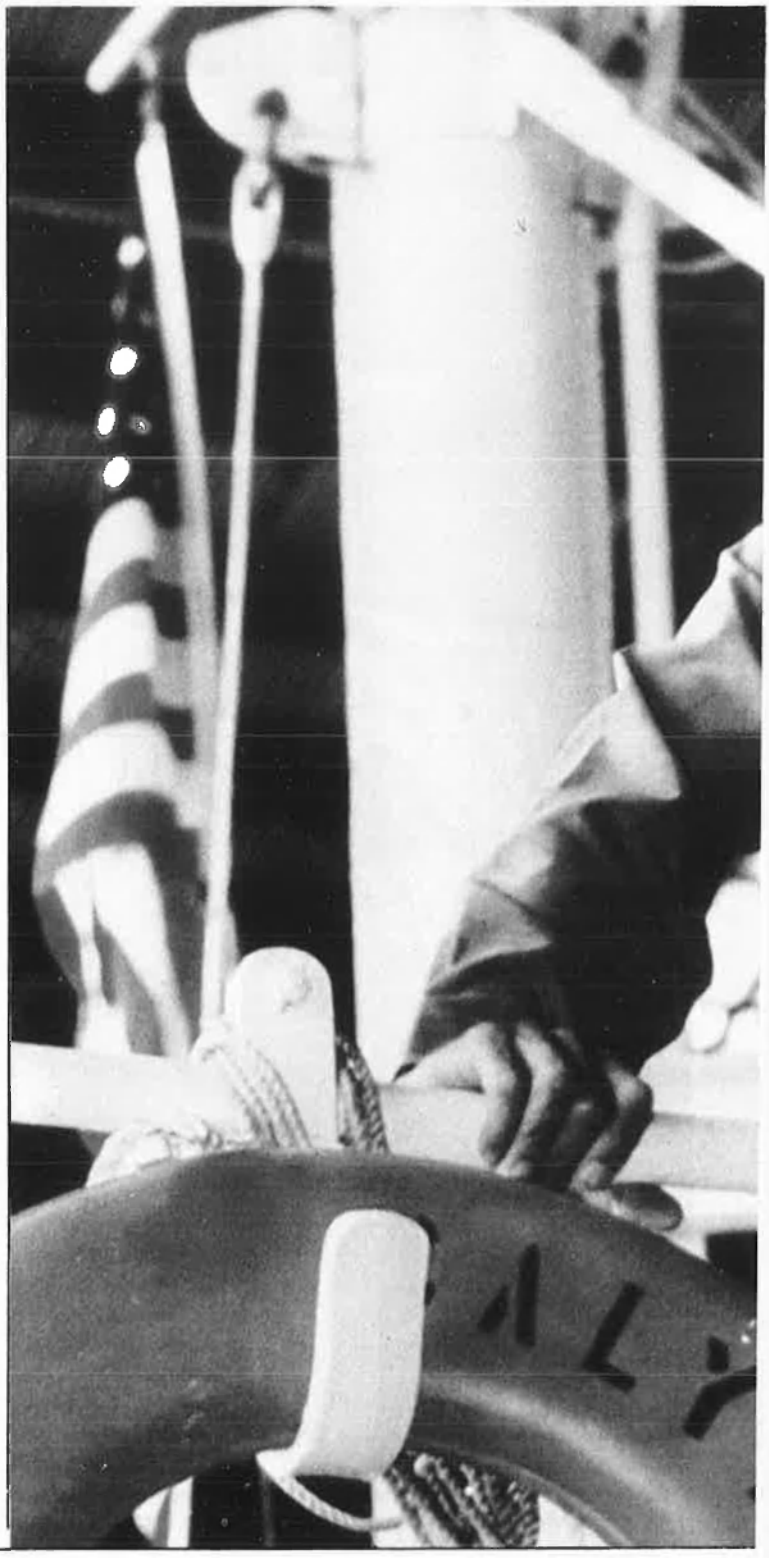
Des del punt de vista econòmic, no es tracta de posar els remeis habituals sinó d'establir una nova estructura social. Una revolució profunda. Caldrà trobar una altra manera de viure, completament diferent i que probablement serà molt més satisfactòria per als individus. A més, permetrà distribuir millor la riquesa.

—Això significa trencar molts costums fàcils...

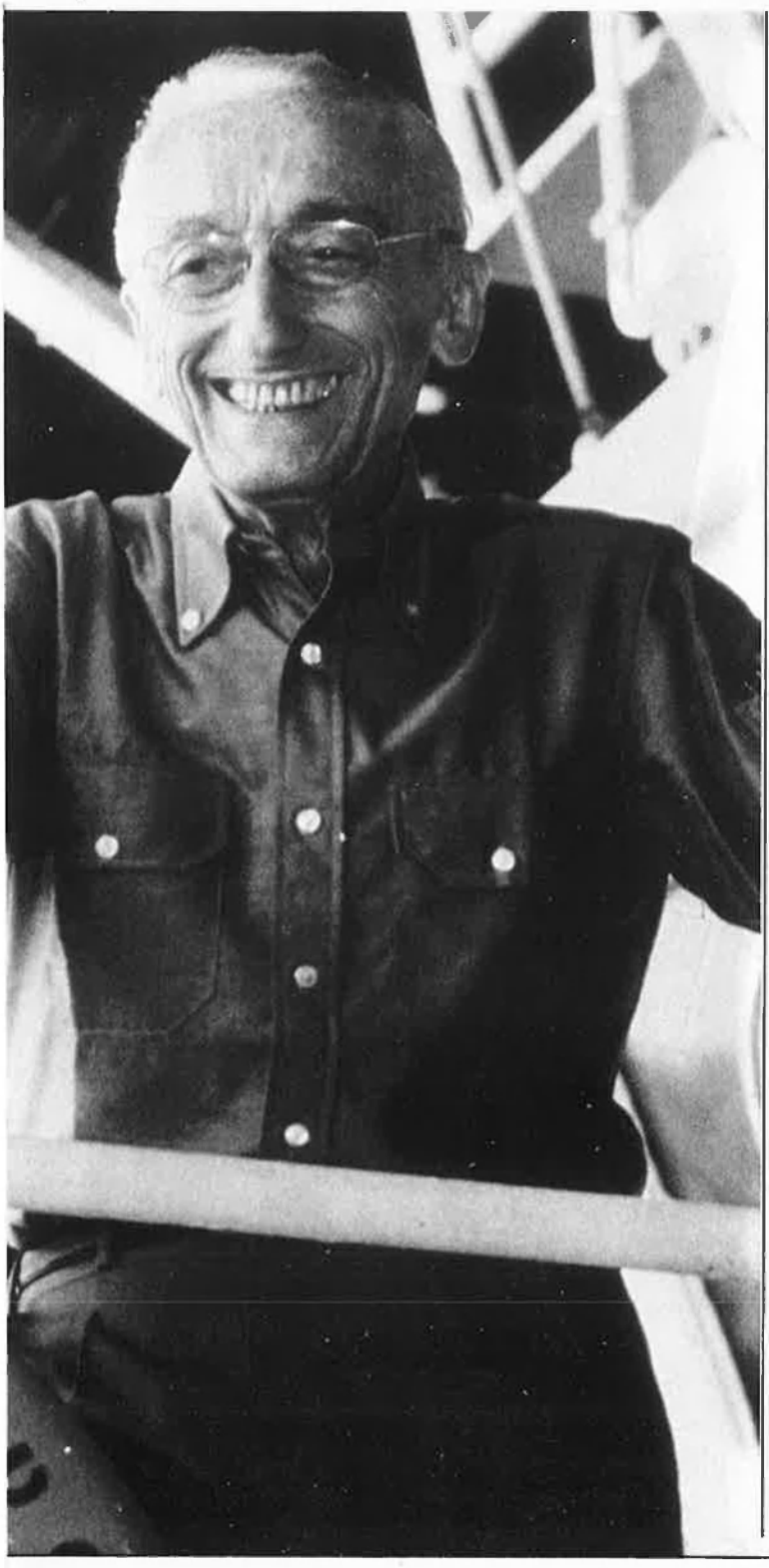
—Penso que s'ha de fer una tria, una tria ecològica, una tria intel·ligent, filosòfica.

—¿Quina és l'amenaça més gran que plana sobre del nostre planeta? ¿Està disposat a proposar un pla d'urgència? ¿com es pot fer perquè totes les nacions l'acceptin?

—Totes les amenaces que actualment sotgen el medi ambient a nivell mundial

«A partir del moment en què hi ha un partit que defensa idees ecologistes, tots els altres li giren l'esquena»

s'entrellacen. El perill més greu, però, és el de l'efecte d'hivernacle, l'escalfament del clima.

—Sembla que les grans potències s'oposen a la creació d'una organització permanent en matèria d'ecologia. ¿Hi podrà haver una màxima autoritat sense la participació d'aquestes grans potències?

—Hem de convèncer els Estats Units i l'URSS. D'aquí a poc aniré als Estats Units per pressionar els parlamentaris.

—¿Quin serà del futur de l'Antàrtida?

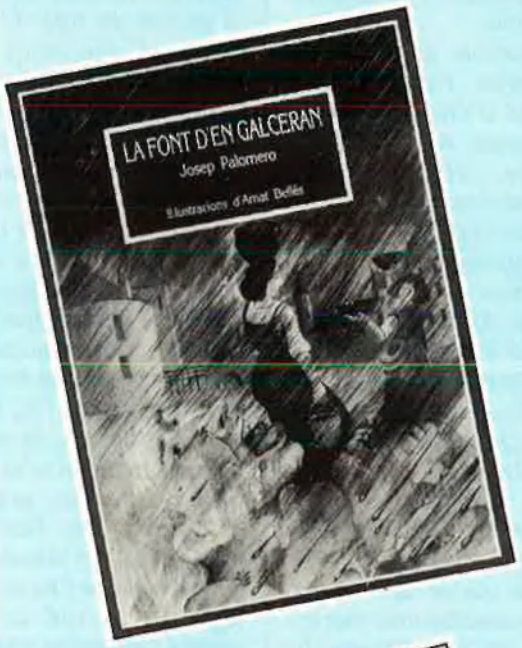
—L'Antàrtida es regeix segons el tractat de Washington, firmat el 1959. Aquest tractat ha bloquejat les reivindicacions territorials, ha impedit que les forces armades s'hi instal·lessin i ha prohibit que això sigui un depòsit de residus nuclears, decisió que ha permès que aquest territori sigui, encara, relativament verge. De totes maneres, en aquests moments sabem moltes més coses sobre els perills del planeta. Ja no s'ha de preservar l'Antàrtida únicament per una qüestió d'elegància. Cal mantenir intacta una punta del planeta. Sovint s'oblida que la terra és una mena de màquina hermètica que rep l'energia del sol. Aquesta és absorbida pels vegetals i els animals que en rebutgen una part. El planeta és també una màquina tèrmica que obeeix les lleis de la termodinàmica, és a dir, que té fonts fredes i fonts calentes. Les fonts fredes, els dos pols. Al pol Nord hi ha molt poc gel, cosa que significa una petita reserva de fred: El sud, en canvi, representa una enorme font de fred: a l'Antàrtida hi ha el 90% de l'aigua dolça del planeta en forma del gel sobre una capa de tres quilòmetres de gruix de mitjana. És tracta no m d'una reserva d'aigua dolça, sinó d'una reserva de fred. És l'element que pondera la nostra màquina tèrmica. Aquesta font freda és tan enorme com fràgil, però. Si la toquem, no sabem quines conseqüències pot tenir això. A més, es troba amenaçada per l'escalfament global del planeta. És per això que se l'ha de protegir. Jo no vull dir que sempre hagi de ser així, però sí de moment.

Potser d'aquí a un o dos segles, la nostra tecnologia haurà avançat tant que podrem explotar les riqueses de l'Antàrtida, si és que n'hi ha. Ara, per ara, tenim el deure de respectarla. Hem convençut el president Mitterrand, el primer ministre australià, Bob Hawke, com també Bèlgica i l'Índia. El deure de la humanitat ès el de transformar l'Antàrtida en reserva natural internacional, almenys durant un segle, per saber què s'hi pot fer. I és que tot sovint les opinions científiques es contradiuen. L'única manera d'evitar el desastre és la prudència. Respecte als tractats, els nord-americans van firmar la convenció de Wellington, però no l'han ratificada.

NOVETATS EDITORIALS

GENERALITAT VALENCIANA

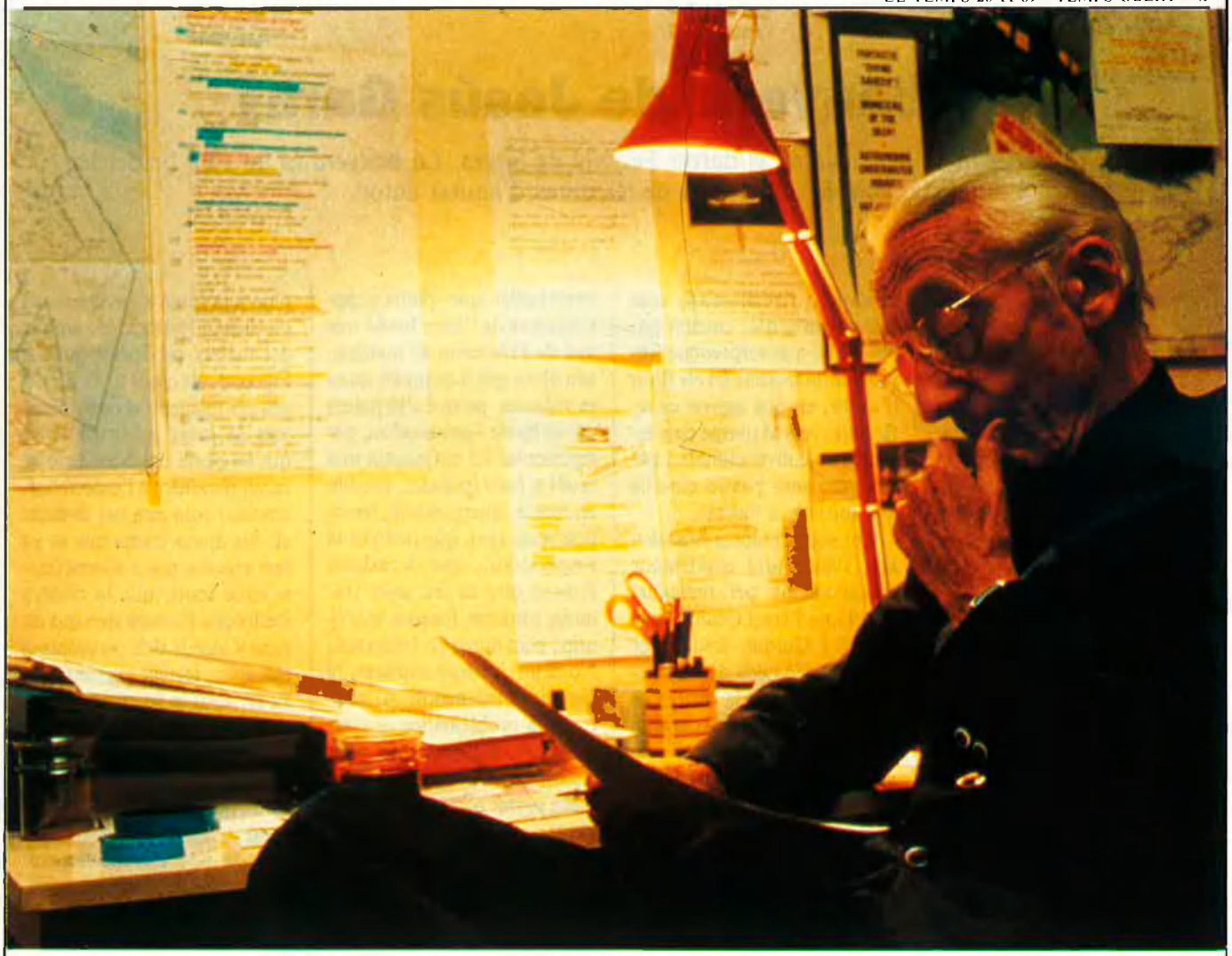
CONSELLERIA DE CULTURA, EDUCACIÓ I CIÈNCIA

«El perill més greu, però, és el de l'efecte hivernacle».

S'ha de convèncer el Congrés que refusi el text, que avui dia ja està desfasat. Així ho ha fet l'Índia. En la convenció de Wellington, hi ha una paraula que s'ha de substituir. El text comença per: «L'explotació minera està permesa a l'Antàrtida». S'ha de substituir *autoritzada* per *prohibida.*

Sense aquest matís es pot afirmar que el text de la convenció està molt ben fet.

—¿Es poden compaginar medi ambient i desenvolupament sense que pesin sobre els països més pobres unes càrregues insuportables?

—És descoratjador veure l'actitud dels països desenvolupats envers els que estan en vies de ser-ho. M'escandalitzo quan veig els articles que acusen el tercer món de la deforestació. A Malàisia o en altres indrets, aquesta pràctica es du a terme per poder exportar fusta per a fabricar uns mobles de luxe que només es venen als nostres països. És una mica el que passa amb l'ivori dels elefants.

La deforestació és acceptada per molts països del tercer món perquè tenen l'obligació d'alimentar els seus habitants, d'altra banda cada vegada més nombrosos. O per comprar cotxes Mercedes, o per construir palaus de rei. Cal dir, però, que hi ha alguns bons exemples: a Tailàndia acaben de suspendre tots els contractes d'explotació forestal dels estrangers.

—¿Com es poden resoldre els problemes que genera la producció als països desenvolupats i al tercer món?

—Hem de ser més inventius, aprendre a explotar l'energia tèrmica dels mars, la del vent, cosa que permetria poder prescindir de moltes centrals nuclears. Haurà de passar bastant de temps, però, perquè això sigui realitat. Hi ha solucions tecnològiques per a aquests problemes. Però ja hem invertit tant en altres fonts d'energia, com la nuclear, que ja portem molt de retard. L'energia nuclear resulta bastant cara i presenta diversos perills importants.

—¿On és el problema?

—L'excedent de gas carbònic produït per l'home i que amenaça de rescalfar el clima, no representa més que l'1% dels 15 bilions de tones de gas carbònic produïdes naturalment pel planeta. Si la nostra tecnologia no és capaç de reabsorbir aquest 1%, serem realment els últims dels últims.

—¿Com es considera, pessimista o optimista sobre el futur del planeta?

—No estic segur que els homes facin el que cal, però sé que sí que es pot fer.

© *l'Express*

'La banyera' de Jesús Garay

Premi de la crítica en el darrer Festival de Sitges, *La banyera* és un film hermètic i intimista, com la major part de les obres d'aquest autor.

Sitges és el meu festival», va dir Jesús Garay quasi com a única frase davant del públic que omplia totalment la sala Retiro de Sitges, al qual presentava, en primícia mundial i a concurs, el seu últim film, pràcticament tret del laboratori hores abans per a aquesta manifestació, que enguany ha fet dotze anys dedicats al cinema *fantàstic* (fa poc anomenada també «de terror»). I la veritat és que Sitges li va bé a Garay, perquè l'Associació Catalana de Crítica i Escriptors Cinematogràfics li atorgà el Premi de la Crítica per *La banyera.* Tres anys abans *Més enllà de la passió* (1985) ja s'endugué el premi d'interpretació, pel treball que Juanjo Puigcorbé desenrotlla en aquest film hermètic, claustrofòbic i intimista, qualificatius que escauen igualment a *La banyera.* Recordem també que la Generalitat de Catalunya li atorgà el 1986 el premi al millor realitzador de l'any dins el cartell de Premis de Cinematografia.

Jesús [Fernández] Garay (Santander, 1949) és un home que escriu narracions curtes (*Diversas filmaciones,* 1973; *La cosa de Nueva York,* Anagrama, 1985) i que dirigeix des de fa més de vint anys. Es donà a conèixer a Cantàbria com a membre heterodox de l'únic moviment de cineastes independents que allí sorgí a mitjan dècada dels seixanta. Poc després es traslladà a Barcelona, i la seva primera obra és el llarg-metratge *Nemo* (1977-1978), a partir de la novel·la *20.000 llegües de viatge submarí,* de Jules Verne, una adaptació tan lliure i *cutre* de producció i realització, com fresca i original; cinema pobre, vaja, que sorprengué fins i tot els interessats en els films d'autor, en què aquest es reflecteix, fets al marge dels estàndards convencionals i parits amb més passió cinèfila que mitjans a l'abast.

Tot seguit realitza *Manderley* (1980), títol emblemàtic protagonitzat pel malaguanyat [José Pérez] Ocana, Joan Ferrer i Quique Rada, que s'estrenà al Maldà de Barcelona i que va tenir la dissort de ser titllat de «film S para un cine de arte y ensayo» i com «Ocaña, en un trío de *locas*», que vulgues que no va influir negativament, i això perquè llavors *Tele/eXpres* era força influent entre els ambients cinèfils barcelonins, més que la resta de diaris d'aquí en espanyol que encara avui es continuen publicant, com si els anys haguessin passat debades i el país i la seva gent fos el mateix...

En definitiva, Garay ha estat i continua sent, al menys fins a *La banyera,* un iconoclasta, introvertit i solitari, que s'ha obert caminet amb una obra tan poc cridanera comercialment com dura per a l'espectador normal, fins i tot per al que d'antuvi ja sap el que va a veure. Però, és clar, una cinematografia normal ha de tenir també una porció d'obres i autors que responguin a plantejaments i mons personals com, per exemple, els que perboca Garay.

Garay, doncs, és un personatge difícilment catalogable, i la prova la tenim en els seus dos últims films: són obres que sorgeixen d'un món interior envitricollat, que apunta a capteniments de l'ésser humà que van de l'obsessiu al malaltís; són obres que incomoden quan es visionen, perquè s'hi palesa un veritable i genuí esforç per representar-les mitjançant una estètica *hard* (plàstica, posada en escena, interpretació, temàtica/missatge), que interpel·la l'espectador, que li exigeix ficar-se dins de les seves tramoies sòrdides, fosques, *à la limite,* com diuen els francesos. No és un cinema complaent, ni fàcilment entenedor. Al contrari: la problemàtica que arrosseguen els personatges principals, fins i tot els secundaris, frega sovint zones de l'inconscient, quan no d'allò que és catàrtic. És un cinema que tant pel que vol explicar com per la manera de mostrar-ho és fa exigent, perquè demana una predisposició, una atenció no habitual en el cinema lineal.

La idea del film, que en un principi es deia *Immersió,* títol més globalitzador i integrador quant a intencions que no el de *La banyera,* fou plasmada abans ja per Garay en forma de novel·la, seguint la línia temàtica oberta a *Més enllà de la passió,* aquella que gira a l'entorn de l'amnèsia d'un personatge i d'unes poques persones més implicades en la tramoia, ballant en cercles concèntrics, bé com a desencadenants, bé com a víctimes esquitxades. Tot aquest món, que sobre el paper es pot esquematitzar, quan s'ha de concretar en imatges, sons i diàlegs, requereix l'elaboració d'un guió que, tot conservant l'essència/punt de mira, no traeixi l'esperit de l'autor. *La banyera* ha comptat amb la ploma ja força experimentada de Gustau Hernández i amb la del mateix productor Ricard Figueras, els quals se les arrangen per mantenir el pols durant més de mitja pel·lícula sense que les pistes del drama s'ofereixin clarament a l'espectador, amoïnat com està per destriar els fils d'una trama que es va fent espessa, que s'allarga quasi sense mots, que la càmera s'esforça a dir molt més que els passos incerts dels personatges que anem seguint pacientment. Es té, així, la sensació d'estar veient la il·lustració visual d'un text literari que descriu i perfila, però que no concreta encara i que et vol situar dins un context difícil de penetrar, a més de poc diàfan. Superat aquest trànsol, que tant fa patir i que pot ser negatiu comercialment parlant, el film, a mitja hora del final, canvia de to, de ritme, de muntatge, i fins i tot parla més. És quan el drama passa a la claraboia des de la qual una màquina fotogràfica enfoca La banyera, escenari de tèrboles i tràgiques vivències d'un passat que ha fugit de la ment de Víctor (Pep Munné). La màquina, des de la llotja de la claraboia, és l'ull, la mirada, el referent, el notari, el destructor/delator de somnis, l'antimetàfora, la crua i nua realitat, potser la veritat pelada, la memòria enregistrada.

En aquell moment es produeix la vigília llarga que et prepara pel desvelament de la història, que et carrega les piles que hauran d'il·luminar la nit que no ha quedat fixada en la ment de Pep Munné, la nit en què ell va assassinar una dona, la dona que ara busca a les

palpentes pels clars-obscurs d'uns espais asfixiants i en contacte amb éssers que Déu n'hi do.

Ens podran interessar molt o gens les històries de Garay, les obsessions que traginen els seus personatges, però és del tot evident que no hi ha concessió de cap mena i que ni Garay no dóna pa a la menjadora. És el que a ell li interessa contar-nos, ara. I això s'ha de remarcar, precisament quan el cinema que més funciona és el que menys ofereix, el més despersonalitzat, el més alienador, el que menys petges deixa una volta s'ha consumit baldament.

100 MILIONS DE PRESSUPOST

Potser, avui, defensar i promoure el cinema d'autor no és moneda corrent, però ens sembla que és l'única opció que mereix excedir-se, i més davant el panorama depriment que ofereixen les pantalles d'arreu, sobretot les que ens parlen espanyol *doblat*. *La banyera,* a més, parla en català, i ha comptat amb subvencions de la Generalitat de Catalunya (17 milions), del Ministeri de Cultura (30 milions) i els drets d'antena de TV3. El pressupost és de cent milions de pessetes i la producció d'una marca que respon al nom de Films?... Yes!, S.A., és a dir, que malgrat tot el que vostès i nosaltres sabem, Jesús Garay (director) i Ricard Figueras (productor) aposten, és clar que sí, per fer avui, en societat, films valents per a una societat sensible.

La banyera és un film que difícilment es pot comentar sense tenir en compte tres elements de primer ordre i que s'imposen en l'espectador: la direcció artística a cura de Llorenç Miquel; la fotografia en colors *bruts* i contrastats, *sòrdids* i d'ambient nocturn, a cura de Llorenç Soler, i la interpretació, en què excel·leixen Muntsa Alcañiz i Pep Munné, els germans; el bandarra que encarna Josep Maria Pou i la seva còmplice Mercè Sampietro, i l'artista que representa Rosa Novell. També hi reconeixem Ovidi Montllor, Pep Ferrer i Pau Riba, i encara més episòdicament Imma Colomer, Àngel Jover i Pep Nadal.

Aquests tres aspectes han estat treballats a fons per Garay, conscient que jugava fort estilísticament, com a *Més enllà de la passió,* amb la qual configura un díptic evident. L'ambientació és determinant: elecció d'uns espais isolats, humits, tètrics, volumètricament angoixants, que pel que sabem foren en bona part construïts/redissenyats per tal de possibilitar unes preses generals distanciadores que magnifiquen el drama i que recorden aquell final colpidor i «teatrificat» de *Més enllà de la passió.* La fotografia col·labora eficaçment a crear el clima apropiat, amb una il·luminació de contrastos fumosos que emfasitza l'atmosfera llòbrega i de brutícia on suren els personatges, que en l'aigua bruta semblen trobar-se a sí mateixos fins a la consumació de la pròpia degradació, a la qual els mena un periple vital sense eixida possible degut a la droga i al setge a què els sotmet una parella de fastigosos (Pou i Sampietro). Una fotografia que Garay ha exigit a un Llorenç Soler capaç de superar el repte, amb una qualitat de gradacions i seguretat de càmera que el situen avui entre els millors fotògrafs del país. (A *L'home de neó,* llueix amb suficiència).

En definitiva, creiem que ens trobem davant d'una obra atípica, força dura, no gaire complaent, hermètica i intimista, que el temps i més d'una visió hauran de situar correctament.

J. Romaguera i J. M. López

La pagesa davant la muralla

L'actriu Muntsa Alcaniz encarna la pagesa Fan Xin-Ting en el nou treball teatral que ara s'estrena.

Muntsa Alcaniz protagonitza aquest mes de novembre l'obra *Gran imprecació davant la muralla de la ciutat,* de Tankred Korst, autor de Turíngia que, després de la segona guerra mundial i alliberat dels camps de presoners anglesos i nord-americans, es va instal·lar a Munic, on va bastir el que havia de ser la seva obra considerada com un fidel heretgatge de Bertolt Brecht. El grup Zitzània Teatre fa aquesta presentació al Teatre Adrià Gual —nom amb què s'han rebatejat els Teatres de l'Institut recentment—, amb un repartiment que encapçala l'actriu, juntament amb Miquel Bonet, Jordi Cornominas i Víctor Pi, sota la direcció de Josep M. Mestres. L'obra ha estat traduïda per Feliu Formosa i es representarà amb música de Carles Puértolas i amb una escenografia i vestuari de Pep Duran i Pere Noguera.

Muntsa Alcaniz, que acaba d'estrenar el film *La banyera,* de Jesús garay s'enfronta amb una temàtica de la Xina mítica i intemporal, fent de pagesa, la pagesa Fan Xin-Ting, dona del soldat Hsüeh Li, que es presenta davant les portes de la muralla de la ciutat per reclamar a l'emperador que li torni el seu marit. Els oficials organitzen una desfilada davant la dona perquè triï entre una colla de quinze soldats per poder-se endur els seu marit a casa, però abans caldrà que marit i muller demostrin als dos capitostos que hon són efectivament.

Muntsa Alcaniz ha manifestat que en l'obra «es reflecteix molt clarament que, perquè una persona sobrevisqui, s'ha de plantejar la moral d'una òptica diferent a la que té quan es troba en una posició social més còmoda».

Gran imprecació davant la muralla de la ciutat és, malgrat l'extensió del seu títol, una obra aparentment senzilla, però amb una gran densitat teatral i poètica. Més enllà de l'aparent crítica dels mecanismes d'exercici del poder i de submissió de l'individu. El muntatge s'ha plantejat el tractament gestual i el continu referencial orientalitzat per trobar un equilibri entre la distanciació proposada per l'autor amb el recurs d'ambientació sense caure en la il·lustració exòtica. En aquest apartat l'escenografia de Pep Duran i Pere Noguera vol marcar aquesta contraposició entre el pes de la *muralla* —el poder— i la naturalitat i la presència del *terra* exterior —l'espai dominat—. Una altra de les característiques és que la composició musical de Carles Puértolas serà interpretada en directe.

DOMÈNEC UMBERT

Després del treball cinematogràfic, Muntsa Alcaniz s'endinsa en el món del teatre.

Muntsa Alcaniz té una llarga trajectòria en el camp del teatre, amb obres conegudes com *Leonci* i *Lena, Les tres germanes, Titus Andrònic,* o *La nit de les Tríbades.* L'actriu ha alternat les seves interpretacions entre teatre, televisió i cine, amb films com *El caso Almería, Puzzle, La rusa,* o *Inmersión,* a part de la darrera interpretació a *La banyera.*

El grup Zitzània Teatre va ser fundat l'any 1981 per Pere Planella i Guillem-Jordi Graells. En el seu currículum consten les obres *Marat-Sade, Conversa a casa del matrimoni Stein sobre el senyor Von Ghoete, absent, Damunt l'herba, El 30 d'abril,*o *Titànic-92.* L'obra estarà en cartellera al Teatre Adrià Gual, de Barcelona, fins al 26 de novembre acompanyada d'un seguit de lectures, recitals de cançó, taules rodones i projecció de vídeos sobre el títol genèric: *L'Herència de Bertolt Brecht.*

Andreu Sotorra

Envelliment, Collita i Cupatge

El Temps d'Envelliment, les Circumstàncies de cada Collita i l'Específica Combinatòria de cada Cupatge són els tres Elements que Identifiquen el Cava.
Amb el Temps els Sabors del Raïm s'afinen, es Tornen més Subtils. les Collites varien d'Any en Any, segons el Comportament del Clima. amb els Cupatges, on combinem varietat i vinya, Expressem la Nostra Concepció del Cava.
Per això un Cava no és Mai igual, i beure'n vol dir Remarcar la Diferència.

La Caixa de Tast: La Caixa de Tast està Composta per Tres Ampolles de Cava que Corresponen a Diferents Anyades, Diferents Collites, diferents Cupatges.
Per Provar. Per Comparar. Per Distingir.

Raventós
i Blanc

Albert Pla, la sorpresa

Barreja de perversitat i innocència dalt l'escenari, el sabadellenc Albert Pla s'ha destapat com un cantautor sorprenent i brillant.

La crítica ha elogiat la seguretat en l'escenari d'Albert Pla.

Quant fa, que vas començar a fer cançons?

—Dos o tres anys. La primera va ser fa tres anys. Ara, és clar, m'hi dedico amb més freqüència. Primer, al novembre de l'any passat, érem el Pep, als teclats, i jo, un duo, i després vam agafar més músics.

—¿Hi estàs d'acord, que es parli de tu com un nou valor de la cançó catalana?

—El que posin els diaris és problema dels periodistes, jo no m'hi fico. La gent que ens ve a veure pot pensar el que vulgui. Nosaltres fem la nostra història i ja està, ni esperances blanques ni coses d'aquestes que s'han dit.

—Hi ha qui diu que algun cantant com el Pau Riba t'ha pogut influir...

—Home, no ho sé. El que passa, potser, és que el Pau Riba és l'únic cantautor en català que he escoltat. Té aquell disc, el *Dioptria,* on hi ha cançons que estan molt bé, m'agraden molt. I els altres, no els conec. Tampoc m'interessa gaire el que fan. Les meves influències poden venir de coses que he sentit a la ràdio o dels llocs més inesperats.

—¿Quin diries que pot ser, el teu públic?

—No ho sé, no m'hi fixo. En principi, sí, home, allò que es diu, des del jardí d'infància fins als jubilats. Fins ara els que han vingut són els que se n'han assabentat, encara que hagi estat de rebot. Molts han vingut només a veure què passava.

—Tu creus que la gent es pot sentir identificada amb les lletres de les teves cançons, més aviat fortes, ¿perquè de vegades són coses que un diria i no diu?

—No sé. Jo, aquestes coses, prefereixo no pensar-les, perquè si comences a plantejar-te el que pensaran, o per què ve la gent, o per què t'escolta, o per què riu, o per què està seriosa, o per què no aplaudeix, o per què diu que és una merda o diu «¡tio, quina passada!»... Són coses que pertanyen al públic.

—¿D'on has tret aquesta filosofia tan pessimista de les teves cançons?

—¿Pessimista?

—Home, un cert humor negre sí que hi ha.

—Sí, humor negre, sí. Ara, hi ha gent que troba les cançons gracioses i n'hi ha que més aviat les troba tràgiques. I està bé, a mi m'enrotlla, que passi això.

—¿Aquest ambient bucòlic que hi ha de vegades en les teves cançons, formava part del teu entorn quan les vas escriure?

—No, són coses que tenia al cap, que no són difícils d'imaginar. Vaja, suposo que no descobreixo res de nou a ningú.

—Les teves cançons, ¿tenen alguna inspiració de la música popular? De vegades, fins i tot sembla com si contessis una rondalla, quan cantes...

—Bé, jo escoltava un programa que es deia *Folklore internacional,* de Radio Nacional, de cantaires i coses així... Hi havia rondalles guapes, històries superrares, que duraven mitja hora o més. Sí, la música popular m'agrada, però encara no la conec prou.

—¿T'ha passat mai pel cap de publicar un llibre amb històries com aquestes que ara musiques?

—Jo, de fet, vinc de la literatura: suposo que es nota que no sóc músic. Abans escrivia contes i coses així. Per fer les cançons he agafat les històries i els he posat una mica de melodia. A partir d'ara ja serà diferent, perquè he de treballar amb una gent i farem les coses més entre tots.

Ramon Monton

Smith, català il.lustre

L'obra de l'escultor i dibuixant Ismael Smith (Barcelona 1886) s'exhibeix aquests dies a la Sala Artur Ramon de Barcelona.

Sportsman. **Bronze d'Ismael Smith.**

La Sala Artur del carr de la Palla de Barcelona exhibeix i posa a la venda, a partir d'aquest 16 de novembre, setze escultures de petita mida fetes per l'escultor i dibuixant barceloní Ismael Smith entre els anys 1904 i 1910. La sal ha encarregat una fosa pòstuma en bronze dels originals en guix amb un tiratge de nou exemplars numerats, fosa que ha fet Parellada Montserrat. Una vegada enllestit el tiratge, els originals ha estat cedits al Museu d'Art Modern de Barcelona per a la seva custòdia i garantia de no reproducció. L'exposició es completa amb una col·lecció de dibuixos i gravats fets per l'artista durant la mateixa època, a Barcelona i París.

Ismael Smith, nascut el 16 de juliol del 1886 a Barcelona —la seva família, anglesa, vivia a Barcelona de feia tres generacions— va irrompre amb força a l'escena artística catalana de principis de segle. Eugeni d'Ors, Xènius, li atorga el primer nomenament d'escultor noucentista en una glossa publicada el 4 de juliol del 1906 arran de la primera exposició que fa en una sala d'art, la que acabava de celebrar a la Parés juntament amb el dibuixant Pere Ynglada. Dues de les millors obres de l'exposició de la Sala Parès, *El vals/Els dansaires* (1906), de 26 centímetres, i *Un gomós/Sportsman,* de 30 centímetres, les poden veure ara a l'Artur Ramon.

Cinc anys després, l'artista, un dels catalans il·lustres dibuixats al carbó per Ramon Casas l'any 1909, se'n va a París amb un becapensió de l'Ajuntament de Barcelona i, en esclatar la primera guerra mundial, torna a Catalunya. Però en ser a casa seva una altra vegada, es troba amb un ambient artíst que li és desfavorable, el noucentisme classicista. Malgrat el bateig de Xènius, i malgrat que l'any 1911 col·labora a l'*Almamac dels Noucentistes* amb dues il·lustracions, Ismael Smith no era noucentista, si més no en el sentit que el noucentisme artístic acabaria tenint. Ismael Smith, coincideixen a assenyalar tots els historiadors, forma part del darrer modernisme. «No era —ha dit Enrique García-Herraiz, el seu millor biògraf, persona que ha fet possible, gràcies a le seves gestions amb els hereus, l'exposició de la Sala Artur Ramon— un seguidor de Maillol i en això cal veure-hi la seva raresa en la nòmina de l'escultura catalana de l'època, tan monòtona en la seva adscripció al neoclassicisme mediterrani de Casanovas i Clarà». La seva plàstica, segons Enrique García-Herraiz, queda inscrita en els límits més amplis de la plàstica modernista europea, l'època que arriba fins al 1940, amb l'*art-déco* nord-americà. La seva escultura, expressionista, és, fins i tot, caricaturesca, com correspon a un artista que dibuixava als *Papitu, Cucut, Picarol* i *La campana catalana,* entre altres. Smith sembla que va poder sentir-se marginat, en tornar a Barcelona, l'any 1915, perquè el fet és que no es quedarà a vuire a la capital de Catalunya. Se'n va a Sevilla i a Madrid, fins que el 1919 deixa Espanya. En arribar als Estats Units, redueix notablement la seva activitat artística, en especial l'escultòrica. Es dedica, amb preferència, a fer *ex libris*. I, més que a dibuixar, a una dèria preocupant, a estudiar *científicament* el càncer, i així que aprofundia en l'estudi de la malaltia sense que ningú no li fes cas, la seva salut mental empitjorava, fins que l'any 1962 el seu germà el va fer ingressar a l'hospital psiquiàtric de Bloomingdale, a White Plains, on moriria deu anys després.

Carmina Borbonet, que fa la seva tesi de licenciatura sobre Ismael Smith, presenta l'artista, en el catàleg de l'exposicióp de la Sala Artur Ramon, com un precursor del noucentisme, tot i que sap que el noucentisme va fer un camí diferent del de Smith. Sigui com sigui, l'exposició ha de servir per demanar, com ha fet en diferents ocasions Josep M. Cadena, una exposició antològica de l'obra de Smith.

Lluís Bonada

Fires de València: l'eixida a l'exterior

1990

FIRA MOSTRARI INTERNACIONAL
V A L È N C I A

CALENDARI DE MANIFESTACIONS

TEXTILHOGAR 90: 16 al 20 de gener
21a. Fira Internacional de Manufactures Tèxtils per a la Llar i la Decoració.

FIMI (Tardor-Hivern 90-91):
25 al 27 de gener
30a. Fira Internacional de la Moda Infantil-Juvenil.

GELAT 90: 8-12 de febrer (Xixona)
10a. Fira Internacional del Gelat Artesà.

DOS RUEDAS 90: 1 a 4 de febrer
2n. Saló de la Motocicleta, Bicicleta i Accessoris.

FIVAC 90: 2 al 5 de febrer
3a. Fira de la Caça i de la Pesca.

DIPA 90: 10 al 14 de febrer
18a. Fira Internacional de la Papereria.

FEJU 90: 15 al 20 de febrer
29a. Fira Internacional del Joguet.

CEVISAMA 90: 7 a l'11 de març
8è. Saló Internacional de Ceràmica, Vidre, Marbre i Recobriments per a la Construcció, Sanejament, Aixetes, Primeres Matèries i Maquinària. Vidre 90.

MAICOP 90: 25 al 29 d'abril
8a. Fira Internacional de Forneria, Confiteria, Gelateria i Indústries Afins.

EXPOFRIO 90: 25 al 28 d'abril
3r. Saló del Fred.

CEVIDER 90: 25 al 28 d'abril
26a. Fira Internacional de Ceràmica, Vidre i Elements Decoratius.

FIAM ACCESORIOS 90:
3 al 7 de maig
25a. Fira Internacional, d'Accessoris i Components d'Aparells d'Il·luminació.

HABITAT I 90: 3 al 7 de maig
3r. Saló d'Interiorisme, Disseny i Decoració.

DROGUEXPO-MUNDO BELLEZA: 19 al 22 de maig
8a. Fira Internacional de Droguería i Perfumeria.

EXPOFARMACIA 90:
31 de maig al 3 de juny
7è. Congrés i Exposició Internacional d'Especialitats Farmacèutiques.

FIRA DE LA SALUD 90:
31 de maig al 3 de juny
2a. Fira de la Salut.

INDUTRANS 90: 13 al 17 de juny
3r. Saló Internacional del Vehicle Industrial. Tot terreny i Transport.

FIMI (Primavera-Estiu 91):
5 al 7 de juliol
31a. Fira Internacional de la Moda Infantil-Juvenil.

FIJOVA 90: 8 al 10 de setembre
25a. Fira Internacional de Joieria de València.

FIM 90: 25 al 30 de setembre
27a. Fira Internacional del Moble.

MERCAFILM 90:
primera quinzena d'octubre
7è. Mercat Internacional del Film, de la Televisió i de l'Audi-Visual.

IBERFLORA 90: 19 al 28 d'octubre
19a. Fira Internacional d'Horticultura Ornamental i Elements Auxiliars.

ANTICUARIOS 90:
20 al 28 d'octubre
7a. Fira Internacional d'Antiquaris i Almonedistes.

EUROAGRO 90:
23 al 27 d'octubre
7a. Fira Internacional de la Producció, Comercialització i Transformació Agrícola.

INTERARTE 90: 6 al 12 de novembre
6a. Fira Internacional d'Art Modern i Contemporani.

VINCI 90: 13 al 15 de novembre
2a. Fira de la Indústria Auxiliar i la Cooperació Europea.

INDUFERIAS 90: 20 al 23 de novem.
7a. Fira Internacional d'Atraccions de Fires, Parcs Infantils, Màquines per a Jocs d'Atzar i Elements Auxiliars.

SIM 90: 21 al 24 de novembre
2n. Saló d'Inversions Immobiliàries del Mediterrani.

EUROINVEST 90: 21 al 24 de nov.
2a. Fira dels Diners i la Inversió. Saló de la Franquícia.

FIV 90: 26 de desembre al 3 de gener
68a. Fira Internacional de València.

EXPOJOVE 90:
26 de desembre al 3 de gener
9a. Fira de la Joventut.

INTERMUSIC 91: 5 al 8 d'abril
8a. Fira Internacional de Música.

FIMMA 91: 6 al 10 de novembre
25a. Fira Internacional de Maquinària per a la Fusta.

MADERALIA 91: 6 al 10 de novembre
25a. Fira Internacional de Productes d'Indústries de Fusta, Ferreteria, Fusteria, Bricolatge i Decoració.

EVENT 91: 30 de novem. al 2 de desem.
7a. Fira Internacional de l'Estètica Professional.

EXPOCARNE 91:
9a. Fira Internacional de les Indústries Càrniques.

DENTIBERICA:
Exposició i Congrés Internacional Dental.

INFORMACIÓ: FIRA MOSTRARI INTERNACIONAL DE VALÈNCIA
Apartat 476 - 46080 València - TEl. (96) 386 11 00 - Tèlex 62435-FIRA-E
Telefax (96) 363611 - Direcció telegràfica: FERIARIO

València
Ciutat mostrari
Internacional

PRIMERA FIRA D'ESPANYA

38 GRANS FIRES INTERNACIONALS

CRÍTICA

¡Com va cantar la Freni!

LÚRIC

Eugène Onieguin. *P. I. Txaikovski. Prod. Lyric Opera of Chicago. Freni, Gulyas, Brendel, Ghiaurov, Dundekova, Slania, Martinovic. Teatre Liceu. Barcelona.*

L'inici de la temporada oficial del teatre del Liceu presenta d'antuvi una primera qüestió: ¿hi ha títols especialment idonis per a aquest tipus d'esdeveniments? I conseqüentment cal preguntar-se si *Eugene Onieguin* constitueix una obra que s'acosta poc o molt a les exigències pròpies del cas.

Confesso que no sabria donar cap resposta categòrica a aquests interrogants. Però sí que em pronuncio sobre que, sigui quin sigui el títol que es programi, el que no es pot fer es oferir-lo tal com es va presentar el passat dia 4.

L'òpera de Txaikovski és ensems una bella partitura i una obra mancada de consistència dramàtica. Es basa en una narració de Púixkin, el pare de la literatura nacional russa, convertida en llibret pel mateix Txaikovski. Intuïm en l'original no sols coherència i plausibilitat de l'argument sinó també gruix poètic. Però en el traspàs a llibret, la història perd força perquè el llibretista-compositor no ha sabut traslladar-hi la complexitat poètica original. Això comporta per una part l'esquematització dels personatges, que perden categoria i transcendència com a tipus, i per l'altra un acusat to discursiu. Veiem més que no vivim la grandesa de Tatiana, l'autèntica heroïna de l'obra.

O del dissortat Lenski. I d'Eugène, la complexa personalitat del qual apareix massa poc elaborada.

Txaikovski va vestir aquesta peripècia amb una música sincera, mestrívola en la seva capacitat de transmissió de sentiments, inevitablement brillant en l'orquestració i en la tímbrica, precisa en el seu dibuixisme anímic i expressiva en un sentit molt directe del terme. Però en tot cas la partitura no aconsegueix sobreposar-se a les limitacions del llibret i per tant, no confereix a l'òpera una definitiva transcendència.

Crec que no és la primera vegada que apunto, referint-me a produccions liceístiques, que la suma de components no assoleix resultats matemàtics. Aquest és un cas més. Sobre el paper hi havia força elements de validesa inqüestionable bàsicament d'una sola tipologia. Em refereixo òbviament a una quadro de veus excepcional. O més exactament *normal,* atesos els paràmetres propis de la casa. També un director important i a més especialista en l'obra. Però allò que no hi havia era una escenografia que superés el nivell convencional ni, fonamentalment, un plantejament aprofundit i global de l'espectacle amb uns criteris solvents i amb una capacitat per a dur-los a terme.

Les primeres figures van oferir tot el bo que podia esperar-se d'elles. Tant en el pla vocal com en l'actoral. I en algun cas —Mirella Freni— les seves aportacions van ser extraordinàries. I en general importants. I per aquest costat va venir l'inevitable desbordament passional de ¡bravos! Res per a la sorpresa, d'altra banda. En tot cas cal preguntar-se si això és suficient, insisteixo, en el context d'un espectacle que assumia una concreta responsabilitat emblemàtica.

El problema no s'ha de reduir a la direcció escènica. Va més enllà. És, en definitiva, qüestió de direcció artística global de la casa. De segell o de marca. Cal assumir amb convicció que cada vegada més, poder dir, «¡com va cantar la Freni!» no és un valor absolut i definitiu en un espectacle operístic.

Jaume Comellas

TELEVISIÓ

El show que no era tal

Tal Com Show. Dijous. TVV. Canal 9.

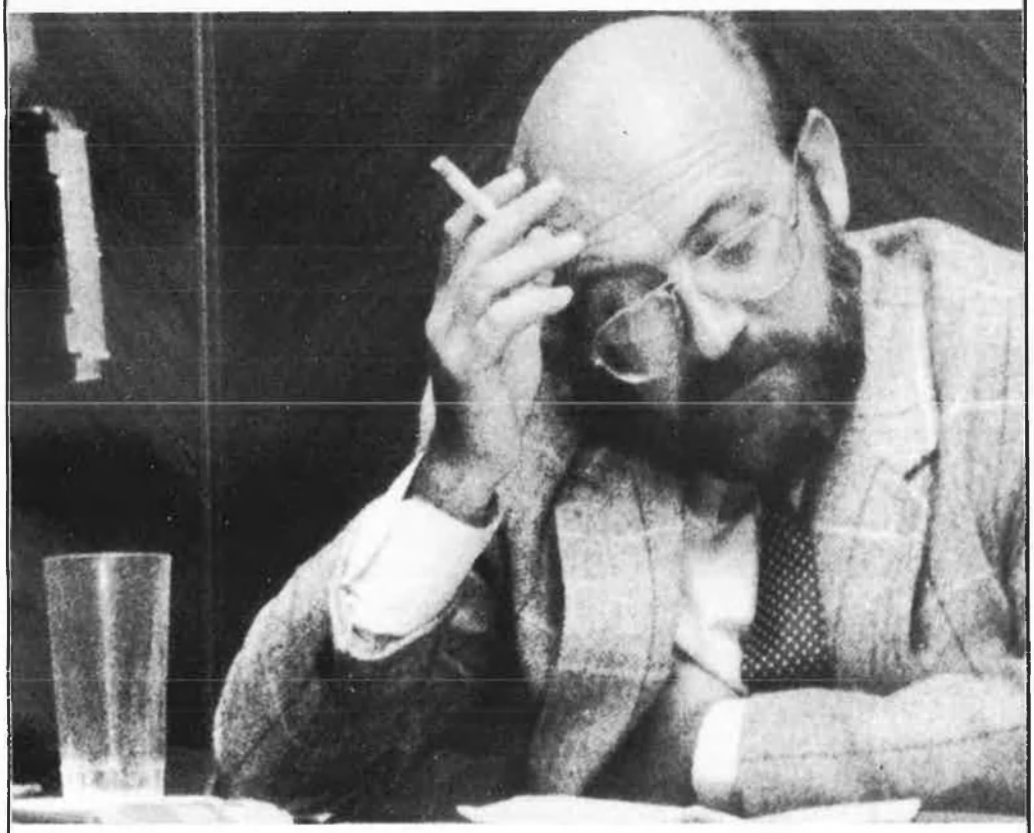
El programa *Tal com show* que condueix, cada nit de dijous, Salvador Barber a la TVV vol ser, per entendre'ns, el que l'*Àngel Casas Show* fou per a la TV3, o *La Luna* és ara per a TVE. Un espai fet amb la fórmula del *talk-show,* on es compagina l'entrevista amb l'actuació musical o l'esquetx humorístic. Tots els ingredients per a seduir l'audiència i fer un espai d'èxit tal i com s'escau en una televisió jove i moderna. Model nord-americà o italià. Tant se val. De moment, però, Salvador Barber no és Àngel Casas. Ni la TVV la TV3.

I això per diverses raons. En primer lloc, perquè en aquest tipus d'espais el conductor ha de ser quasi tan estrella com el convidat. Quasi. I Barber és, però, massa seriós. Ja ho era quan feia televisió al circuit regional de TVE a València. I ho ha estat sempre al llarg de la seua vida professional; a la ràdio i com a director, encara, de *La Hoja del Lunes* de València. Damunt, quan parla en valencià —sempre que pot salta al castellà, que és la llengua en què es mou amb fluïdesa— sembla un estudiant que no ha après la lliçò. De fet, en alguns programes, el valencià té una presència quasi testimonial i resta relegat a les presentacions i a les bromes. Tot això fa que el protagonisme del conductor es desdibuixe notablement i el programa navegue perillosament a la deriva. Dit això, ¿quin argument justifica que un professional que no domina un instrument tan bàsic en el medi àudio-visual com la llengua es responsabilitze d'un programa estrella com aquest?

Pel que fa a la narració televisiva, està en les mans de Tacho de la Calle, que arriba amb l'aurèola de ser un professional acreditat amb molta experiència en aquest tipus d'espais. I això es nota, encara que la realització resulte, de vegades, massa encarcarada, la selecció d'enquadraments no sempre siga encertada i l'abundància de plans generals origine una atmosfera terriblement gèlida.

Com que el programa no s'emet en directe, que hauria de ser una de les condicions sine qua non per als espais que aspiren als primers llocs del podi d'audiències, i l'estètica s'acosta a la d'un refrigerador de dues portes, l'espectacle no té credibilitat. Especialment quan es produeixen errades tan infantils com que el públic aparega cada vegada en una cadira diferent. El plató, de dimensions faraòniques, refreda el diàleg entre el periodista i l'entrevistat i, d'afegitó, el públic es mostra desapassionat i distret davant les càmeres.

Tampoc la selecció de convidats apunta cap a un model definit del programa. Massa entrevistats dels que promouen films o discos. Convidats de *saldo,* vaja. Salvador Barber, que documenta les entrevistes sobre altres entrevistes, es mostra massa preocupat per mantenir l'esquema del programa —ja de per si molt rígid— per això, el ritme i l'interès de les converses oscil·len com l'índex Dow Jones. Així, mentre que unes vegades el mateix personatge arriba a salvar l'entrevista, d'altres, massa però, la conversa giravolta sobre els tòpics biogràfics del convidat. L'ambiciosa oferta de *Tal Com Show* es queda a mig camí, no només per les mancances de Salvador Barber, sinó per les apocades propostes de l'equip de producció que encapçala Casimir Gandia.

Salvador Barber.

Totes aquestes irregularitats fan que, durant l'emissió del *show,* el telespectador arribe a pensar que presencia diferents programes alhora, com una selecció de vídeo-clips. Pocs arguments, en definitiva, per a triar, dijous nit, l'oferta de Canal-9. Mal assumpte, doncs. Especialment si tenim en compte que, a priori, aquest era un programa estrella.

Nel·lo Pellicer

DISCOS

Una aventura suggestiva

Ben a prop. Maria del Mar Bonet i Manel Camp. BMG Ariola, 1989.

Encara que editat enguany, *Ben a prop* va ser presentat d'una manera, diguem-ne, oficial allà pel març de 1988 al Teatre Lliure de Barcelona. La posterior gravació en estudi és pràcticament fidel al que allí es va escoltar. Com en el Lliure, el treball correspon, a parts iguals, a Maria del Mar Bonet i al pianista i arranjador Manel Camp,

del qual s'inclouen dos talls instrumentals en l'àlbum.

Es tracta d'una metamorfosi dolça, un tempteig amorós amb les estructures i les cadències jazzístiques que la Bonet fa guiada per bones mans i amb un resultat, com a mínim, atractiu. Potser als seus seguidors més fanàtics els semblarà una frivolitat o un desdeny. No ho sé; però, per a qui ens l'hem mirada des d'una certa distància com una de les aventures més personals i interessants de la Cançó, significa la confirmació que Maria del Mar Bonet és un pot d'essències que, a poc a poc, ens deixa descobrir noves aromes suggestives i tènuement distintes. Una mirada jazzística deixaria entreveure que la seua veu, tot i ser bonica, no és la més apropiada per al *jazz,* però és que Maria del Mar Bonet no s'ha passat al *jazz* per a interpretar estàndards tan caracteritzats com puguen ser «Embraceable you» o «Lover man». Més aviat s'ha deixat impregnar pel *jazz* sense deixar de ser ella, enriquint la seua personalitat artística. I per això trobem que peces tan personals com «No voldria res més ara» adquireixen matisos insospitats en la mateixa veu de sempre i a partir d'una primera matèria tan aparentment llunyana del *jazz* com és el folklore mediterrani. L'element conductor, el catalitzador, ha estat Manel Camp, és evident, però la substància en ebullició que ha canviat de tonalitat és

Maria del Mar Bonet. Una conjunció afortunada, per descomptat, en la qual no passen desapercebuts elements *secundaris,* com Horacio Fumero, que amb el seu brillant contrabaix posa un contrapunt vigorós a la delicada veu de la Bonet.

I si encara em quedava algun dubte pel que fa a aquest disc, l'exquisida versió que Maria del Mar Bonet fa de l'«As Tears Go By», del duo Jagger-Richards, l'ha dissipat completament. De sorprseses com aquestes, no se'n produeixen tots els dies. *Juan M. Jàtiva*

TEATRE

Una comèdia qualsevol

Una nit qualsevol, de Slawomir Mrozek. Director: Konrad Zshicdrich. Sala Moratín. Centre Dramàtic de la Generalitat Valenciana.

Dues persones se somien mútuament, i es crea el dubte —com en un conte de Borges— que si cadascuna forma part del somni de l'altra, el somiador és també un somni i, en conseqüència, no existeix. El tema del somni i de la realitat en el teatre, un art que es defineix precisament com art de la simulació i on el que s'accepta com a realitat és sempre una realitat somiada —un somi compartit— entre actor i espectador

és molt antic i ha estat prou freqüentat als escenaris, de Calderón a Pirandello. Durant els anys de predomini del que s'anomenava teatre de l'absurd, aquesta dilucidació o altres de semblants servien de pretext per a reflexionar sobre el misteri filosòfic de l'existència humana, sobre el sentit de la vida i de la mort, sobre la incapacitat per entendre el món, per a entrar els individus en comunicació els uns amb els altres. En circumstàncies menys transcendentals, el tema del somni i de la realitat ha estat explorat senzillament per les seues possibilitats de fascinació i de sorpresa sobre els espectadors: ¿qui no recorda aquell extraordinari film que es deia *La dona del quadro* on Lang arribava molt més enllà, fins a descobrir la part més amagada de l'inconscient del personatge?

L'obra, però, que avui comentem, *Una nit qualsevol,* del polonès Slawomir Mrozek, que acaba d'estrenar-se a València, en producció del Centre Dramàtic, no passa de ser un superficial *divertimento* sobre aquest mateix tema, que correspon estèticament a unes formes de teatre bastant allunyades del que avui es congria al món occidental, i que produeix, en els que ja tenim un cert costum d'anar al teatre, una insalvable sensació de cosa vella, coneguda, servida, a més, en un format que segurament excedeix les possibilitats del material dramàtic de partida. Malgrat això, aquest muntatge del Centre Dramàtic, sobre traducció de Maurici Farré, i amb un bon treball lingüístic de supervisió de Lluís Fornés, es veu bé, amb simpatia i amabilitat, gràcies sobretot a una direcció, la de l'alemany Konrad Zschiedrich, suau, elegant, d'aquelles que no es noten però que hi són presents tothora, una escenografia i una il·luminació resoltes amb seguretat, i una interpretació eficaç, on Pep Molina excel·leix en la construcció del personatge.

Rodolf Sirera

Això és una altra cosa!

Un diari viu ha d'anar amb els temps. Amb la seva ciutat. Amb la seva gent. Amb els últims moviments. Rock. Cinema. Òpera. Moda. Llibres. La nit... i tota la Barcelona viva.
Així és el Nou Diari de Barcelona. Un Diari que t'ofereix un nou tractament informatiu i reportatges a fons de tot el que a tu t'interessa.

NOU
Diari de Barcelona

El paper de la ciutat.

Les ironies pictòriques de Julio Bosque

Galeria Fandos & Leonarte. C/. Aparisi i Guijarro, 8. València. Fins el 24 de novembre.

ART

De vegades, la pintura pot fer funcions d'espill. Encara que no precisament per a reflectir la realitat immediata de l'entorn, ni tampoc el joc pulsional de les vivències/grafismes del mateix artista. Sens dubte, això equival a afirmar que aquestes funcions virtutalment *especulars* poden ser múltiples i diverses.

Concretament, ací i ara, ens referim, més aviat, a la manera que la pintura mateixa és capaç de *reflectir* en la seua epidermis, en el seu procés i en la seua concepció, la sèrie d'etapes que històricament —com si en realitat es tractara d'una espècie de missatge genèric— l'han feta possible, precedint i preparant el seu actual desenvolupament.

Aquesta curiosa idea de l'*autobiografia de la pintura* m'ha interessat i sorprès més d'una vegada. I novament, ara, en visitar l'actual mostra de Julio Bosque (València, 1954) he topat —com a cremadent— amb aquest recurrent plantejament teòric.

¿Com no descobrir en les seues actuals propostes els ressons —fins i tot contraposats— d'un passat recent, on l'abstracció geomètrica, el lirisme expressiu i les arrels conceptuals conviuen amb ensonyacions de suprematisme o amb certs afanys de presagis constructius?

En l'aspecte tècnic, des de fa un parell de temporades, podem constatar el canvi de materials i estratègies que Julio Bosque ha introduït en el seu quefer artístic. Ha volgut exaltar, una altra vegada, l'estructura com a forma bàsica de l'objecte artístic. No dubta a l'hora d'utilitzar materials industrials com la xapa, el cristall, els esmalts, la fusta o la fotografia, per a conformar una nova realitat artística que funcione com a homenatge —entre lúdic, irònic i referencial— a un passat artístic personal i aliè.

De vegades, radica ací precisament la clau d'un interès afegit que ve a embolcallar i complementar el possible desenvolupament de l'experiència estètica pròpia de l'exercici contemplador. Perquè, darrere de tot aquest joc de confluències, podem detectar, molt més fàcilment, com es reforça i s'instal·la l'ombra d'una *iro-*

nia plenament intencional i calculada, amb la detallada *reflexió* que es proposa conjuminar tota aquesta disparitat d'elements i autoreferències.

D'alguna manera podem rastrejar/projectar sobre ella les precedentes anelles que han anat constituint, pas a pas, la cadena de la trajectòria artística de Julio Bosque.

Romà de la Calle

CULTURA

Fabià Puigserver, escenògraf i director del Teatre Lliure

Fabià Puigserver, entre la realitat i la ficció

Artífex d'un projecte cultural molt respectat i molt *nostre,* Fabià Puigserver s'enfronta al creixement del Lliure mentre enllesteix un nou projecte artístic: l'escenografia d'un Shakespeare a la Comédie Française.

Fabià Puigserver, ¿què representa per a vostè França, i què suposa treballar per primera vegada amb la Comédie Française?

—Jo vaig passar la meva infantesa a França fins als 13 anys, que vam anar a Polònia. Per a mi, entre Catalunya i Polònia sempre hi ha França. Jo he estat educat en la cultura francesa, i quan vaig a París no em sento estranger i em fa molta gràcia veure com ningú em pren per estranger. Sempre hi he anat anant, però per a mi, fer l'escenografia d'*Al vostre gust* per a la Comédie Française ha esat una descoberta perquè és la primera vegada que treballo del meu ofici d'escenògraf a França.

—De tota manera, els seus inicis en el món del teatre no van ser a França, sinó a Polònia. Però, ¿com va nàixer el seu interès pel teatre?

—Jo, de petit, no havia tingut cap relació amb el teatre, però és cert que vaig sentir sempre una fascinació pel món de l'espectacle. A casa, el meu joguet preferit era un teatre que m'havia fet jo mateix amb cartons i una capsa de sabates. Feia ninots, muntava decorats, ho trobava una cosa extraordinària. Però, quan vaig voler fer teatre a casa, em van dir que d'això no se'n viu i que millor que fes una carrera tècnica. Després d'un breu intent frustrat en aquest sentit, van consentir que entrés a l'escola de dibuix. En acabar, a l'Escola Superior de Belles Arts vaig haver de triar i vaig agafar Escenografia, que era el que més s'apropava al món del teatre.

—¿Quin era l'ambient cultural polonès dels anys 50?

—Aquells anys d'estudis meus són uns anys de llibertat a Polònia i d'una inquietud cultural molt gran. D'altra banda, el teatre polonès és un teatre de molta tradició i amb molt bons actors. Tradicionalment és una escola de teatre extraordinària i jo diria que des del punt de vista de la posada en escena, entre els anys 1955-1960, Polònia marca les pautes d'una escenografia nova, és a dir, tothom mira a Polònia. Jo vaig tenir la sort que a més de tenir de mestre Sadowski, que és un escenògraf gran, vaig viure aquesta època a ple.

—Amb intensitat, però amb brevetat, perquè el 1960, al final, la família pot tornar de l'exili.

—Sí, l'any 1959-1960 va haver-hi la primera amnistia del règim franquista. La meva família s'havia passat cada any d'emigració pensant de tornar, i van passar vint anys. Jo, a més, vaig haver de precipitar la tornada perquè havia de fer la *mili.*

—¿La mili? Tot plegat devia ser molt impactant.

—La *mili* va ser una cosa accidental que em va servir per a adaptar-me una mica a aquest país, però vaig intentar de seguida connectar amb el teatre. Em vaig trobar que es treballava amb decorats per a pastorets, per a passions. Per a mi era una cosa anacrònica i a la vegada interessant perquè, és clar, jo n'havia sentit a parlar, d'això. Però, per a mi, era com una lliçó d'història viva. Sigui com sigui, em va permetre de conèixer gent de l'ADB, Frederic Roda, després la Maria Aurèlia Capmany, i vaig anar a parar a l'Escola d'Adrià Gual (EADAG). Vaig entrar-hi com a professor d'Escenografia i com a alumne de direcció, amb el Salvat. És clar, això és el millor que em podia passar.

—No trigaria, però, a fundar el GTI (Grup de Teatre Independent).

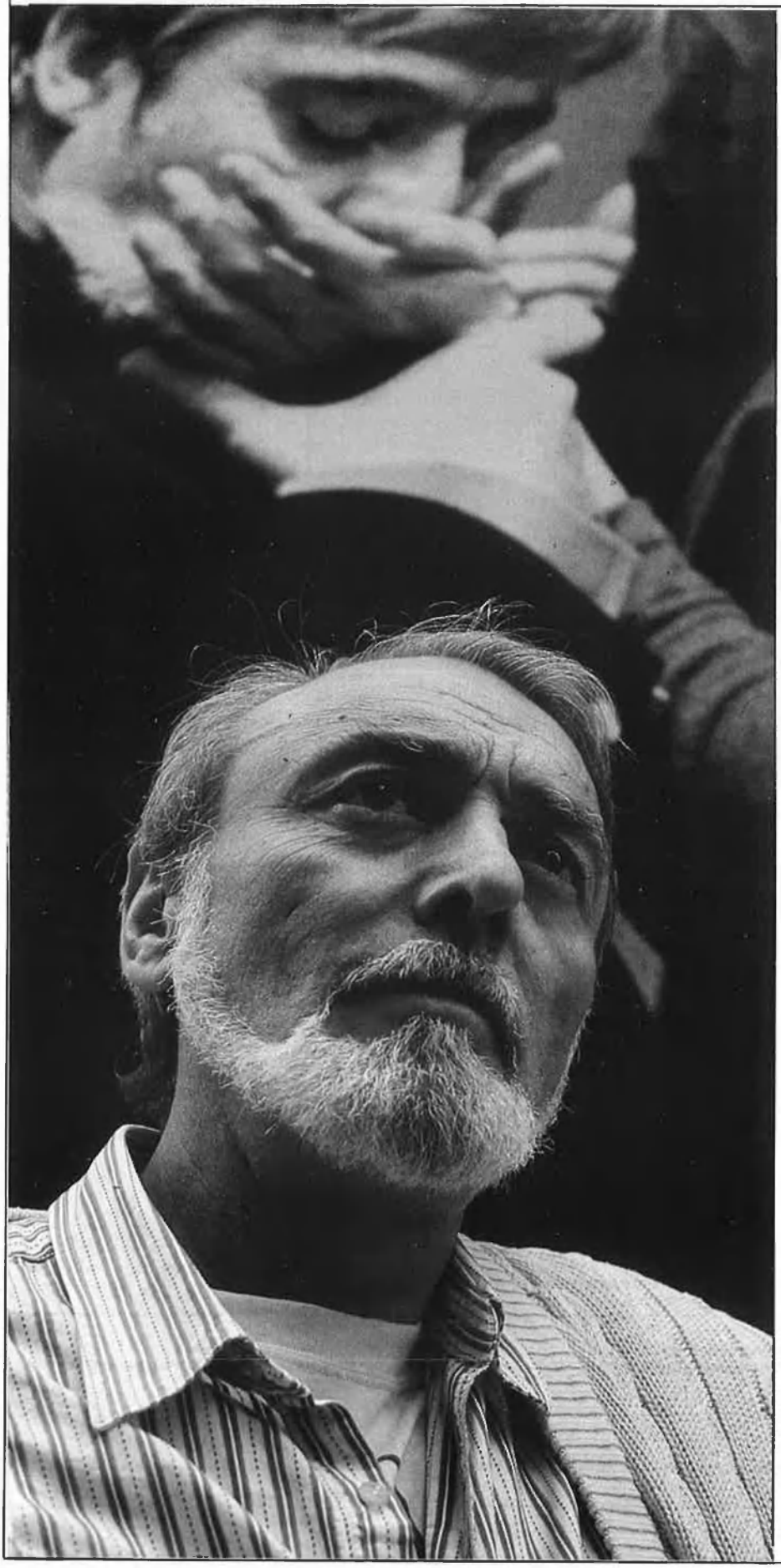
—Sí, després de formar amb el Nello el grup de l'Òliba i després de la desfeta de l'ADB vam crear el GTI el Nello, el Manuel Serra i jo. Però jo tenia molt clar que, si el teatre independent no es convertia en un teatre professional, allò no deixaria de ser un teatre de testimoniatge. I aquesta possibilitat no la vaig veure fins que se'm va oferir a mi, personalment, l'oportunitat del local del Lliure. Vaig agafar la gent amb qui havia treballat millor els últims anys, el Planella, la Carlota Soldevilla, el Lluís Pasqual, i doncs, vam fer el Lliure. Vam passar a tenir un teatre propi i a poder-lo programar durant tota la setmana i, mira, ja fa catorze anys.

—¿Per què el nom de Lliure? ¿Té un contingut ideològic, és una referència a una tradició teatral?

—El nom de Lliure era evident, però sobretot per una raó formal. De sobte, aquella sala que m'oferien em va suggerir ràpidament la possibilitat de fer un espai polivalent, on l'escenari es muntés allà on calgués. Aquella sala podria ser tremendament ambigua, oberta, lliure. A més, és cert que hi ha hagut molts teatres Lliures que sempre han estat renovadors, però això és una coincidència. El mon respon a una globalitat, a una manera de fer, i això és una de les coses importants que el Lliure ha aportat al teatre català.

—¿Amb la implicació de les institucions en el Patronat de la Fundació, pot perillar en algun sentit la llibertat de criteris, d'opcions?

—Jo diria rotundament que no. El teatre és un fet d'art, i un fet d'art no pot estar servint una ideologia de la gent que està en el poder. El teatre hauria de ser un lloc de meditació dels problemes de la societat i això només es pot fer amb absoluta llibertat de la gent que ho proposa. Els polítics, els polítics d'arreu del món, eh, si poguessin ho controlarien tot. S'obliden que són uns gestors i que paguen, sobretot, amb els

nostres diners. Ara els ha agafat la dèria que el teatre hauria de mantenir-se sol. Però ¿per què?, ¿en quin lloc del món, els teatres (que no siguin els musicals americans) es mantenen sols? Si el teatre compleix una funció social, si és un fet cultural, l'han d'assumir. El públic és finalment qui dóna la raó, no les institucions.

—¿Com serà el nou espai del Palau d'Agricultura?

—El Palau d'Agricultura de Montjuïc permet donar un pas important. Només tindrà una sala, però passarem de 250-300 places a disposar de 800 a 1.000 places, que és una xifra ideal. La sala manté totes les premisses de la sala del Lliure de què parlàvem. Tindrem un teatre tècnicament al dia i tecnològicament avançat. Però, sobretot hi ha dos elements importants: el d'assistència al públic, és a dir, el públic tindrà des d'abonaments, lectures, videoteques, fins a associació d'espectadors, que el convertirà en un centre teatral més complex, tal com es fa en els teatres una mica grans de tot arreu. Després, hi ha el que és el pulmó, el cor del teatre, és a dir, els llocs de treball: les sales d'assaig, les oficines, tallers de confecció; els de construcció ja no els podrem tenir allà. Tot això ens hi cabrà ben just, però és suficient. Ara, sobretot, em preocupa tenir un equip tècnic molt competent i això ja fa dos anys que ho vaig preparant.

—Pel que fa a la programació s'observa també algun canvi. Al Lliure se l'havia acusat de fer massa clàssics estrangers i de no fer autors catalans contemporanis, i aquest any se'n presenten dos.

—Sí, és veritat que se'ns acusava d'això, però quan començàvem no podíem arriscar-nos a experimentar amb autors novells catalans quan nosaltres mateixos, tots (encara jo era el que tenia més experiència), començàvem. Havíem de tenir alguna cosa sòlida i eren els textos. Aquest any efectivament, fem una obra de Pepitu (Benet i Jornet) i del Ramon Gomis. Ara podem arriscar més, però també és cert que els autors catalans també han evolucionat.

—Per acabar, diuen que el Lliure és una gran família i que Fabià Puigserver n'és el pare. ¿Quins són els autèntics fonaments del Lliure? I digui'm, ¿com viu la volada del Lluís Pasqual, a qui vostè ha ajudat tant?

—És veritat que el Lliure és una fa-

Publicacions de la Generalitat de Catalunya

Novetats

Departament de la Presidència.

– Paraules del President de la Generalitat: gener-desembre 1987
PVP: 1.500 ptes. 21,5 x 16 cm. 320 pàg.
El dinamisme de la societat civil catalana explica les múltiples intervencions del President de la Generalitat en la celebració d'efemèrides com el centenari de la Cambra de Comerç de Tarragona, o els 25 anys de Cavall Fort, o el centenari d'El Canigó de Verdaguer. El President va intervenir també a Lieja, París, Buenos Aires, Ljubljana, Londres, Brussel·les i Estocolm.

Departament de Governació

– Règim disciplinari dels funcionaris
PVP 1.000 ptes. 29,8 x 23,2 cm. 125 pàg.
Manual adreçat a aquells que, per raó de la seva condició de funcionaris, hagin d'exercir els càrrecs d'instructor i secretari en els expedients disciplinaris.

Departament d'Ensenyament

– L'alimentació al menjador escolar
PVP 1.200 ptes. 24 x 17 cm. 144 pàg.
Es tracta d'una guia d'alimentació escolar, que proporciona als responsables del menjador una eina útil per aconseguir que l'alimentació que programin s'ajusti a allò que aconsella l'alimentació racional equilibrada

Departament de Sanitat i Seguretat Social

– Informació estadística de l'assistència hospitalària a Catalunya, 1984-85
PVP 1.375 ptes. 30 x 21 cm. 216 pàg.
La informació presentada per aquest informe és l'única existent referida a la totalitat dels centres hospitalaris de Catalunya, llevat dels hospitals militars: llocs d'ocupació, altes hospitalàries, fonts de finançament, etc.

– Les altes dels hospitals d'aguts de Catalunya, 1982 i 1985
PVP 1.625 ptes. 30 x 21 cm. 272 pàg.
Els tres objectius concrets d'aquest estudi es resumeixen així: mesurar la freqüentació hospitalària de la població de les diverses zones del territori català conèixer les característiques dels malalts ingressats i constatar l'activitat que realitzen aquests hospitals.

Departament de Política Territorial i Obres Públiques

– Inventari Cartogràfic de Catalunya. Garrotxa
PVP 1.000 ptes. 21 x 15 cm. 198 pàg.
Volum número 8 de la col·lecció, que consta de 43 comarques.

– Inventari Cartogràfic de Catalunya. Selva
PVP 1.000 ptes. 21 x 15 cm. 304 pàg.
Desè volum de la col·lecció.

Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca

– Catàleg de Vídeos Agraris, 1989
PVP 400 ptes. 21 x 21 cm. 52 pàg.
Catàleg compost de 116 títols de temàtica agrària diversa, que són objecte de préstec per part del Departament d'Agricultura.

Consell Consultiu de la Generalitat

– Dictàmens emesos pel Consell Consultiu, 1988
PVP 3.000 ptes. 25 x 17 cm. 392 pàg.
Recull de tots els dictàmens emesos pel Consell Consultiu durant l'any 1988.

Les novetats que figuren en aquest anunci es poden trobar a les llibreries.
Si desitgeu rebre llibres contra reembossament, empleneu la butlleta.

Nombre d'exemplars i títol

Nom i cognoms

Adreça

CP i població Telèfon

Generalitat de Catalunya
E. A. del Diari Oficial i de Publicacions
Llibreria

Rambla dels Estudis, 118
08002 Barcelona
Telèfon (93) *302 64 62

Data

Signatura

DOMÈNEC UMBERT

«El Lliure i els autors catalans han d'evolucionar».

mília i això per a mi és important. El teatre és un niu de neuròtics i a mi m'agrada treballar, sobretot, amb bona gent, perquè, si no és així, no es fa res de bo.

D'això del pare, mira, no sé, però la idea no em torna boig. Al Lliure hi ha gent fonamental: la Carlota Soldevila, que és una persona importantíssima al Teatre Lliure, és el seny personificat. I el Lluís és una persona evidentment fonamental, ha estat la raó de fer el teatre. És cert que jo he estat molt generós amb el Lluís, però a mi em convenia molt. En realitat jo he après moltes coses d'ell, moltes vegades del seu atreviment. Lluís em va permetre aconseguir el que volia. Em sembla fantàstic que voli i voli el màxim que pugui perquè, a més, ara mateix, jo no estaria fent l'escenografia d'*Al vostre gust* si no hagués estat per ell. Estaria tan tranquil, segurament. Prou feina tinc amb el Lliure, però la veritat és que em fa molta il·lusió, és un treball que m'ha fascinat.

Blanca Lucas

Fabià Puigserver, entre la realitat i la ficció

L'aventura personal i artística, la seva personalitat, barreja de serenitat i energia, fan de Fabià Puigserver un personatge sòlid i fascinant.

Nét de mallorquins (per part de pare), l'avi, anarquista, fou un botànic considerat que va viure sobretot dels encàrrecs oficials. L'àvia, una bruixa que el mateix Fabià Puigserver va haver d'anar a rescatar, alertat per l'alcalde del poble, d'un hipotètic linxament popular quan la dona tenia més de 90 anys; una mare forta i un pare comunista que conduiria la família a l'exili (d'Olot a França i després a Polònia) als dos mesos del naixement de Fabià (1938), són els referents familiars immediats d'una personalitat carismàtica.

La seva història és una anècdota continuada. Enmig de l'èxode, la família el perdria entrant a França en caure-li dels braços, sense adonar-se'n, a una tieta que el duia a coll. Al nord de França un rei consort l'ensenyaria a caminar.

Quan als seus 13 anys la família hagué d'emigrar a Polònia, Fabià dedicaria els festius a reconstruir Varsòvia, tot traginant amb un carretó de pedres d'un cantó a l'altre. Després vindria l'escenografia, en un moment brillant del teatre polonès.

Potser l'escola de la vida enfortí un personatge ja enèrgic que, amb la saviesa del mestre, ha potenciat un grup de professionals que han fet escola i han consolidat un projecte utòpic de teatre català de qualitat, normalitzat i estable i, sobretot, lliure.

Els escenaris de l'òpera

Barcelona, i per extensió tàcita Catalunya, viu un moment de protagonisme operístic considerable. El fet òpera és al carrer amb una densitat desconeguda en els últims decennis.

Resulta difícil esbrinar en profunditat el perquè d'aquesta realitat. Hi ha raons objectives concretes —l'empenta donada a la gestió de l'emblemàtic Liceu per la incorporació de la iniciativa pública—. En tot cas, el fenomen va molt més enllà i no pot esgotar-se en aquest fet. Anècdotes categoritzadores i esdeveniments colpidors —malaltia de Josep Carreras— també fan pinya. I planant per damunt de tot, un corrent de proclivitat envers l'òpera que ha produït que aquesta manifestació, un dels símbols de decadència burgesa rotundament contestable fa la vintena d'anys del Maig francès per exemple, avui resulti un valor no sols incontestat sinó fins i tot aclamat pels mateixos valedors ideològics d'aquella generació. Entrar en disquisicions ens portaria cap a camins tan interessants i suggestius com inútils.

Caldria relativitzar, però, la importància del moment en comparació amb altres viscuts per aquesta Barcelona representativa. Falten dades objectives i fiables per a poder certificar amb solvència si el moment històric actual és més intensament operístic que altres. Sobre la base d'apriorismes més o menys objectivables m'atreviria a dir que no. Cal recordar —sense que la dada tingui valor definitiu— que en els anys vint Barcelona oferia sessions d'òpera no sols al Liceu sinó també a espais com l'Olympia i el Teatre Bosque. Eren temporades en què intervenien artistes de la vàlua de Mercè Capsir —gran figura de projecció internacional— o del tenor Antonio Marqués. L'esclat wagnerià de principis de segle constitueix una altra referència d'un moment la intensitat del qual suportaria, qui sap si amb avantatge, la comparació amb els nostres dies.

Cal centrar-se, però, en referències concretes d'aquest instant gran d'avui. Referències com l'increment progressiu del nombre de representacions al Teatre del Liceu, que ha arribat a la saturació de les seves possibilitats. Referències com el nivell d'ocupació, que frega el 90 per cent quan no el supera; o el protagonisme creixent de l'espectacle operístic als mitjans de comunicació. També la confirmació d'un circuit comarcal —fet d'una considerable importància— integrat per les ciutats de Sabadell, Girona, Lleida, Reus i Olesa. Cal parlar, òbviament, d'aquest projecte monumental de reforma tecnològica i d'ampliació d'espai de l'escenari, magatzems i seveis auxiliars, amb un cost que s'estima entre 5 i 6.000 milions de pessetes i l'execució del qual s'ha previst que comenci el pròxim mes de juliol. La relació continua amb aquestes noves possibilitats que procurarà l'esmentada reforma i que permetrà doblar el nombre de sessions anuals; i amb la possible consolidació del Teatre Tívoli com a segon teatre estable d'òpera de Barcelona, una vegada hagi acabat la seva funció substitutòria del Liceu en l'any i mig de temps que es preveu que ha de tenir les portes tancades.

Són realitats d'un pes indiscutible a les quals caldria afegir la tòpica de l'insòlit nombre de grans veus de què pot presumir el Principat; una relació sobradament coneguda.

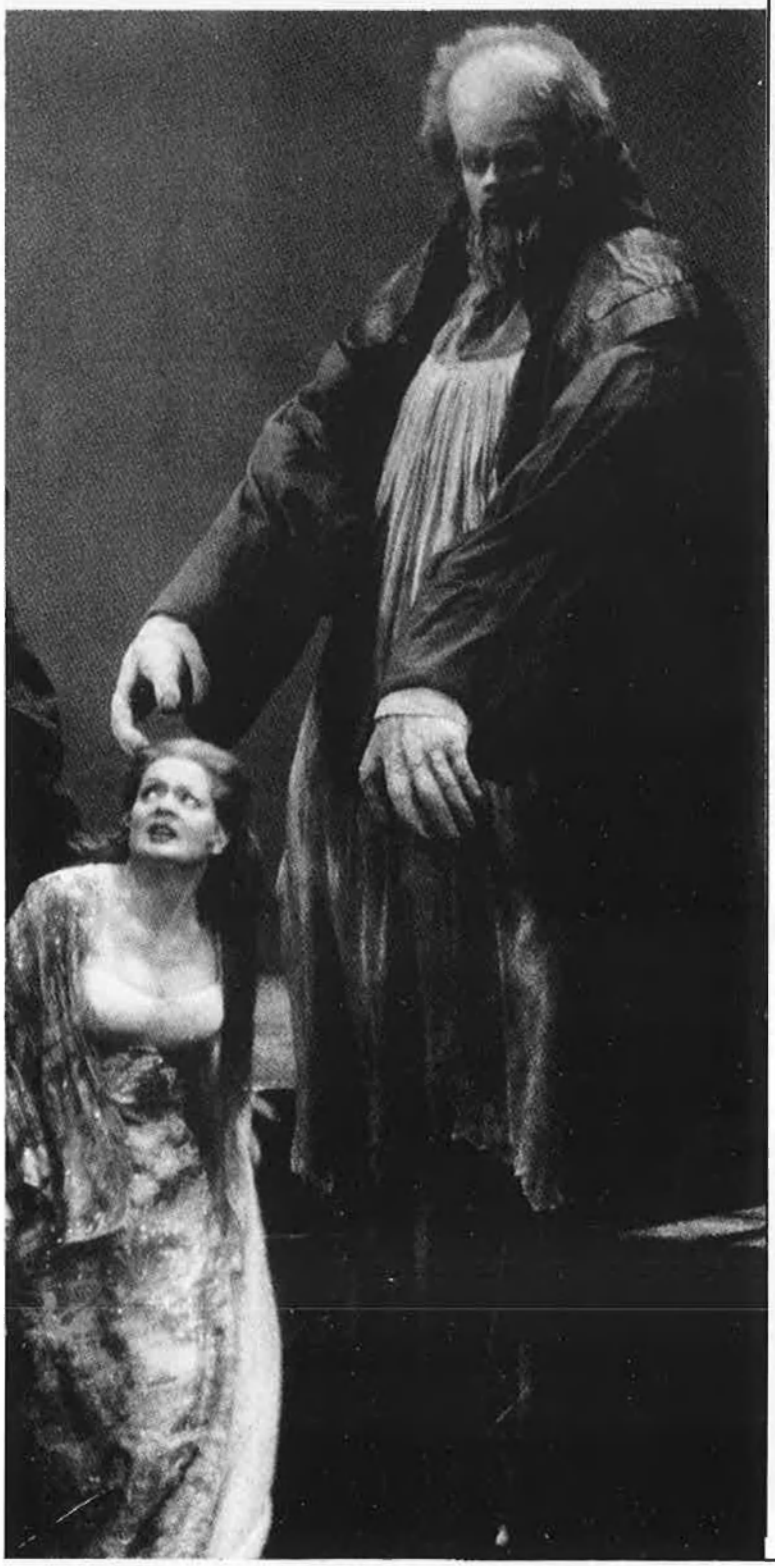
No obstant un panorama tan falaguer, aquest moment tan esclatant i obert a perspectives de gran abast no deixa d'oferir també interrogants d'índole variada.

Cal preguntar-se, així, si aquest increment d'espectadors que viu l'òpera a casa nostra significa, o és en vies de significar, l'eradicació del seu caràcter elitista. El tema és molt delicat i va farcit de matisos. No es pot rebutjar la hipòtesi que bona part dels nous incorporats —quart i cinquè pisos del Liceu a part— no siguin representants d'una elit. D'una nova elit, òbviament. De l'elit sorgida i afavorida per les noves condicions socials. L'elit dels *yuppies* i dels executius —industrials, financers o culturals—; l'elit de la nova classe política i de la nova burocràcia emparada en noves instàncies institucionals o en velles formalment reciclades al nou ordre polític i social imperant. En aquest context, el fet que a la sessió inaugural de temporada del Liceu del passat 4 de novembre es veiessin menys esmòquings i vestits llargs i pells que mai, podria tenir un valor simplement perifèric i indicatiu, més d'un nou estil que d'una autèntica nova realitat. Es-

brinar què hi ha de gra i de palla en l'actual procés inflacionari d'expectacio operística constitueix un exercici altament estimulant.

En un altre ordre de coses, cal advertir que l'elevada inversió de la reforma del Liceu només es pot justificar socialment si ve seguida d'un aprofitament intensiu de les noves possibilitats. O sigui, arribar a unes 200 sessions anuals. Això implica, entre altres realitats, un fort increment pressupostari de gestió ordinària que fàcilment pot passar dels 2.300 milions anuals als 4.000 o més. El guarisme cal contemplar-lo al contrallum d'una societat potencialment usuària de 6 milions d'habitants, de la qual només una part difícilment quantificable, però ni de bon tros generalitzada, té assumida la incorporació de l'activitat liceística a la seva agenda amb uns mínims d'intensitat.

Matti Salminen, Fritz Humer i Carmen Reppel en *L'or del Rin*

Cal preguntar-se, encara, si aquests nous reptes poden abordar-se sense que l'estat assumeixi, de forma decidida i com un fet natural que és, la capitalitat operística estatal de Barcelona. Tal com s'esdevé a Itàlia amb la consideració privilegiada de la Scala de Milà. El creixent protagonisme del Ministeri de Cultura i el futur del d'Obres Públiques acusen una nova sensibilitat que caldrà seguir. El primer dels esmentats ministeris s'ha previst que aporti la part més substancial entre totes les administracions en el pla d'eixugament del vell deute financer que té contret el Liceu i que supera els 2.000 milions de pessetes. Per la seva part, el MOPU finançarà amb molta probabilitat més d'una tercera part de les esmentades obres de reforma d'aquest teatre amb una xifra d'uns 2.000 milions de pessetes.

En aquesta enumeració d'interrogants cal preguntar-se si aquests nous reptes que es presenten a l'activitat operística —nou Liceu, possible teatre Tívoli, circuit comarcal ampliable— poden ser afrontats només amb el cabal de la sensibilitat present de la societat catalana. Una sensibilitat desenrotllada espontàniament i hereva d'una tradició que arranca dels temps de l'arxiduc Carles quan es va començar a representar òpera a Barcelona. Serà interessant constatar si aquest patrimoni *natural* de sensibilitat és suficient per a atendre la futura nova dinàmica, sense emprendre una determinada tasca de divulgació i vulgarització de l'espectacle operístic. Tasca que, si sempre resulta necessària, les noves circumstàncies poden fer urgent. Tasca, també, que en aquest moment és duta a terme de forma implícita i pràcticament excloent pels mitjans de comunicació.

La nova perspectiva obre també interrogants en el pla qualitatiu. Un aspecte que també ha de ser abordat atenent la gradació d'intensitats a què obligaran les noves tipologies d'oferta i demanda. I en primer terme cal que el mateix Liceu faci un esforç rigorós de definició del que vol ser realment com a ens artístic personalitzat. He exposat uns elements contrapesadors a una imatge molt immediatament riallera, no per ofegar aquesta sinó per aprofitar-la. Per situar-la en un contexte de realisme que permeti treure'n partit de la capacitat de la seva potencial energia. Per explotar la seva dinàmica de cara a abordar la tasca irrenunciable d'establir les bases d'una autèntica política operística per al país, que exploti racionalment les enormes possibilitats de culturalització social que té aquesta manifestació artística.

La nova dinàmica que s'albira per a partir del mes de gener del 1992, quan reobri les portes el Liceu —més els altres elements en joc descrits en estat de consolidació—, constitueixen un repte que resultaria imperdonable desaprofitar. Si no es fa així, es cauria en el risc de convertir el tot operístic català en un luxe; com a tal escandalós.

Jaume Comellas

Alguns dels nostres millors panorames se troben damunt la taula

La bellesa dels paisatges de les illes Balears és llegendària. Muntanyes airoses, aigües cristal·lines, platges espaioses d'arena fina, cales amagades, murades romanes, olivars i pinars, pobles encalafornats i gent amable. Paisatges que sembla que hagin sorgit de les històries de la Bíblia i que constrasten amb la vida nocturna i bulliciosa i amb els cossos bruns de la «jet-set» internacional.

L'atractiu dels nostres paisatges, però, no és només cosa de la geografia, de les platges o de lluny de les platges. També el podem trobar a les taules dels nostres restaurants.

Pot triar entre el més elegant, o el més rústic, o tots dos, perque és ben cert que trobarà alguns dels nostres restaurants més distinguits enmig dels paisatges més rústics i més romàntics de les illes. Pot triar entre una cuina que competeix amb la millor cuina de París, Milà o Madrid, o un dels inoblidables plats populars dels quals el sabor i la saviesa són un repte a la seva mateixa senzillesa. Permeti's el luxe de passar unes vacances a Balears i disfruti d'un magnífic color bru al sol per defora i d'una plena satisfacció gastronòmica per dedins. Les Balears són una sensació total.

Conselleria de Turisme del Govern Balear

Balears, la gran evasió

Comprovi-ho vostè mateix.

DME

Cartells modernistes estrangers

Col·lecció del Museu d'Art Modern

3 d'octubre–3 desembre, 1989

Museu d'Art Modern

Parc de la Ciutadella

08003 Barcelona

Ajuntament de Barcelona

NESTLÉ

L'OU COM BALLA

Joan de Sagarra

'L'affaire du foulard'

És una història sense cap importància», va dir el ministre d'Educació del govern Rocard, el socialista Lionel Jospin, comentant l'aldarull que s'havia armat en un *lycée* de Creil d'on havien estat expulsades dues noies musulmanes per dur els cabells amagats sota un mocador, tal com prescriu la religió alcorànica.

L'acudit del ministre Jospin em recorda —salvant, és clar, les distàncies— aquell *bichito* del també ministre Sancho Rof quan es va destapar l'afer —i que encara caldeja— de l'oli de colza adulterat. Sembla com si els ministres estiguessin irremeiablement predestinats a ficar la pota. Deu ser una de les servituds del càrrec.

L'affaire du foulard, com diuen els francesos, no és una ximpleria, i, si més no, ha servit per a desfermar una forta polèmica en la qual bàsicament es discuteix: el tema de l'integrisme islàmic a França; el tema de l'escola laica; i en tercer lloc, el tema inevitable de l'alliberament de la dona des d'una òptica feminista.

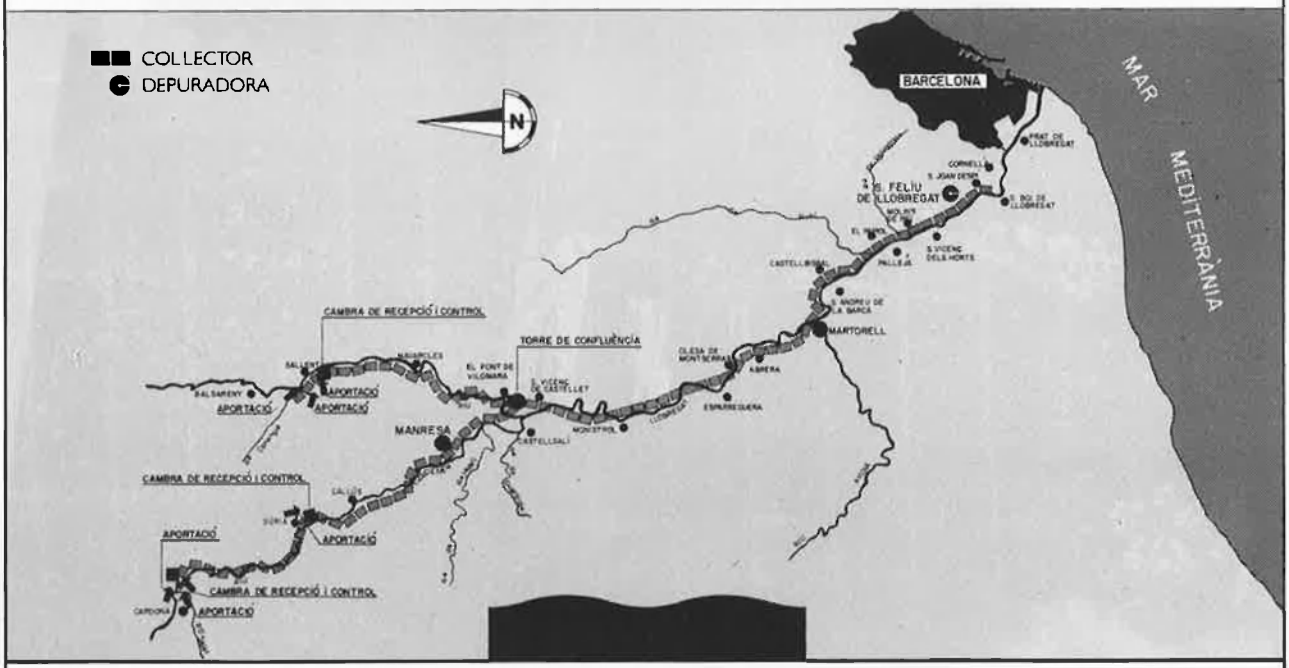
He de confessar que aquesta polèmica em produeix una certa enveja. Fa gust llegir els periòdics francesos i percatar-se que encara es manté viu no ja el dret sinó el deure d'una societat plural, realment plural, a opinar, a pronunciar-se sobre els seus problemes. I encara fa més gust veure dos polítics del mateix partit enfrontar-se en l'Assemblea Nacional, amb cortesia però amb fermesa, sobre un d'aquests problemes, com és l'enfrontament entre Jospin i Jean-Pierre Chevènement que vaig veure la setmana passada en la televisió francesa. Es tracta d'un enfrontament al qual els espanyols no estem, per desgràcia, acostumats.

La repercusssió que té en els medis polítics francesos aquesta «història sense cap importància» serveix per a adonar-se que, al marge de les lluites entre partits, de la utilització d'aquesta història com arma llancívola contra tal o tal formació política, *l'affaire du foulard* és una mostra d'una manera de fer política que no es tanca i es consumeix en debats que només interessen, quan interessen, a la classe política, sinó que arriben realment a la població.

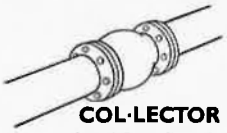
Perquè, darrere del debat que planteja *l'affaire du foulard,* darrere de l'integrisme, dels drets de les dones al seu propi alliberament, del futur de l'escola laica, hi ha una altra pregunta, més important, més imminent, a la qual tant els membres de l'Assemblea Nacional com la gent del carrer no es mostren sords: ¿què fer amb els milers d'immigrats que arriben cada any al veí país? França necessita renovar la seva política d'immigració. Però, per a això, ha de comptar amb el suport dels immigrats. Francesos de dret i francesos en potència s'han de posar d'acord sobre com volen viure, junts i en pau. Altrament, tornarem a allò del perill musulmà, jueu, catòlic... Ens trobem en ple racisme, del signe que sigui. Això i no una altra cosa és el que hi ha darrere d'aquesta «història sense cap importància».

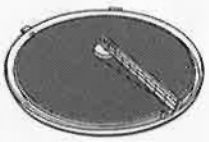

UN PAS ENDAVANT PER MILLORAR LES AIGÜES DEL RIU LLOBREGAT

EL COL·LECTOR DE SALMORRES I LA DEPURADORA DE SANT FELIU DE LLOBREGAT INICIEN EL SEU PERÍODE DE RODATGE

COL·LECTOR DE SALMORRES

Les aigües salines de les mines potàssiques de la comarca del Bages (Súria, Cardona, Sallent, Balsareny, etc.) seran abocades directament a la mar, gràcies al nou col·lector de Salmorres que ara entra en servei.

DEPURADORA DE SANT FELIU DE LLOBREGAT

La nova depuradora de Sant Feliu de Llobregat tracta les aigües residuals d'importants poblacions de la comarca, com Molins de Rei, Pallejà, Sant Vicenç dels Horts, el Papiol, Sant Andreu de la Barca i Castellbisbal entre d'altres, fent possible una substancial millora de la qualitat de les aigües.

EL PLA DE SANEJAMENT HA INVERTIT MÉS DE 5000 MILIONS EN AQUESTES DUES INSTAL·LACIONS

CATALUNYA 1000 ANYS
Mil·lenari del naixement polític de Catalunya

GENERALITAT DE CATALUNYA
DEPARTAMENT DE POLÍTICA TERRITORIAL I OBRES PÚBLIQUES
DIRECCIÓ GENERAL D'OBRES HIDRÀULIQUES
JUNTA DE SANEJAMENT

PUBLICITAT EAE

IMATGES DE

CATALUNYA

Catalunya

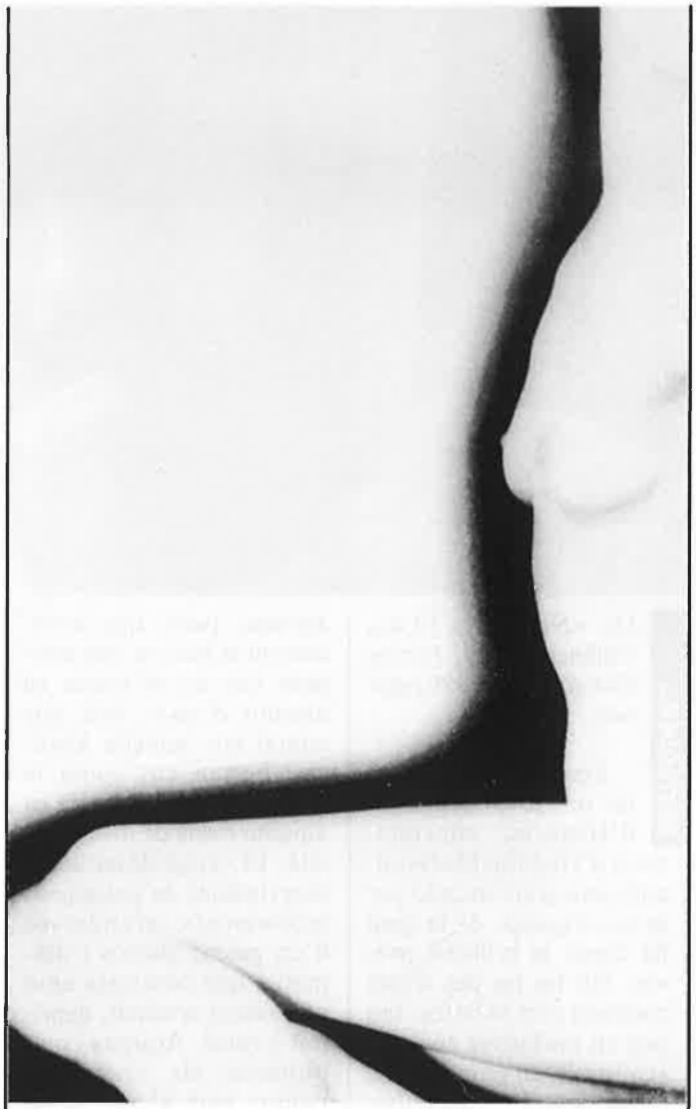
Generalitat de Catalunya
Departament de Comerç
Consum i Turisme
Direcció General de Turisme

LLIBRES

Bolets generacionals

SEDUCCIONS

Enguany tot estava preparat perquè el mes d'octubre fos generós amb la tropa de boletaires d'aquesta terra. Els entesos asseguren que les tronades de l'agost, algun xàfec de setembre i la bonança del temps garantien una ràpida inflació de rovellons i una collita a carretades de llenegues i fredolics. Es veu, però, que les prediccions dels micòlegs són sempre incertes i que els bolets que ens agraden són més senyors que no semblen. Vés a saber si la lluna era ben bé al seu punt o si els ha sobtat alguna matinada massa freda. La veritat és que tots hem perdut ja l'esperança d'omplir-ne un cistellet.

Aquesta tardor, en canvi, sí que resulta pròdiga en bolets de l'altra mena: els que el diccionari defineix com un sinònim de mastegot, castanya o pinyac i que, en literatura, prenen forma de debat, d'articles creuats i d'opinions contrapuntades. Els diaris van calents aquestes darreres setmanes i, si comenceu a comptar des de primers de setembre, us adonareu que s'ha repartit xarop de bastó gairebé per a tothom: debat sobre literatura eròtica, debat generacional, combats particulars de la mena Salvador Oliva-Jaume Vidal Alcover o Jaume Subirana-Àlex Broch, i atzagaiades a ultrança (ben mirat, autèntiques càrregues de profunditat), dels *Músics de Bremen* contra Pere Gimferrer i de Julià Guillamon contra Joaquim Molas i els *moletes*. Déu n'hi do si fileu prim. L'olla bull d'una manera continuada, però no cal alarmar-se perquè no hi ha cap perill que esclati. D'altra banda, sóc dels que consideren que una literatura és també un espai per a la polèmica i la controvèrsia. Ni que sigui per poder demostrar que el cos és viu, neguitós i dinàmic. Si a més genera obres de mèrit, vol dir que es tracta d'una literatura en el seu punt més dolç, que contrapunta eficaçment la calor del debat amb el toc definitiu d'una escriptura de qualitat, que a la llarga és el que compta.

Posats a triar, de la colla de bolets que reparteixen, m'atrauen sobretot els pinyacs generacionals, perquè bona part de la resta tenen un component personalista massa evident. No cal que aneu al bosc a cercar-los ni que remeneu amb deler a la vora dels pins més joves. Podeu entrar en diferents propostes de lectura, articles i comentaris de tota mena, sense oblidar el volum *Farenheit 212,* de Joan Orja, ni el dossier *¿Hi ha una generació dels vuitanta?* [*Cultura,* n. 5. Octubre de 1989], sobretot els articles d'Àlex Broch i de Josep Ma. Sala-Valldaura.

Damunt de tot plegat sura perillosament una tendència de síntesi maniqueista que trobo precipitada: d'una banda es vol jubilar l'avançada l'escuderia dels 70 i, de l'altra, s'opina que no hi ha, encara, una generació nova. A parer meu ni s'ha de negar el pa i la sal als que pugen, ni la generació anterior està acabada. Diria, justament, que succeeix a l'inrevés: hi ha un embolcall de protecció cap a la literatura més jove i observo, d'altra banda, que alguns autors dels 70 han arribat a l'edat d'or de l'ofici. Si voleu argumentar la tesi proteccionista teniu l'operació *jovenet* de totes les editorials i podeu comptar, també, com s'han repartit les beques de la Institució de les Lletres Catalanes. La tesi de l'edat d'or en l'ofici dels 70 ve avalada pel fet d'haver començat a concretar actuacions de mèrit considerable. Dels poetes no cal ni parlar-ne perquè l'evidència és total (Comadira, Parcerisas, Gimferrer, Ma. Mercè Marçal...). Quant als narradors només tres exemples recents: Jesús Moncada, Miquel de Palol i Quim Monzó.

Isidor Cònsul

Canvis a la lletra

EL CLOT

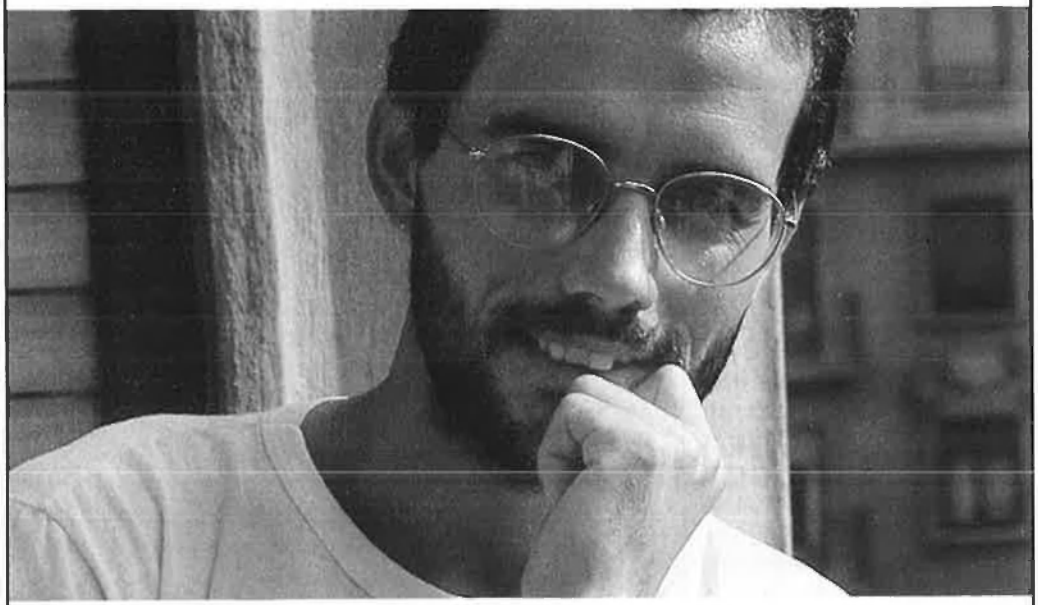
Hem hagut de tornar a esperar a la fi del mes corresponent (octubre) per llegir el número 22 de *Lletra de canvi,* el segon de la nova etapa del *magazine* literari en català, però el resultat s'ho val. Perquè una de les primeres iniciatives de la direcció ha estat plantejar un original repàs d'urgència (en tres números, fins a la fi de l'any) al nostre passat recent. El repàs s'estructura per dècades i, pel que podem llegir i veure en aquest primer tast, interessant i divertit (ambiciós i desempolainat) a parts iguals.

El número que acaba d'aparèixer, el 22 (compreu-lo, no us deixeu despistar per la data a la coberta) està centrat en els anys 60 i la *gauche divine.* N'hi ha per sucar-hi pa. Sobretot a les entrevistes amb Terenci Moix («Sóc el centre del món, ho tinc assumidíssim») i Joan de Sagarra («No tornaria al 68 per més copes que em pogués prendre de franc al Bocaccio»), i també als articles de Josep M. Carandell, Julià Guillamon i Francesc Arroyo, a més de les fotografies d'època, etcètera.

Mirar-se aquest número i saber que el de novembre estarà dedicat als anys 70 i la Psiquedèlia, i el de desembre als anys 80 amb un balanç de dècada, fa venir ganes que passin les setmanes i que l'aparició de la revista sigui ben puntual.

Jaume Subirana

Pasqua occitana

PERIFÈRIA

Oc. «Narratives 3 i 4», València, 1989, *Ferran Garcia-Oliver. 279 pàgines.*

Ferran Garcia-Oliver és un jove professor d'Història, concretament d'Història Medieval, amb una gran vocació per la investigació, de la qual ha donat ja brillants proves. Ho ha fet des d'una comarca com la Safor, tan rica en iniciatives cíviques i culturals, en grups actius, en escriptors —que publiquen llibres— en revistes, com *Ullal,* a la qual Ferran es troba tan lligat...

Doncs bé, ara acaba de publicar un llibre —*Oc*— que se'ns presenta com un viatge amb un amic seu a les terres d'Occitània, tot aprofitant les vacances de Pasqua. D'entrada, el lector espera trobar-se amb un viatge-pretext de l'autor per escriure una mena de guia històrico-artística. A mesura, però, que avancem en la lectura, ens adonem que no es tracta en absolut d'això. Més que contar-nos aquella història, Ferran ens conta la seua pròpia experiència en aquesta mena de dietari occità. El viatge dóna lloc a descripcions de paisatges i monuments grandiosos d'un passat gloriós i dramàtic, que contrasta amb un present arruïnat, deprimit i rural. Aquests components els entrelliga l'autor amb el seu propi passat personal i compartit amb amics de la seua generació o no, i que és objecte de sol·liloquis de l'autor o de converses amb el seu company. Un tercer fil d'aquest text ve donat per la peripècia o els menuts incidents quotidians del viatge, les anècdotes, els contactes esporàdics amb la gent que troben... Ferran ha sabut dosificar en el seu llibre tots aquests elements i els ha pastat amb la seua pròpia subjectivitat. En el fons cal veure el llibre com una reflexió de l'autor sobre una etapa de la seua vida, els múltiples camins de la qual conflueixen en l'experiència d'aquesta Pasqua occitana.

Aquesta complexitat es reflecteix en una escriptura acurada, artesanal, de vegades, arficiosa, mantenint l'espontaneïtat del llenguatge —amb vulgarismes col·loquials i tot— en les converses amb el seu amic —un altre pol dialèctic del llibre—. Un text, doncs, d'un historiador no pedant i d'un escriptor que no pot deixar de captivarnos per la sinceritat i el fervor amb què ha escrit i s'hi ha escrit, jugant —combinant-los— amb els diferents «temps» històrics —personals i col·lectius.

Josep Iborra

El buit de les lletres menudes

Des d'aquella llegendària capçalera d'*El Patufet,* fundada l'any 1904, i dirigida per Josep Maria Folch i Torres, fins avui han corregut rius de tinta per les pàgines de les més diverses publicacions. No és el cas, però, de la premsa dedicada als més menuts i als joves.

Amb el final de la guerra civil i la prohibició d'editar en llengua no castellana, arriba l'hora de l'adéu per a El Patufet i també per a *L'Esquitx,* que s'havia afegit l'any 1936 en el panorama català.

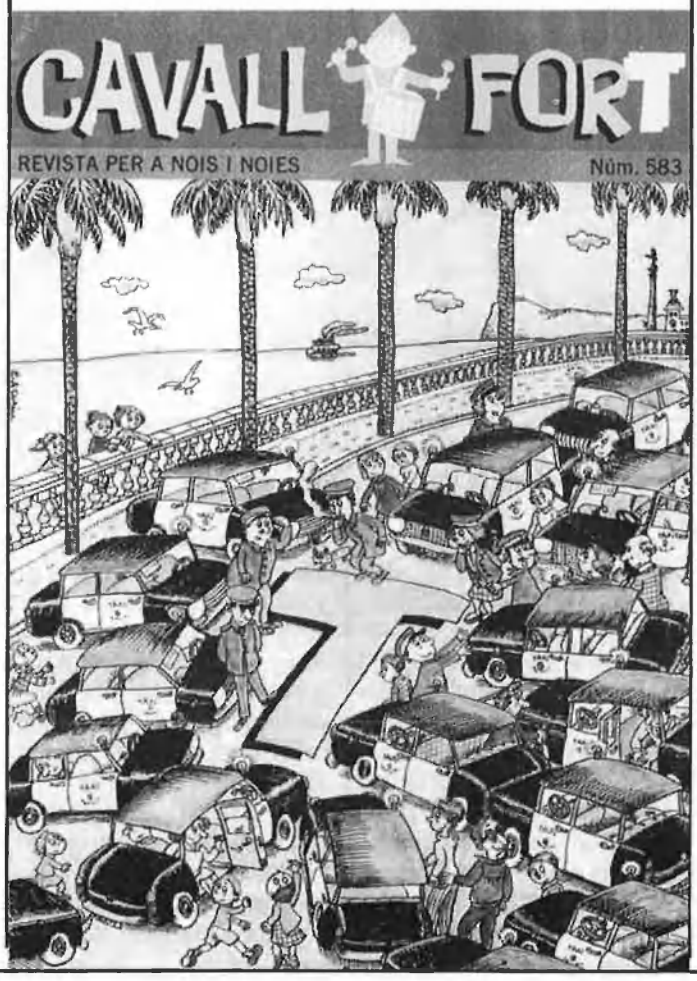
La literatura gràfica infantil hagué d'esperar fins als començaments dels anys 50 perquè, a iniciativa del Seminari de Solsona, la revista *Tretzevents* gosara disputar l'atenció del públic infantil a les periòdiques en castellà. Deu anys després, també des d'instàncies eclesiàstiques, una segona publicació vindria a omplir un poc més aquell buit: *Cavall Fort.*

Tant *Tretzevents* com *Cavall Fort* tenen un seguit de circumstàncies comunes: totes dues publicacions són nascudes a Catalunya i la seua distribució es fa, sobretot, en aquell àmbit, mantingudes des d'una tossuda política de subscripcions i amb escassa presència en els llocs habituals de venda, de periodicitat mensual i de vint-i-quatre a trenta dues pàgines, de tiratges humils que no superen els trenta mil exemplars, etc. La combinació d'historietes còmiques, amb narracions il·lustrades, antològics i jocs, en el seu conjunt, mostra que totes dues revistes tenen una orientació molt decantada cap a l'escola i una clara voluntat pedagògica.

L'any 1977 naix a Barcelona *Rodamón,* impulsada per Maria Dolors Asses i Núria Puig. Les vint-i-vuit pàgines d'aquesta revista són una aproximació al que és una publicació que inclou reportatges i notícies d'informació general, juntament amb les historietes, amb el tractament periodístic adient per despertar l'interès cap a aquells temes.

Camacuc, l'any 1984 des de València, i per l'obstinació de Pep Mata i Joan Escrivà, es converteix en la quarta de les revistes existents. Trenta-dues pàgines que donen via a historietes còmiques, jocs i narracions, equilibren la seua dedicació al divertiment i als recursos educatius, en una proposta de contingut clàssic i de formes innovadores.

La recuperació de les lletres infantils catalanes, quant a literatura gràfica, vingué del costat de les revistes educatives, i no dels tradicionals tebeos, més pròxims a l'oci i al joc (i dels quals en l'àmbit de parla catalana no hi ha hagut ni traduccions dels, almenys, més assenyalats còmics per a adolescents, ni a penes producció pròpia), ni tampoc de les publicacions més acostades a les d'informació general i destinades a un segment d'edat un poc més gran. Val a dir que la marginació, per raons imposades però també per les pròpies mancances, del debat general ha propiciat el predomini d'una de les tendències de dirigir-se al públic infantil que, òbviament, no esgota les possibilitats de comunicació i creació.

D'altra banda, la comparació amb qualsevol dels països que ens envolten resulta impossible: l'italiana *Topolino,* d'editorial Mondadori, amb mig milió d'exemplars i la francesa *Pif,* amb també prop de mig milió d'exemplars, evidencien les distàncies que ens separen i la precarietat de les estructures editorials a casa nostra.

Tot plegat, amb el desplaçament de l'atenció infantil cap als mitjans àudiovisuals i la preeminència dels mitjans en castellà, es dibuixa un futur poc prometedor per al sorgiment de personatges que actuen de primer vincle amb el paper imprès per als xiquets i xiquetes del país.

Joan S. Sorribes

'Estances' de Carles Riba

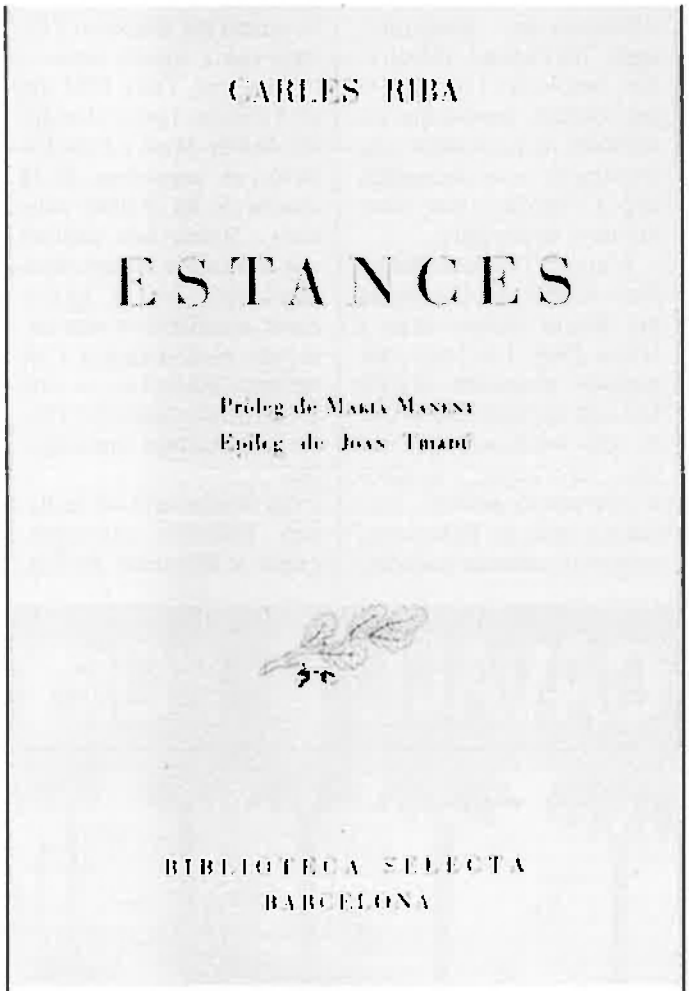
RETROBAMENTS

Tinc una biblioteca modestament representativa de les meues lectures de més de vint anys. Així, des de les primeres adquisicions adolescents fins a les darreres novetats, les parets del meu estudi estan cobertes d'aquells llibres que m'han acompanyat al llarg del temps. Hi ha una mica de tot en la meua biblioteca, però la poesia és la millor representada. D'entre tots els llibres de poemes n'hi ha un que, discretíssim de volum, me l'estime especialment i de tant en tant rellegesc. Es tracta de les *Estances* de Carles Riba, en una d'aquelles petites i elegants edicions de la Selecta.

Ja abans de la relectura dels magnífics poemes de Riba («sota l'or tímid d'un estel/jo esperaré el retorn fidel/del cant roent que ara declina».) tota una sèrie d'anècdotes em retornen per fer-se'm presents a la memòria. En primer lloc hi ha les taques de tinta que embruten el llom i les cobertes del llibre; elles són un testimoni clar dels atemptats feixistes a la llibreria Tres i Quatre en els ja llunyans anys en què la persecució a la cultura catalana, a València, es feia més grollerament que no ara.

Després, en obrir el llibre, a la primera plana, al costat de la matriu de l'etiqueta de la mateixa llibreria Tres i Quatre, una xifra a llapis, amb el número 40, indica els preus d'aquestes amanoses edicions de postguerra.

Aquesta que jo tinc, curiosament, tot i comprada a

principis dels anys setanta, és del 1947, el mateix any del meu naixement, la qual cosa vindria a expressar-nos quant tardaven a esgotar-se, llavors, les edicions de poesia, tot i ser dels grans mestres. No és d'ara, doncs, la crisi de la poesia, no.

El pròleg, del molt admirat Marià Manent, encara avui em sembla una veritable meravella, una més de les constants mostres del gran escriptor i home de lletres que ens va deixar no fa massa. Va ser just en aquest pròleg que jo vaig començar a gaudir de la prosa crítica de Marià Manent, un dels models que tenim en la literatura catalana del segle XX a l'hora de parlar de la crítica literària. Ple de subratllats, aquest escrit de Marià Manent, en aquells primers anys 70 en què jo vaig descobrir la poesia de Carles Riba, van ser-me de gran utilitat. Crec recordar que uns mots d'aquest pròleg van ser usats, per mi, a la poètica que vaig confeccionar per a l'antologia *Carn Fresca*. Eren aquells en què, citant Mallarmé, Marià Manent definia la poesia, a propòsit de Carles Riba: «el seu problema és comunicar l'emoció intensament individualitzada, i en certa manera *única* —encara que es mescli amb una emoció col·lectiva— usant «els mots de la tribu». Amb aquestes paraules, i aquelles altres, on diu que la poesia de Riba és el pensament «abrigat de passió i de música», per a mi, aleshores i ara, s'expressa el sentit íntim i estèticament totalitzador de la poesia. Tot un model, aleshores.

Un model que aleshores llegia amb entusiasme: «Amor, potser el suau sospirar que de tu/ve a mi, és tan sols la folla ressonança/d'aquelll desig fet música...»

Recorde una vegada, amb Jaime Siles, a la Drova, una d'aquelles converses dedicades a parlar de poesia, una d'aquelles converses que no s'acabaven mai, ell parlant-me de Plató i el seu *Banquet,* jo parlant-li de les *Estances* de Riba. Com diu Joan Triadú a l'epíleg: «Ric dels meus ulls, com Verlaine, i de pensaments, com Hölderlin, les paraules s'entretenien a l'esguard de l'ànima per a deixar-hi un pols de repòs i una petita onada d'inquietud». ¿Quantes voltes he rellegit aquestes *Estances*? Moltes. ¿Els motius? En elles vaig descobrir la poesia en la meua pròpia llengua, elles em fan sentir encara la ja llunyana joventut... I més.

Josep Piera

Aventures per terra, aire i mar

LECTURES

Joaquim Carbó. La casa sota el mar. *Laia/El Nus, 79. Barcelona, 1989. 127 pàgines.*

El Pere Vidal i el Henry Balua són, juntament amb en Felip Merlot, els nois de *la colla dels deu* i la Isabel i el Rodri (de *Corre, Isabel, corre!*), uns dels personatges més estimats per aquest autor que, en una ocasió, va declarar que, més que uns títols, havia creat uns personatges. I realment, en Joaquim Carbó, humaníssim, tendeix a fornir, amb la seva ploma i especialment pel que fa a la seva producció juvenil, una sèrie de protagonistes força pròxims als joves que s'acosten a les aventures que descriu delerosos de trobar-hi certes emocions que mai —o gairebé mai— no podrien assolir en la vida real. És a dir, tot i que els fills literaris d'en Joaquim Carbó viuen peripècies increïbles, l'autor els situa en unes coordenades referencials fàcilment localitzables i amb què el públic pot identificar-se sense dificultat. Per exemple, ara cita la pròpia obra (*La casa sota la sorra* o *Els bruixots de Kibor*), ara fa referència al món del cinema (concretament a les pel·lícules protagonitzades per l'Indiana-Harrison Ford-Jones o les de Charlot) o a en Verdaguer. Així, d'una banda enllaça parts de la seva producció (i, a més, el final de *La casa sota el mar,* obert, vehiculará, ¿potser?, una continuació) i, de l'altra, la converteix en una obra del seu temps.

Allunyat de l'anomenat *realisme crític,* per a bé o per a mal, tan de moda, Carbó practica el gènere d'aventures tot participant, al meu entendre, de les influències de les novel·les de Juli Verne (*20.000 llegües de viatge submarí...),* de les aventures de Tintín i de les vertiginoses i frenètiques peripècies de l'anteriorment citat Indiana Jones. I el practica amb la saviesa del qui sap molt bé el que es fa perquè coneix perfectament a quina mena de públic es dirigeix *La casa sota el mar,* amb ritme cinematogràfic i llenguatge no per senzill poc treballat o poc didàctic (cal destacar que hi recull moltíssimes frases fetes), és, naturalment, allò que se'n diu una «novel·la juvenil». No oblidem, però, que en Carbó ha escrit moltes altres coses: novel·les i narracions per a adults (és un dels membres del col·lectiu Ofèlia Dracs) i, fins i tot, algun assaig.

M. Milian

Els distingits

Joan Alcaraz. La Creu de Sant Jordi. Homenatge de la societat civil (1982-1985). *(Pròleg de J. Pujol, La llar del llibre, 1989), 368 pàgines.*

«La Creu de Sant Jordi, que atorga la Generalitat de Catalunya, ha sabut convertir-se, en pocs anys, en un model de guardó institucional que té en el pluralisme un dels seus valors bàsics».

Així ho declara Joan Alcaraz que, a partir d'aquesta convicció, es va posar a treballar en un llibre que recollís la biografia i els trets més importants dels personatges i institucions que fins ara han rebut la distinció de la Generalitat. En són 200 les *Creus* que Alcaraz ha reunit en aquest llibre, de les quals 171 corresponen a persones naturals, i 29 a persones jurídiques. Per a cada una d'elles l'autor ha confeccionat una fitxa que resumeix les dades i l'abast del personatge en qüestió. Estan classificats en apartats: artistes, científics, metges, eclesiàstics, estudiosos, juristes, literats, pedagogs, periodistes, polítics i sindicalistes, i, finalment, promotors. Una altra secció del llibre recull les institucions guardonades.

El llibre, però, no es limita a proporcionar aquesta mena de *who's who* dels *encreuats,* sinó que conté una primera part en la qual l'autor conta la gènesi jurídica de la Creu de Sant Jordi, tot reproduint el Decret del 18 de desembre de 1981 que la creava i en justificava la necessitat, com també les etapes cronològiques de la seua concessió a les persones que s'hi van escollir.

Hi ha, també, finalment, en aquesta introducció d'Alcaraz, dos capítols, l'un dedicat a recollir opinions i actituds sobre la Creu, apareguts a la premsa, i l'altre sobre les personalitats —set— que l'han refusada, com també les raons que alguns d'ells van al·legar per a rebutjar la distinció, com va ser el cas, per exemple, de Pere Quart i de Joaquim Molas.

L'autor recorda també algun cas d'acceptació de la Creu de Sant Jordi després d'haver-hi renunciat en un primer moment...

Un llibre ric, doncs, en notícies i informacions sobre un fet institucional i cultural —i polèmic— que constitueix un capítol significatiu de la història catalana d'aquests últims anys pel que fa a les relacions entre el poder, els artistes i els intel·lectuals.

Josep Iborra

PRESTATGERIA

Ma. Antònia Grau i Abadal, *I grega. Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1989, 53 pàgs.*

I grega ve a ser una radiografia poètica del procés existent entre la tènue seducció inicial i el final de l'encontre amorós.

.....

Josep Franco, *L'últim roder, Alzira, Bromera, 1989, 158 pàgs.*

Vuitena edició revisada d'aquesta ficció amb uns ingredients aventurers ben dosificats, un marc geogràfic de perfils coneguts i descoberts alhora, un cert regust d'altres camins literaris i culturals.

.....

GUIX, Elements d'acció educativa, núm. 144, octubre 1989.

Últim número d'una de les revistes pedagògiques més interessants del mercat català. A destacar el monogràfic «A voltes amb la música» i els articles «Activitats per a desenvolupar la imaginació a través del conte» i «Calidoscapi».

Ma. Antònia Grau i Abadal. I grega. Editorial Moll

Josep Franco. L'últim roder. Bromera

GUIX. Elements d'acció educativa

Paco Martín. Les coses de Ramón Lamote. Ed. Cruïlla

.....

Paco Martín, *Les coses de Ramón Lamote, Barcelona, Editorial Cruïlla, 1989, 149 pàgines.*

Divertidíssima novel·la per a nens a partir de dotze anys a mig camí entre la fantasia i la realitat. *Les coses...* va guanyar els premis Barco de Vapor i el Nacional de Literatura Infantil i Juvenil.

QUADERN DE TREBALL

La Magrana editarà textos sonors. Seran presentats en forma de cassetts i es començaran a posar a la venda a finals d'any o principis del vinent. Ja hi ha escollits els tres primers, contes de **Pere Calders,** de **Quim Monzó** i de **Jesús Montcada.** Actors i locutors coneguts narraran els contes. **Anna Lizaran** s'encarrega dels de **Calders, Àngels Barceló,** dels de **Monzó,** i **Carles Canut,** dels de **Montcada.**

.....

La primera novel·la de mossèn **Josep Maria Ballarín** serà publicada pel Club Editor, *Mossèn Totxo.* Serà la primera novetat del Club Editor en molts anys i apareix poc després de la compra de l'editorial per part de Columna.

Les línies del temps, manual escolar de crítica de textos fet per **Isabel Solé** i **Roser Trilla,** novetat de la sèrie «Brúixola» de la col·lecció «Les Naus d'Empúries».

.....

Interferències, novel·la d'una autora nova, **Montse Palau,** a Columna.

La Llar del Libre prossegueix amb pas ferm la publicació de l'obra de **Stefan Zweig.** El proper títol escollit serà *Confusió de sentiments,* que aplegarà tres novel·les curtes. Apareixerà, a finals de novembre, principis de desembre.

.....

Els editors de **P. G. Woodehouse,** Columna, són conscients de les dificultats que té l'humor de l'escriptor britànic per a ser ben valorat pels nostres lectors, o per una àmplia majoria de lectors. S'han adonat que si finalment **Woodehouse** té l'acceptació que creuen que es mereix, no serà cosa de quatre dies. Per tant, prosseguiran l'edició dels seus contes amb la fe, davant de la seva tossuderia, el lector acabarà rendit als encantats de l'escriptor. De moment ja tenen a punt el segon títol, *Aigua calenta.*

.....

Miquel Creus, trau, a «El Balancí», d'Edicions 62, *Òpera àcid,* una novel·la on els efectes de la droga sobre la persona tenen un paper molt destacat.

Internacional House

- Classes d'anglès per a adults i xiquets.
- Grups reduïts.
- Curs especial convocatòria desembre Cambridge First Certificate.
- Cursos de valencià i castellà.
- Professors natius i titulats.

Pasqual i Genís, 16 - 46002 València
Telèfon (96) 352 06 42

¿VOLS REBRE INFORMACIÓ GRATUÏTA PER CORREU DE PUBLICACIONS EN CATALÀ?

Envia aquesta butlleta (retallada o fotocopiada) a l'Apartat de Correus 303. 46080 València

✂ -

Nom _____

Cognom _____

Adreça _____

Població _____

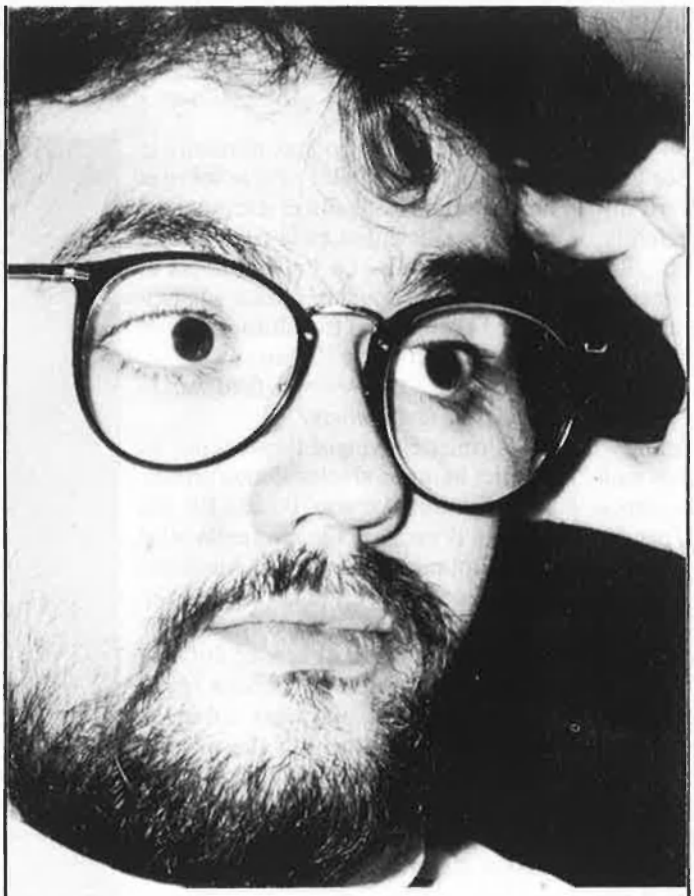
DE REVISTES

El setè mes de '...més'

Els qui entenen d'aquestes coses diuen que el 7 és un número carismàtic. No fa gaire temps encara es deia que en la vida d'una parella hi havia dues crisis importants: la del setè mes i la del setè any de convivència. Ara, amb la manca d'habitatges a preu assequible i la tendència creixent del personal a apuntar-se a experiències noves ja no sé si la norma es compleix com abans. Sigui com sigui, però, aquí queda inventariada, si més no com a testimoni de la influència que en algun moment ha tingut la numerologia en la vida quotidiana.

Fa uns anys, en l'acte de presentació del primer número d'una revista, el doctor Miquel Siguan va dir que posar en marxa una publicació és molt meritori per tot el que comporta d'il·lusió i d'aventura dels seus promotors, però que l'important, allò que de debó demostra que la nau porta bon rumb, no és que aparegui el primer número sinó el setè, l'exemplar de la consolidació.

Precisament aquest novembre es compleix el setè mes d'existència de *...més,* la primera revista d'entreteniments en llengua catalana a la qual dedicàvem un article en aquestes mateixes planes a principis de maig arran de la seva aparició en el mercat. D'aleshores ençà aquell nadó que començava a caminar fent tentines ha crescut, ja comença a negrejar-li sota del nas el borrissol que preludia l'adolescència i, de moment, no s'albira en l'horitzó cap indici de crisi convivencial amb els seus seguidors. Toquem fusta i que duri...

Màrius Serra, membre de l'equip editor de *Més*.

A la vista dels set exemplars apareguts fins avui es pot dir que el projecte endegat per Anna Maria Genís, Màrius Serra, Mercè Pablo i Miquel Sesé (un projecte nascut —dada per a la petita història, amics valencians— en la sobretaula d'un sopar al restaurant Marcu's de València durant el Primer Encontre d'Escriptors celebrat l'octubre de 1988) ja és una realitat consolidada i amb ganes de donar molta guerra.

Durant aquests mesos de vida pública de *...més* l'enigmística —la mística de l'enigma, com es va dir en el darrer sopar dels Premis Octubre— ha adquirit carta de naturalesa en els mitjans de comunicació. A tall d'exemple es poden citar quatre casos ben significatius: la secció que apareix cada dissabte en el suplement de Cultura *de l'Avui*, la inclusió d'una plana d'entreteniments a la revista EL TEMPS, la creació de la secció «L'escaquer» a la revista *Cultura* i la imminent aparició al *Diari de Sabadell* d'un espai d'encreuats en català.

La descripció dels diversos apartats de la revista ja es va fer en l'article a què abans he fet referència i us n'estalvio la repetició. Només voldria fer esment a la novetat de la secció «La moto d'aquest... més», iniciada a partir del número 3 i que es dedica a la crítica de llibres relacionats amb els temes que toca la revista. Per la seva banda, el suplement col·leccionable «...encara més», especialment pensat per als ensenyants, s'ha confirmat com un dels apartats més ben acollits atès l'ampli interès detectat en escoles i Instituts a l'hora d'utilitzar en les classes de llengua les propostes lúdiques que s'hi contenen.

«...més» continua navegant a tota vela. La seva assignatura pendent —habitual en totes les revistes petites que comencen— és aconseguir estar present i en lloc ben visible en tots els quioscos del Principat, però aquest és un problema que s'anirà solucionant a poc a poc, *...més* a *...més*. L'empenta de la gent que fa la revista no s'atura i el seu objectiu immediat és arribar als amics enigmistes del País Valencià i les Illes. Un contacte amb la mística de l'enigma que, ara com ara, només es pot fer a través de la subscripció a l'Apartat de Correus 10.073 (08080-Barcelona).

Joan Josep Isern

CIÈNCIA I MEDI AMBIENT

Vicent Sos Baynat ha elevat els estudis geològics a nivell mundial

"La guerra va mutilar la geologia a l'estat espanyol"

Vicent Sos Baynat, geòleg, amb 94 anys a l'esquena, ha fet que els seus estudis sobre geologia trascendesquen a nivell mundial. Ara, l'Ajuntament de Castelló de la Plana l'ha nomenat fill predilecte de la ciutat.

Als seus 94 anys, Vicent Sos Baynat viu encara entregat a descobrir noves facetes de la seua ciència preferida, la geologia. Durant l'entrevista, Sos Baynat no ha dubtat ni un moment a mostrar-nos les seues qualitats humanes i professionals. Fins al punt que ens hem vist obligats a desfer-nos del qüestionari formal per a conversar amb ell com si es tractara d'un amic íntim.

El 9 d'octubre ha estat una data molt especial per a aquest excel·lent científic. L'Ajuntament de Castelló, per decisió unànime del ple i després d'haver-li entregat la clau del consistori, l'ha nomenat fill predilecte de la seua ciutat natal. També, fa anys, un institut d'ensenyament mitjà de la capital de la Plana va honrar el professor Sos Baynat atorgant al centre el seu nom. Tot plegat té una raó contundent: la seua gran aportació a la Geologia i la Biologia en una època —la postguerra—, on investigar sobre la història de la humanitat era un atemptat contra el sistema establert.

—Vostè ha dit alguna vegada que li hauria agradat aprofundir més en les característiques geològiques de Castelló. ¿Què és el que se li ha quedat en el tinter i hauria volgut fer?

—La geologia de Castelló és relativament molt senzilla. Encara que en geologia es parle sempre de milions d'anys, la de Castelló és recent. M'hauria agradat estudiar-la des del punt de vista tectònic, estratigràfic i paleontològic. La nostra província posseeix unes característiques rocoses, de tal manera que domina més la roca que els terrenys de conreu. És un país molt accidentat, on dominen les calcàries i arenisques, per això la vegetació espontània és escassa.

Sos Baynat és un treballador infatigable. L'any passat va escriure un nou llibre sobre l'evolució, que publicarà la Diputació de Castelló. «Parle sobre el tema que els fòssils són el testimoni del que s'ha esdevingut en la transformació dels animals. La Paleontologia és la ciència que dóna més força a la teoria de l'evolució del transformisme dels animals i també de l'home».

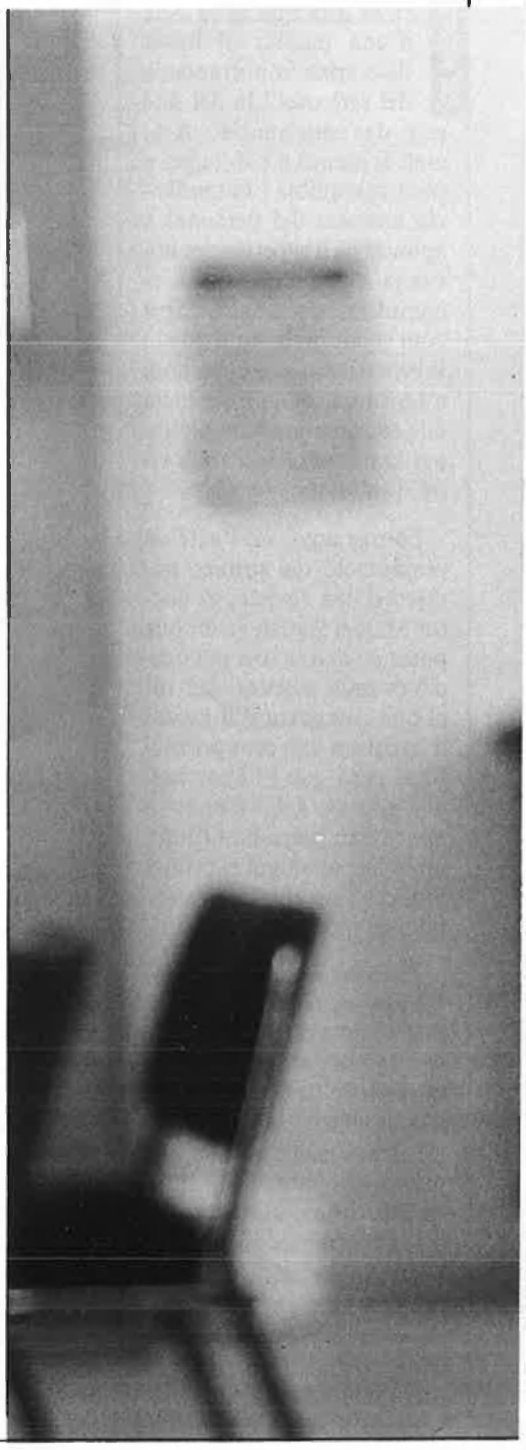
—¿Com li va venir l'afició per la Biologia i la Geologia?

—Primer em vingué l'interès per les ciències naturals gràcies al meu professor d'institut Antimo Boscà. Ell ens portava d'excursió i jo em sentia atret per la Botànica, els insectes. Aleshores em vaig dedicar a estudiar Ciències Naturals. En acabar la carrera, vaig tornar a Castelló. Un dia en *El Sol* vaig llegir que al Museu de Ciències Naturals hi havia una plaça per cobrir de preparador. Finalment, la plaça va ser meua. Una vegada en el museu, vaig començar a estudiar els fòssils i després vaig guanyar la plaça de Geologia del mateix museu.

TREBALL A EXTREMADURA

—Bona part de la seua carrera com a geòleg ha estat dedicada a l'obertura de mines a Extremadura, on va crear el Museu de Geologia de Mèrida. ¿Quines raons provocaren la seu estada en aquestes terres?

—Després de llevar-me la càtedra per circumstàncies polítiques, José Fernández López em va contractar per a l'extracció d'estany. Aquest material era necessari per a obtenir llauna per a envasos a l'escorxador de Mèrida. A l'estat espanyol no hi havia més llauna que la que importava Altos Hornos. Trobàrem alguns jaciments i vam començar l'explotació de mines en diferents llocs. A Logrosan la mina va arribar a tenir més de 300 obrers. Amb els materials que vaig anar recollint vaig fer

un museu, instal·lat a la Casa de Cultura de Mèrida, amb més de 10.000 exemplars de minerals.

De sobte, el rostre del professor ha canviat. Amb una expressivitat enorme comença a expulsar paraules de protesta i denúncia. Sos Baynat recorda el deteriorament progressiu del Museu de Paleontologia Rodrigo Botet, situat a la llotja vella de València. «És un crim que les autoritats el tinguen abandonat. Cal donar-lo a conèixer i que la universitat s'encarregue d'elaborar un catàleg del museu».

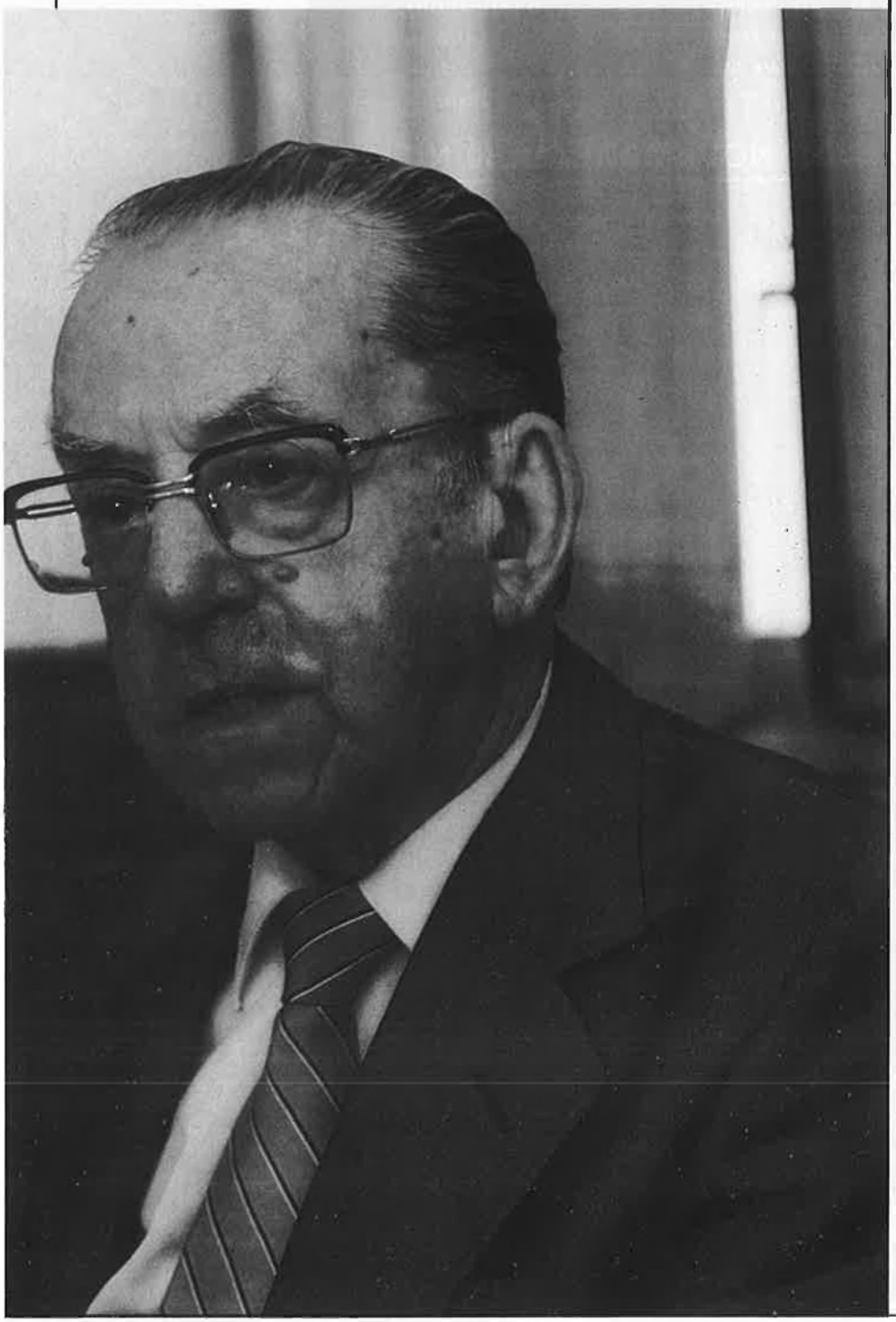
L'ÈPOCA DE LA POSTGUERRA

—Durant la Guerra Civil i la Postguerra va estar molts anys sense poder venir a Castelló. ¿Com va viure aquesta època en què la clandestinitat era per a vostè l'única alternativa de vida?

—En la guerra vaig dirigir l'institut Ribalta després de guanyar la càtedra. Després, vaig demanar l'excedència per a continuar treballant al Museu de Ciències Naturals. En acabar-se la guerra, vaig desaparèixer, perquè m'haurien afusellat per la meua significació política. Jo formava part del grup de republicans i en aquell moment era «un rojo subido». Des que es va acabar la guerra fins a l'any 1965 no vaig poder anar a Castelló. Només l'any 1960 vaig venir a Vilavella a visitar un amic. Quan vivia a Mèrida havia d'anar tots els dies a presentar-me a la Comandància de policia.

—Sense aquestes circumstàncies adverses, ¿creu vostè que hauria triomfat durant la Postguerra?

—Si no hagués esclatat la guerra, com que al museu teníem el nostre Pla de Formació de la Geologia de l'Estat espanyol, hauríem fet tot el que no s'ha pogut realitzar, com estudiar la Paleontologia, fer excursions, etc. Però tot ho va mutilar la guerra. De fet, jo vaig estar separat de la càtedra moltíssims anys, fins que la vaig recuperar l'any 1965.

JOSEP ARRUFAT

CONTACTES AMB LA NASA

—¿Quins contactes va tenir Sos Baynat amb la NASA?

—Jo he anat moltes vegades a Amèrica, perquè hi tinc un fill que és neurocirurgià. Allí vaig estar a la Universitat de Cincinati treballant en la geologia de la Lluna. La NASA es va assabentar que hi havia un espanyol interessat en la Lluna i em van oferir un treball. Però a mi no m'interessaven els problemes d'aquesta organització. Malgrat això, he continuat la relació amb ells i rep totes les seues publicacions.

—¿Pensa que la Geologia a l'estat espanyol ocupa un lloc rellevant, o està relegada a un segon pla?

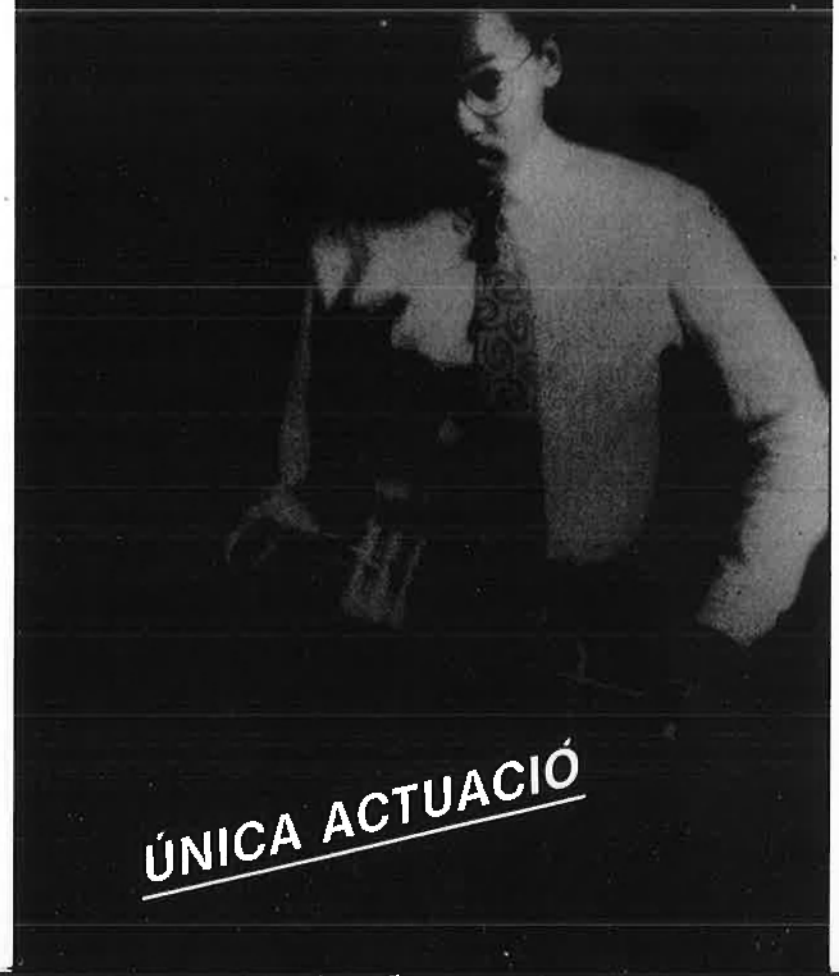
—La Geologia s'usa directament o indirectament, però és fonamental, perquè és la base de l'existència humana. Nosaltres hi vivim, hi recorrem per a estudiar els minerals, per a construir les carreteres, els túnels. Els culpables de les recents inundacions que hi ha hagut al País Valencià han estat els constructors, que no han tingut en compte la Geologia. És una ciència de primeríssima categoria per a la vida de l'home.

Teresa Violeta

THE
WYNTON MARSALIS
JAZZ BAND

WYNTON MARSALIS	Trompeta
WYCLIFF GORDON	Trombó
WESSEL ANDERSON	Saxo. Alt
TODD M. WILLIAMS	Saxo. tenor
MARCUS ROBERTS	Piano
REGINALD E. YEAL	Baix
HERLIN E. RILEY	Bateria

DIA 17 DE NOVEMBRE, 10.30 NIT

ÚNICA ACTUACIÓ

Teatre Principal el nostre Primer Coliseu

DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

OPINIÓ

«Una sola terra»: un balanç

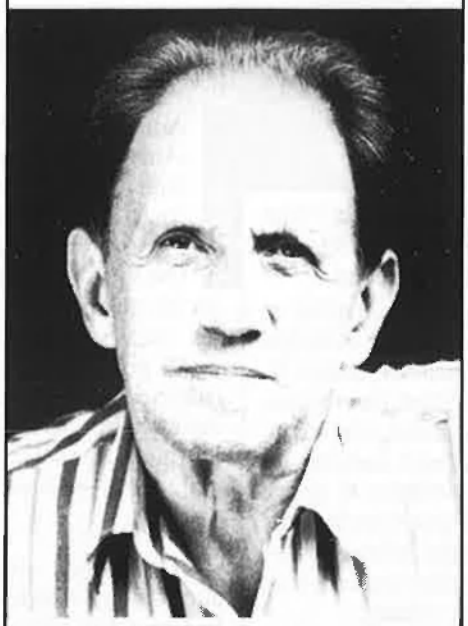
El mes passat va semblar coincidir tot: eleccions generals, accident de Vandellòs i el simposi «Una Sola Terra», celebrat tots els dimarts al Museu de la Ciència, amb bona afluència de públic, sota l'organització de les Conselleries d'Agricultura i Política Territorial i la realització de Santiago Vilanova, que fou el promotor de la idea.

¿De què es tractava? En primer lloc, d'estimular i fer interessar la gent del país pels problemes ambientals generals i veure com tenen efectes en el pla local, i, paral·lelament, iniciar des de les institucions —la Generalitat, en aquest cas, que era qui organitzava— un canvi de mentalitat en relació a aquestes qüestions per tal d'abordar en millors condicions l'entrada en aquesta Europa del Mercat Únic, on les realitats que afecten la qualitat de la vida seran una preocupació prioritària.

¿S'ha aconseguit? Està per venir. En primer lloc, l'assistència i la cobertura periodística del Simposi creiem que ha estat satisfactòria i també entra dins dels fets positius que alguns consellers, directors generals i fins i tot el president de la Generalitat hagin pogut escoltar, de viva veu, per la premsa o pels comentaris que aquests dies han circulat, les reflexions avançades d'alguns ponents del simposi —com les del brasiler José Lutzenberger, el francès René Dumon o el britànic Edward Goldsmith—, que normalment no entren dins de les seves preocupacions immediates.

El conjunt de reflexions generals (deforestació de l'Amazònia, desertització, industrialització excessiva, agricultura química, creixement econòmic i energètic intensiu, etc.) han servit, doncs —o així cal esperar-ho—, per ajudar a veure com aquests aspectes de la realitat global tenen el seu paral·lelisme a Catalunya, cosa que van recordar —per si calia— el conjunt de grups naturalistes catalans amb el seu Manifest «Una Sola Catalunya» i que també va remarcar l'ecòleg Ramon Margalef, que aproximadament va dir que molt de parlar de l'Amazònia, però que teníem la casa feta un desastre.

El conjunt de les intervencions dels cinc ponents —gent que fa anys i anys va reclamant un canvi de rumb radical en la manera d'enfocar l'organització social— no ha pogut deixar, evidentment, altra cosa que un regust amarg a les orelles dels que han escoltat. Però si aquests han comprès, que és el que es pretenia, la motivació pot sorgir immediatament. Encara que també pot sortir l'efecte invers: com que em pronostiquen, com qui diu, la fi del món d'ací a quinze o vint anys, ja no cal fer res. Això no obstant, el testimoni de combat —amb idees que no solament eren retòrica— dels participants al simposi, als quals cal afegir el soviètic Modvedev

Ramon Margalef, ecòleg i un dels participants al simposi «Una Sola Terra».

i l'escocès Alexander King, president del Club de Roma, era la millor demostració de la seva actuació efectiva per redreçar una situació que ens desborda per tots costats.

La cloenda del simposi, amb la intervenció del president Pujol, de Duran Farell, i d'Alexander King, era el més esperat. I, en certa manera, encara que ningú va dir res, potser va ser el que va decebre més. Aquestes intervencions es produïen deu dies després de l'accident de Vandellòs, i aquest fet —tot i la seva gravetat— no va induir a la reflexió que s'esperava. Pitjor encara: uns comentaris previs, en conferència de premsa, del senyor King, momentàniament justificatoris de l'energia nuclear, van ser servits amb safata perquè els recollís Jordi Pujol i els oferís a la clientela dient que no hi havia altra alternativa. Més encara: a la mateixa taula presidencial —i assegut al costat del periodista Santiago Vilanova, cosa que només fa cinc anys era impensable—, l'empresari Pere Duran Farell, que havia presidit HIFRENSA, propietària de la central Vandellòs-1, convenientment reciclat a l'ideari ecològic, va arribar a dir que calia crear grups de conspiració civil per a implantar una nova moral sòcio-ecològica, tot trobant, en privat, que era «utòpic» tancar la central. Personalment, va manifestar-se en contra de l'energia nuclear, però, és clar, caldria exigir més coherència a les persones que tenen responsabilitats públiques. El debat és, doncs, obert i aquesta Fundació —que pretenen impulsar Vilanova, el mateix Duran i el conseller Miró i Ardèvol—, amb la participació de científics, ambientalistes i industrials, serà el termòmetre on constatar si per fi ha arribat una mica d'aquesta coherència.

*Xavier Garcia**

** Periodista i escriptor.*

La botànica dels Països Catalans

PRESTATGE

A l'hora de fer estudis monogràfics sobre temes històrics als Països Catalans, ens trobem amb la dificultat de parlar de territoris que no han tingut sempre una unitat política i, per tant, han seguit sovint camins ben separats o, en tot cas, no ha viscut una activitat coordinada.

Aquesta dificultat es fa palesa en el llibre de Josep M. Camarasa *Botànica i botànics dels Països Catalans* (Enciclopèdia Catalana, 1989; 268 pàgs.). L'Obra significa un esforç per sintetitzar els estudis que s'han

fet en aquest camps als Països Catalans, des de breus referències al segle IX fins a l'actualitat.

L'autor ha fet un notable treball de recerca. Per comprovar-ho, només cal mirar les pàgines on se citen les fonts consultades. Cita molts autors poc estudiats o pràcticament desconeguts i mostra els salts qualitatius que aquesta ciència ha tingut al nostre país.

L'autor no es conforma amb parlar de botànica catalana, sinó que també cita científics estrangers que van fer recorreguts pels Països Catalans. També podem observar la influència de la pràctica medicinal amb remeis naturals, que facilita el desenvolupament de la botànica en els seus primers temps. Més endavant, aquesta ciència ja adquireix prou entitat pròpia i la utilització mèdica passa a ser-ne només una de les parts.

La dificultat que citàvem al començament es pot observar clarament a partir del segle XVII i, sobretot, del XVIII, quan la Catalunya del Nord, integrada a l'estat francès, segueix un desenvolupament diferenciat.

Com tot primer treball de síntesi i amb uns objectius força ambiciosos, aquest llibre té les seves mancances. Això no obstant, representa una bona i molt completa visió de la botànica al nostre país i serà una bona base per a aprofundir, més endavant, en alguns dels aspectes o de les figures citades.

Xavier Duran

Vandellonsis

PELS D'ESTELS

Si no fos perquè els accidents a les centrals nuclears poden tenir conseqüències realment terribles (de Harrisburg a Txernòbil, passant per Sellafield i molts casos més que ens han amagat), n'hi hauria per a riure. Vandellòs-II, paradigma de la tecnologia Westinghouse, model d'aigua a pressió de l'última fornada, va fer figa l'any passat tres vegades en pocs dies. Ara li ha tocat el torn a la seva germaneta de només 480 megawats elèctrics (la germana gran en té 982). Tot plegat res, que diuen els responsables de la irresponsabilitat d'aquestes circumstàncies. Podria haver estat... però no ha estat. Potser la pròxima vegada sí que ho encertarem, i aconseguirem emular Txernòbyl.

Vandellòs-I ha sortit molt aquestes dies pels diaris i revistes, i televisió i no sé quantes coses més. Però —¿per què?— ningú s'ha recordat que, en treballar amb urani natural en comptes d'urani enriquit, Vandellòs-I és, a més d'un complexe energètic, una fàbrica de plutoni. I que el plutoni només té una finalitat: l'armament atòmic. I si no, que preguntin als responsables d'Hifrensa, propietària de Vandellòs-I (35% Electricite de France, 23% FECSA, 23% Hidroelèctrica de Catalunya, 23% ENHER-ENDESA i 6% Fuerzas Eléctricas del Segre). I si no els troben, també poden preguntar al senyor Pere Duran Farell, que va ser president d'Hifrensa, tot i que ara es proclami dubtós/contrari a l'energia nuclear.

Abans, Vandellòs-I sortia més als diaris, perquè el tren de la mort, el que porta les deixalles cap a la regeneració a França passava pel mig de Barcelona. Ara, això ja no preocupa els Barcelonins, perquè el mort els l'han carregat a uns altres. Fantàstic.

I faltava la cirereta: en comentar l'últim incident de Vandellòs-I, el conseller de Governació de la Generalitat

Crestes de gall

IN VITRO

Aquestes dies de començaments de novembre quan el fred es desvetlla, truca a les portes de les cases, entra per les finestres ajustades, fa tremolar els estors, s'esmuny per les escletxes i esdevé, a poc a poc, amo i senyor de totes les cambres, és quan aquestes flors de vellut granat, anomenades crestes de gall, aconsegueixen la seva plenitud.

El nom que es dóna a aquesta inflorescència respon exactament a la seva forma. Semblen un conglomerat de crestes de gall, tenen el color granat de la sang i el tacte i l'esperança del vellut. Si es deixen assecar, conserven durant molt temps la vistositat i elegància. El seu nom botànic és *Celosia argentea:* «Planta herbàcia anual de la família de les amarantàcies, de fulles ovals i d'inflorescències terminals en forma de cresta vermella, violada, blanca o groga» ens diu el tractat de Botànica.

Les vaig conèixer quan era molt petita. S'utilitzaven el dia dels difunts per a deixar-

Catalana, Josep Gomis, deia que «encara no s'han traspassat les competències en matèria nuclear». ¡Ai senyor! Que bé que li aniria una lectura tranquil·la de l'Estatut i de la Constitució. S'adonaria que, moltes vegades, val més tenir la boca tancada. Perquè tant un cos legal com l'altre diuen ben clarament que aquestes competències són «exclusives» de l'administració central. És clar que també es pot agafar una cadira i esperar que es modifiqui la Constitució.

Josep Català

Vandellòs I. ANGEL CATENA

les al nínxol familiar. Aquest octubre tot passejant per un hort del Penedès, ple d'enciams, em cridà de lluny el vermell encès d'unes flors exuberants al peu d'un cobert. En acostar-m'hi vaig redescobrir aquella flor de la infantesa. La mestressa de l'hort me'n va donar un pom magnífic per a posar-lo a la làpida familiar.

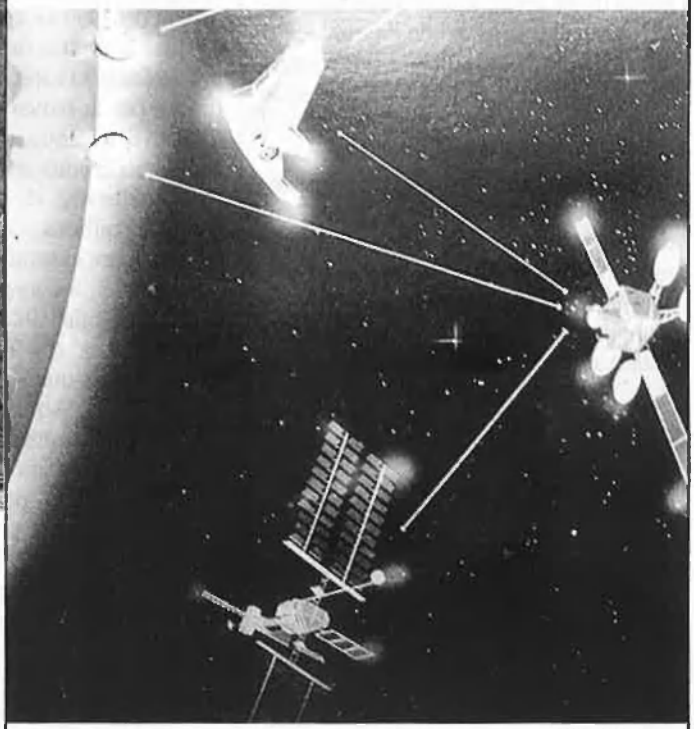
A l'amiga hortolana, tan amable, li demanaré llavors d'aquesta planta. La mata és totalment insignificant. Ningú diria en veure-la que d'aquelles fulles més aviat lletges en podia brollar una flor tan majestàtica. Estic ben segura que tots els difunts agrairien lluir com estandarts en el seu nínxol, el dia 2 de novembre, les vellutades crestes, que no dàlies, que llangueixen aviat, o les asèptiques i fredes flors de plàstic.

Proposo la sembra massiva de crestes de gall als parterres dels jardins o dels cementiris. Així els parents dels difunts les *endevinarien* i oblidarien tot seguit el plàstic i la tela, i totes les fredes imitacions de flors naturals, i tornarien a renàixer els ventalls càlids i vermells de les crestes en el reialme dels difunts. I els difunts, n'estic segura, ens agrairien aquest detall tan delicat.

Rosa Fabregat i Armengol

Bolets i satèl.lits

A poc a poc la tècnica pot anihilar els costums més tradicionals. I d'això, no se'n salva una cosa aparentment tan natural com la recerca de bolets. Recentment ha aparegut una notícia que relaciona els bolets amb els satel·lits. No caldria afegir que la notícia ve del Japó, país que és capaç de fer conviure les tradicións més ancestrals amb les innovacions més sofisticades.

Els satèl·lits ajudaran a la localització de bolets. ANNA NAVARRO

Hi ha un bolet molt apreciat pels japonesos. S'anomena *matsutake* i creix en els boscos de pi vermell. Als anys 50 el Japó produïa 6.000 tones d'aquest bolet, però l'any passat ja només eren 400. En un país on la productivitat compta tant, no és estrany que els tècnics hagin buscat solucions.

Han pensat que el satèl·lit americà Landsat, especialitzat en l'estudi dels recursos terrestres, els pot ajudar. El satèl·lit pot transmetre dades sobre els boscos de pi vermell, com ara la seva frondositat, la seva temperatura i el grau de vitalitat. D'aquesta manera, els buscadors de *matsutake* podrien seleccionar les àrees més propícies. No tots els boscos de pi vermell són igual d'apreciats per aquest bolet. Per això, les dades del Landsat ajudarien a precisar on cal anar a buscar-lo.

Sembla que la tècnica va acabant amb el romanticisme i amb les pràctiques més naturals. No n'hi ha prou amb passejar pel bosc i furgar amb el bastó, provant sort. No n'hi ha prou amb la saviesa dels que busquen bolets des de fa molts anys. També cal l'ajuda del satèl·lit. Tot i que el *matsutake* té gust dolç, els buscadors de bolets més sensibles, a partir d'ara, potser li trobaran un cert regust amarg.

Xavier Duran

ECONOMIA

L'endeutament municipal condiciona les noves inversions

El somni dels deutors

Pendents de l'evolució de la càrrega financera, els ajuntaments preparen els pressupostos del 1990. L'objectiu de les regidories d'Hisenda: que l'endeutament municipal no sobrepasse el 25%.

Els equips municipals han començat ja a preparar els pressupostos ordinaris per al 1990, un any clau en la gestió de les corporacions locals atès que entren en el tram final de l'actual legislatura abans de les eleccions que tindran lloc el 1991. Junt amb la xifra global de cada pressupost, els respectius regidors d'Hisenda no aparten l'ull de dos conceptes vitals per a la salut de les seues tresoreries: la càrrega financera i l'endeutament acumulat. D'aquestes dues referències dependran en bona mesura el capítol d'inversions i les corresponents inauguracions que cada alcalde rendibilitzarà en el període pre-electoral.

L'endeutament municipal té un màxim marcat per la mateixa llei: el mític 25% que la suma dels crèdits demanats i les obligacions emeses no ha d'atènyer mai. A hores d'ara, la situació econòmica de les corporacions no presenta grans problemes de finançament ni tampoc de marge per a contraure deutes, per tant queda encara espai per a planificar noves inversions. En aquest sentit, els capítols de vivenda, urbanisme i ordenació territorial, proveïment d'aigües i sanejaments, transports i comunicacions són els destinataris del gruix de les concessions creditícies a llarg i mitjà termini.

Així, l'apartat de vivenda i urbanisme ha passat de reclamar crèdits al Banco de Crédito Local (BCL) per un total de 23.182 milions de pessetes el 1984 a 48.411 milions el 1988. En aquests quatre anys el volum destinat a proveïment d'aigua s'ha duplicat en una evolució que va dels 11.276 milions de pessetes als 23.775, i la partida de transports i comunicacions ha donat un salt que l'ha fet pujar dels 12.212 milions als 24.432 milions de pessetes.

EL TEMUT BILIO

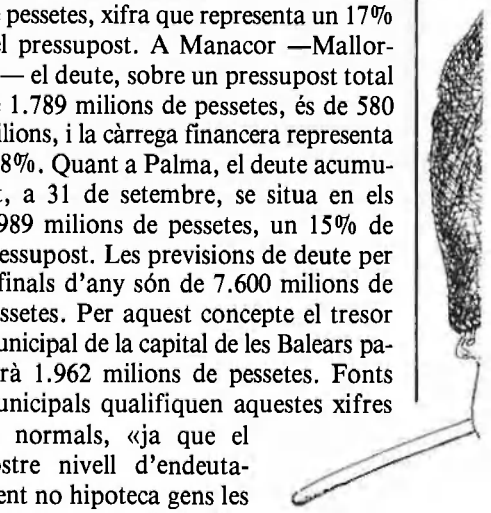
El conjunt de crèdits gestionats des de les entitats financeres cap als municipis de l'estat espanyol durant el primer semestre del 1989 ascendeix a un bilió cent cinquanta-quatre mil milions de pessetes, incloent-hi totes les operacions efectuades per la banca privada, les caixes d'estalvi, les cooperatives de crèdit, el BCL i els crèdits en moneda estrangera. D'aquests, el BCL ha concedit 650.000 milions. Això significa un 48,7% sobre el total. Respecte a l'anterior exercici, les corporacions locals tenien a finals del 1988 uns passius financers de vora els 977.000 milions de pessetes, dels quals el 44,3% corresponien al BCL. Aquesta relació, per comunitats autònomes, situa el País Valencià en la mitjana estatal; Balears, per sota i Catalunya, per sobre. En aquest cas, el Principat té un major nombre de clients pel fet que hi ha més municipis clients d'entitats financeres des de fa més temps. L'hàbit financer català, doncs, és la causa d'aquesta diferenciació.

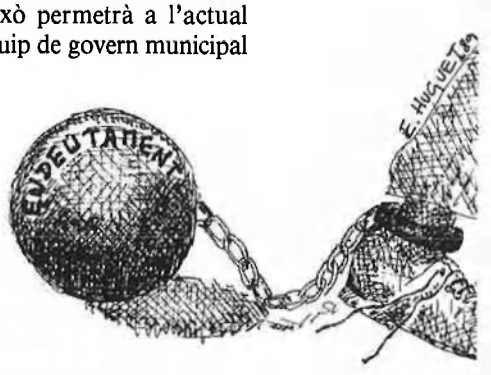
La variació més significativa que es detecta en l'activitat creditícia, però, és que a diferència d'anteriors exercicis, en els quals els creixements més espectaculars eren deguts al refinançament d'anteriors operacions o a operacions especials de sanejament, el 1988 un 90% dels crèdits va tenir per destinació les inversions reals. Un exemple: ajuntaments com el de València han vist incrementat en un 37% el pressupost de la seua àrea d'urbanisme.

Hi ha hagut també una certa febre per la construcció de polisportius i centres culturals que ha caracteritzat la legislatura. Cobertes les grans necessitats infrastructurals, els ciutadans han demanat una major qualitat de vida, que s'ha traduït en un augment majúscul d'aquest capítol, sextuplicat en els darrers quatre anys.

BALEARS

Maó, a Menorca, comptabilitza enguany un deute acumulat de 173 milions de pessetes, xifra que representa un 17% del pressupost. A Manacor —Mallorca— el deute, sobre un pressupost total de 1.789 milions de pessetes, és de 580 milions, i la càrrega financera representa el 8%. Quant a Palma, el deute acumulat, a 31 de setembre, se situa en els 7.989 milions de pessetes, un 15% de pressupost. Les previsions de deute per a finals d'any són de 7.600 milions de pessetes. Per aquest concepte el tresor municipal de la capital de les Balears pagarà 1.962 milions de pessetes. Fonts municipals qualifiquen aquestes xifres de normals, «ja que el nostre nivell d'endeutament no hipoteca gens les inversions de l'ajuntament, perquè és baix, per sota del 25% permès. Això permetrà a l'actual equip de govern municipal

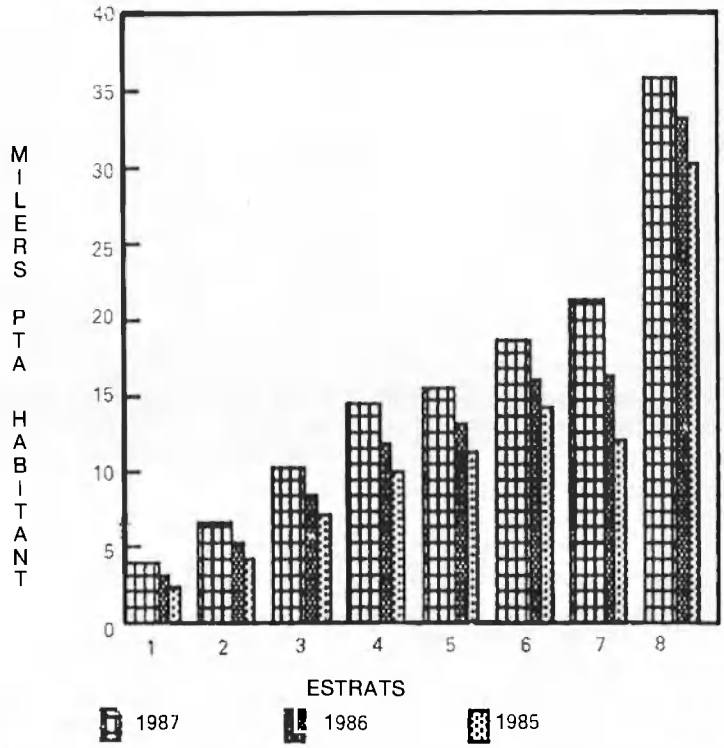

© LUIS PÉREZ IGUALADA

EVOLUCIÓ DEL DEUTE MUNICIPAL PER CÀPITA PER ESTRATS

* 1) Menors de 5.000 hab. 2) De 5.000 a 10.000. 3) De 10.000 a 20.000. 4) De 20.000 a 50.000. 5) De 50.000 a 100.000. 6) De 100.000 a 500.000. 7) De 500.000 a 1.000.000. 8) Més d'1.000.000.

tirar endavant totes les noves inversions que preveuen per a l'any que ve».

PAÍS VALENCIÀ: REFINANÇAMENT GLOBAL

Les economies domèstiques dels ajuntaments valencians s'han vist sanejades gràcies a una operació subscrita entre la Federació Valenciana de Municipis i el BCL.

El major beneficiat ha estat l'Ajuntament de València que, gràcies al refinançament del deute municipal, s'estalviarà enguany mil milions de pessetes tan sols en qualitat d'amortitzacions, amb un descens de l'índex d'endeutament des del perillosíssim 25% fins al 16%.

Les aportacions de l'administració central i la Generalitat valenciana han garantit inversions reals a València per valor de 5.000 milions de pessetes, però amb la contrapartida que les arques municipals tan sols n'han desemborsat la meitat i no s'han hagut de sol·licitar nous crèdits. De fet, les transferències de capital procedents d'institucions externes a l'ajuntament han ascendit a prop dels 5.500 milions, amb partides tan agraïdes com els 2.419 milions procedents del Fondo Nacional de Cooperación Municipal o els 1.559 milions destinats per la Conselleria d'obres Públiques per als projectes més ambiciosos.

Castelló de la Plana, per la seua banda, amb un pressupost original de 4.950 milions de pessetes, incrementat després fins als sis milions, suporta una càrrega financera de 483 milions de pessetes —311 milions d'interessos i 172 d'amortitzacions—, xifra que suposa un 11,9%. L'endeutament total és de 2.076 milions i les inversions pressupostades ascendeixen a 1.416 milions de pessetes.

Per al regidor d'Hisenda, Juan José Vázquez, «la corporació no té cap problema econòmic. L'endeutament de l'11,9% no suposa dificultats de tresoreria per atendre als pagaments, ni tampoc afecta futures inversions que signifiquen un 25% del pressupost global. Pensem que hi ha pocs ajuntaments del volum del de Castelló, que tinguen el nostre nivell d'inversions.

«Això comporta que la Corporació podria arribar a un endeutament superior, no fins al màxim, que suposa el 25% que marca la llei, però sí fins a un 14% o un 16%, amb l'objecte d'abordar grans projectes com seria el desvia-

Nivell del deute municipal per agents a finals de 1987 (pessetes per habitant)

Habitants	*Banca privada*	*BCL*	*Caixes d'estalvi*	*Cooper. de crèdit*	*Sector exterior*	*Alts*	*Total del deute*
Menys de 5.000	248,86	2.155,77	1.360,65	157,59	—	—	3.922,74
De 5.001 a 10.000	424,33	3.795,07	2.133,01	110,73	—	—	6.463,14
De 10.001 a 20.000	899,80	5.285,91	3.957,05	219,98	—	—	10.362,75
De 20.001 a 50.000	1.794,55	7.406,31	5.233,34	146,36	—	4,83	14.585,39
De 50.001 a 100.000	1.047,53	9.023,70	5.273,04	158,84	—	0,84	15.503,95
De 100.001 a 500.000	2.778,85	7.116,08	8.533,68	153,39	—	181,91	18.763,91
De 500.001 a 1.000.000	4.490,57	5.379,55	11.518,58	—	—	40,52	21.429,22
Més d'1.000.000	11.894,97	4.800,64	13.717,24	1,26	2.362,19	2.887,61	35.663,91
Total	2.894,34	5.588,82	6.382,17	128,06	292,25	402,51	15.688,16

ment de la carretera nacional 340 i l'enterrament del ferrocarril. Amb els nivells actuals estem en condicions d'elaborar un programa d'inversions especials i assumir préstecs importants».

Altres ajuntaments castellonencs, de fet, se situen per sobre del nivell d'endeutament de la capital: Borriana (16%), la Vall d'Uixó (18,8%), Vila-real (15%) o Vinaròs (16%).

Pel que fa als municipis del sud del País Valencià, Alacant ha assolit un deute acumulat de 6.000 milions i una càrrega financera del 12,22%; Benidorm, un deute de 1.300 milions i una càrrega del 8,57%, i Elx un nivell de càrrega del 15% per a un deute de 4.978 milions.

CATALUNYA

Els municipis catalans se situen en el segon lloc del rànquing quant a milions de pessetes obtinguts per crèdits i desviats posteriorment a inversions reals, si bé les pessetes destinades per habitant el resituen al sisè lloc de la classificació. Al marge de la peculiar situació que travessa l'olímpic ajuntament de Barcelona, hi ha municipis, com ara Girona, Sabadell, Hospitalet, Granollers o Tarragona que finalitzaran l'exercici amb superàvit, amb la conseqüent repercussió per a noves inversions. Per províncies, Barcelona assumeix el major volum de comptes del crèdit seguida de Girona, Tarragona i Lleida, en aquest ordre.

Albert Vicent (amb informacions de M. Payeras, T. Violeta i F. M. Anton)

Cada setmana tindrà set dies.

Aviat totes les setmanes tindran SET DIES. Perquè està a punt de sortir la nova revista SET DIES D'ACTUALITAT. Una revista d'informació general en català, però amb estil europeu.

A SET DIES D'ACTUALITAT hi trobareu la informació que us interessa, perquè hi és tot. Des de la més rabiosa actualitat política o econòmica fins a l'entrevista al personatge del moment. Tot sota un punt de vista obert, dinàmic i modern.

Recordi que a partir d'ara al seu quiosc cada setmana, tindrà més color. Tindrà SET DIES D'ACTUALITAT.

DIRA-4

Andrés García de la Riva, president del Banco de Crédito Local

El seny del crèdit

Andrés García de la Riva (Saragossa, 1942) reflexiona sobre l'actual situació financera dels ajuntaments. La dimensió dels municipis, la capacitat d'estalvi i l'oscil·lació dels tipus d'interès són els factors determinants de l'economia de les corporacions locals.

PEP ROMANI

Militant socialista des del 1964, funcionari de l'Institut de Crèdit Oficial des del 1969 i president del Banco de Crédito Local des del 1985, García de la Riva té, reflectida en là seua trajectòria professional, bona part de la història més recent del sector públic local. Llicenciat en Ciències Econòmiques per la Universitat de Barcelona, el primer treball de García de la Riva li va comportar un apropament als professors Ernest Lluch i J. Ros en la Revisió del Pla de Barcelona i la seua Comarca.

Sota la seua presidència, el Banco de Crédito Local ha modernitzat la seua estructura i ha ampliat l'oferta creditícia a les corporacions locals.

—Vostè, en la seua qualitat de president del Banco de Crédito Local, disposa d'una perspectiva privilegiada per a fer una radiografia de l'actual situació econòmica de les corporacions locals. ¿Quin es el retrat que se'n pot fer a hores d'ara?

—Globalment, les corporacions locals de l'estat espanyol han donat un salt quantitatiu i qualitatiu simultani importantíssim i això significa que han entrat en hàbits financers moderns, o siga, recaptar impostos, donar serveis i finançar-se mitjançant els crèdits. Tot això ha estat possible en un curt termini de temps; perquè deu anys, quan es mira enrere i es contempla la història dels ajuntaments, és ben poc. Els ajuntaments, com a base territorial de l'estat, han sofert una transformació molt ràpida i aquesta s'ha produït d'una manera molt sana. És més, jo diria que les pressions sobre prestacions de serveis a les urbs, en qualsevol societat mo-

derna, s'han produït amb més tensions financeres que les que ara s'han registrat.

Per a mi, tenint en compte el marc europeu, el nivell de càrrega financera dels municipis es troba lleugerament inflat, però, en relació al PIB, s'ha comportat correctament. De fet, l'endeutament municipal global a l'estat espanyol el 1988 era un 25% del PIB. Per tant, en termes relatius, de PIB, l'evolució dels passius finacers de les corporacions locals és relativament estable i relativament baixa, no s'ha disparat. Aquests passius, d'altra banda, subjauen a la prestació d'uns serveis, que és el que finalment percep el ciutadà.

Jo diria també que el baix nivell de morositat dels ajuntaments prova que són uns clients normalment al corrent de pagament i que estan adquirint prestigi en el sistema financer.

—¿Les economies dels ajuntaments no es troben massa forçades a conseqüència d'haver hagut de realitzar totes les inversions que quedaven pendents per la gestió realitzada pels alcaldes franquistes al llarg dels anys 60 i 70?

—Bé, jo crec que s'ha forçat molt la màquina de produir prestació de serveis i això sol comportar una certa pèrdua de la qualitat dels serveis i a voltes es produeixen estrangulaments finacers. A voltes, hi ha corporacions que deixen de pagar allò que no se'ls força a pagar. De totes maneres, cal no barrejar finançament amb factures impagades, perquè les factures financeres estan totes al corrent.

Es parla molt de l'excés de càrrega financera de les corporacions locals, però es parla molt poc de l'estalvi i cal tenir en compte que les càrregues financeres poden ser altes sempre que vagen acompanyades d'un alt nivell d'estalvi. Per tant, es pot afirmar que la majoria de les corporacions gaudeixen d'equilibri financer. També és cert que, per arribar a aquesta situació, s'ha requerit en algun moment un important suport des d'instàncies superiors, com ara la Llei de liquidació de deutes dels anys 1978, 1979, 1980 o 1985. I han estat mesures que als ajuntaments els han vingut molt bé per a regularitzar les seues economies.

—¿Es pot parlar d'una dimensió ideal de ciutat en relació a la capacitat d'endeutament?

—Hi ha un tram intermedi de municipis, els que tenen entre mig milió i un milió d'habitants, que si han de cobrir serveis generals, com ara hospitals, etcètera, poden passar per situacions més delicades.

D'altra banda, hi ha casos particulars com el de les dues grans capitals de l'estat. Per exemple, Barcelona tradicionalment és una ciutat amb més càrrega financera que Madrid. ¿Per què?, perquè respon a fenòmens de prestacions de serveis i d'entorn urbà completament diferents. Barcelona té molts més museus, cinc hospitals... Si aquesta comparació es fa amb diferents ciutats es veurà que hi ha localitats que poden estar amb més pressió de la càrrega finacera i, per tant, amb més problemes que aquelles ciutats que estan urbanament més delimitades.

—I aquesta realitat corrobora el tòpic que Barcelona és la ciutat més europea de l'estat, sobretot tenint en compte que és la que més s'aproxima als nivells comunitaris de despeses reals i a l'assumpció de competències...

—Ha, ha, ha. En això ja sap vostè que sempre hi ha unes competències i una història. En aquest sentit sí que es pot qualificar Barcelona de ciutat molt europea. Quant a la càrrega financera, també pot rebre aquest qualificatiu.

—¿Vostè què pensa que hauria passat en la història dels ajuntaments cas de no haver existit el Banco de Crédito Local, amb uns tipus d'interès a la baixa, si les corporacions locals hagueren hagut de negociar amb la banca privada, sempre amb uns interessos per sobre?

—Jo crec que, a través del temps, haurien anat obtenint un millor tracte per part de la banca privada. De totes maneres, jo crec que aquest és un dels papers fonamentals d'un banc públic com el BCL. L'essència del nostre treball és assenyalar el tracte apropiat a una clientela determinada, a un nínxol que es diu en banca; això vol dir determinar a quins nivells de finançament ordinari de mercat aquest nínxol produeix resultats positius o genera pèrdues.

—¿De quina manera les variacions de tipus d'interès al mercat han condicionat l'oferta del BCL, amb més crèdits a curt termini?

—Nosaltres vam entrar al *mercat curt* en un moment que no hi havia restriccions. En aquests moments, el BCL està finançant més a curt termini perquè espera una millora dels tipus d'interès a llarg termini. Ara bé, mentre passa el temps t'has d'ubicar en el mercat a curt termini per a compensar el balanç.

—Hi ha, però, ajuntaments que estan utilitzant els crèdits a curt termini per a poder refinançar el seu deute...

—Hi ha alguns casos i, de fet, la nova llei de refinançament ha previst una modalitat. Però jo li he de ser sincer, en el temps que duc en aquest banc i que la llei és efectiva, recorde tan sols un cas en cada consell d'administració sobre un conjunt d'uns 240 casos. Tots els ajuntaments que tenen un cert volum operen amb pòlisses de crèdit a curt termini; però, només si aquestes pòlisses es perpetuen es pot considerar com un finançament a llarg termini. De totes maneres, cal considerar que, els ajuntaments, hi ha determinats impostos que sols els cobra una vegada a l'any i per tant és lògic que tinga una pòlissa que cobresca la suma d'aquest finançament anual.

—¿Existeix als ordinadors del BCL una llista de municipis que, per la seua situació econòmica, tenen restringida la concessió de crèdits?

—Hi ha corporacions amb les quals és recomanable un compàs d'espera en l'endeutament, però parle d'un percentatge mínim, de casos comptats, de menys de 10 corporacions a l'any sobre un col·lectiu de 9.000 corporacions. Diga'm vostè un col·lectiu tan nombrós que tinga únicament 10 individus en situació financera un poc delicada. A més, les entitats que han seguit els plans de sanejament amb assessorament del BCL han eixit rapidíssimament endavant.

—¿Les corporacions locals gestionen ara millor els seus recursos que fa quinze anys?

—Jo crec que sí i això respon a una evolució natural del moviment de modernització. Hi ha hagut una etapa molt dura d'inversions i en aquests moments els majors beneficis que poden obtenir aquestes corporacions és de reordenació, reestructuració i modernització. Un exemple ha estat la preocupació d'alguns alcaldes per fer indicadors de prestacions de serveis on se'n controle la qualitat i la satisfacció que donen als ciutadans. Aquests controls de gestió interna municipal eren impensables fa anys.

—¿Vostè s'atreviria a formular una relació entre la bona gestió municipal i el signe polític dels equips de govern?

—¡Home, jo com a socialista hauria d'afirmar que els millors gestors són els alcaldes socialistes! ha, ha, ha... Però, com diu el refranyer espanyol, *en todas partes cuecen habas.*

El que sí que es pot afirmar és que com més baixa és l'administració més difícil és diferenciar raons polítiques. El BCL no actua mai segons el signe polític dels seus clients i sempre respon a les sol·licituds que els plens dels ajuntaments li remeten. També és cert que nosaltres no hem realitzat una anàlisi creuada per signe polític i situacions de precarietat.

—El BCL domina el mercat en els estrats de poblacions de fins a mig milió d'habitants, però les grans ciutats operen més amb la banca privada...

—Estem reforçant la nostra presència en mercats on la banca privada hi ha hagut moments que quasi disposava del monopoli de les operacions. Les necessitats financeres de les grans ciutats han estat molt fortes durant els darrers anys i el BCL no ha pogut atendre-les en la seua totalitat. Lògicament és més fàcil que s'escapen les operacions fortes que no les xicotetes.

—¿El cavall de batalla pendent continua sent l'ampliació dels depòsits per part de les corporacions locals, que continuen operant més amb les caixes d'estalvi?

—El que passa és que nosaltres no som un banc de plaça i per tant no estem cobrint ni de bon tros els serveis típics de plaça com la recaptació d'impostos o el pagament de nòmines. Això ens fa tenir dificultats de passiu i d'actiu.

—¿Aleshores, el BCL no es planteja reconduir la seua dimensió adoptant una estructura de banc de plaça?

—Aquesta entitat no, però jo espere que el grup financer ICO, sí. Els nostres projectes per als pròxims anys passen per garantir que les corporacions locals tinguen assegurats uns preus d'accés al mercat financer el més atractius possible sense conculcar les lleis del mercat.

Albert Vicent

PANORAMA ECONÒMIC

Turisme a Mallorca: aquell estiu del 89

D'acord amb el que indicaven les previsions de principis d'any, el turisme arribat a Mallorca durant la temporada alta (de maig a setembre) ha presentat una disminució clara respecte a anys anteriors, si bé no tan alta com es preveia. En total, la minva és de l'ordre del 5%.

Atenent només a xifres referides als turistes estrangers, es dóna una situació clarament a la baixa comparada amb anys anteriors. Amb dades acumulades des de principi d'any, el mes de juny presenta una minva del 5,9%, igual que el juliol. L'agost és el més amb millors resultats —igual que anys abans— però existeix una baixada relativa respecte a l'any anterior del 4,8; el setembre torna a donar-se un increment del descens, que se situa exactament en l'índex que, fins ara, dóna la mitjana anual: un 5% menys de turistes estrangers. En total, aquesta disminució suposa, en quantitats absolutes, una pèrdua de més de 195.000 turistes entre l'estiu de 1988 i el de 1989.

A principis d'any les previsions indicaven un descens important (es parlava d'una disminució de l'ordre del 15%) del turisme alemany i britànic. L'alarma aviat es generalitzà entre tot el sector turístic.

De fet, una baixada del 15% d'aquest turisme hauria pogut ser *mortal* per a bona part del sector; no en va els britànics representen prop d'un 40% (37,9% per a enguany en xifres acumulades gener-setembre) i els alemanys un poc més del 30% (un 31% concretament, per enguany) del total de visitants estrangers a Mallorca. Afortunadament, el descens no ha estat tan pronunciat com les inicials previsions apuntaven: els britànics han baixat un 6,3% (un 1,3 per damunt de la mitjana que representa uns 94.000 menys); i els alemanys només un 1,6% (bastant per sota de la mitjana) que són, en nombres absoluts, uns 18.000.

Les nacionalitats presenten un comportament majoritàriament, també, a la baixa. Només austríacs i belgues augmenten (un 58,4% i un 2,2%, respectivament), però la seva importància dins del conjunt del turisme estranger és mínima. Només observant les nacionalitats més importants (darrere de britànics i alemanys), és a dir, aquelles que aporten més de 100.000 turistes l'any 1988, es veu com baixen francesos (8.400 menys amb un 3,3% de descens), suecs (4.500 menys amb un 2,9%), suïssos (amb una mínima baixada de 800, un 0,6%), holandesos (amb una pèrdua de més de 20.000 que representa un 15,7%), danesos (amb 21.000 menys que és un 20% de descens) i noruecs (que baixen prop de 38.000, un 36,8%.

Al contrari que les tendències expressades pel turisme estranger, l'espanyol es manté els darrers anys amb una progressió sense fre, si bé és cert que comparat el seu volum amb l'estranger és molt poc important. Significativament els vols xàrter provinents de la península han incrementat en un 43%, i bona part dels 450.000 turistes procedents de l'estat espanyol (dades acumulades gener-setembre d'enguany) s'han traslladat per aquesta via. L'increment entre 1988 i 1989 és del 18% (45.000 al 1989 per 350.000 al 1988) que són uns 100.000 turistes més, que compensen parcialment la baixada del turisme estranger.

Efectivament, aquesta pujada és una compensació del 51% de la baixada del turisme estranger. En termes absoluts queda, doncs, una disminució del turisme a Mallorca d'unes 96.000 persones, és a dir, un 2,3% menys que el 1988.

En conjunt, l'ocupació hotelera, segons la Federació Hotelera de Mallorca, ha estat semblant a la que es preveia a principis de temporada, si bé és cert que no se supera l'índex del 90% més que el mes d'agost.

Pel que fa a beneficis, a pesar que no hi ha dades, fonts hoteleres manifesten que «en molts hotels, no tots, per a tenir beneficis s'han de cobrir els quatre mesos, com a mínim, al 80% d'ocupació». Lògicament, i segons les xifres aportades per la Federació, cal suposar que hi hagi hagut bastants hotels amb beneficis mínims o inclús pèrdues.

M. Payeras

94.000 britànics han deixat d'estiuejar a Mallorca.

Turisme a Mallorca (dades acumulades gener-setembre)

	1988	*1989*	*Diferència*	*%*
Estrangers	**3.887,7**	**3.692,0**	**—195,7**	**—5**
Estat espanyol	**350,0**	**450,0**	**+100,0**	**+18**
Totals	**4.237,7**	**4.142,0**	**—95,7**	**—2,3**

Trobada dels presidents de quatre regions europees

Els presidents de les quatre regions europees més desenvolupades s'han trobat a Barcelona per establir diversos acords de cooperació conjunta i col·laborar entre els quatre en el desenvolupament d'aquestes.

Els presidents de les regions Baden-Württemberg, Llombardia, Roine-Alps i Catalunya han acordat la creació d'un grup de treball per l'art i la cultura, amb la finalitat d'aprofondir en la unió europea també en l'àmbit artístic i cultural.

D'altra banda, **Lothar Späth, Giuseppe Giovenzana, Charles Millon** i **Jordi Pujol**, els quatre presidents respectius, han acordat celebrar una exposició, «Quatre motors per Europa», que s'inaugurarà a l'abril a Milà, pel juny vindria a Barcelona i després estarà en diversos països europeus i de fora d'Europa.

Un altre punt en què s'ha arribat a un acord és el referent a la col·laboració en les oficines exteriors de cadascuna d'aquestes quatre regions, per tal de poder tenir una representació recíproca en les relacions exteriors.

També s'ha firmat un acord entre el **Landeskreditbank Baden-Württemberg, l'Institut Català de Finances** i el **Centre d'Informació i Desenvolupament Empresarial** per fomentar i ajudar al desenvolupament de les empreses. Així, l'acord és d'intercanvi de coneixements i experiències sobre programes de promoció empresarial.

Finalment, s'han arribat a signar acords de col·laboració en matèries com ara telecomunicacions, ciència, turisme, universitats, la participació conjunta en fires internacionals i acords d'ajuda a països del Tercer Món.

La solució de Domènech

La intervenció del conseller de treball, **Miquel Domènech,** ha estat decisiva per a la solució del conflicte de collidors, manipuladors i envasadors de cítrics. Després de 10 dies de vaga, que ha estat seguit per un 90% dels treballadors del camp valencià, les pèrdues han estat avaluades per la **Federació de Cooperatives Agràries** en més de 15.000 milions de pessetes i una retenció en origen superior a les 180.000 tones de cítrics. Aquesta circumstància ha estat aprofitada pels exportadors marroquins i israelians per aconseguir una major quota de mercat europeu de cítrics.

L'acord entre empresaris —cooperatives i exportadors privats— i els sindicats UGT, CCOO i Sindicat Unitari, se situa a mig camí entre les propostes inicials de les dues parts. Així, per als collidors, el conveni acordat té una duració de dos anys, i inclou un augment salarial del 7% revisable el segon any en funció de l'IPC. La principal consecució per part dels sindicats ha estat la regulació dels contractes temporals en eventuals i fixos-discontinus, amb el consegüent dret per als treballadors d'acollir-se al Règim Especial Agrari i el subsegüent cobrament de prestacions per atur.

Quant als manipuladors, el conveni firmat incorpora un augment salarial del 7,5%, i una clàusula de garantia salarial.

'Eurofinestreta' a València

La Cambra de Comerç de València ha inaugurat en les seues instal·lacions el Centre Europeu d'Informació Empresarial, l'*eurofinestreta*. Dedicada fonamentalment a les petites i mitjanes empreses que volen afrontar el repte de l'exportació, l'*eurofinestreta* proporcionarà informació exhaustiva sobre la legislació mercantil més actual a tota Europa i la situació dels mercats internacionals. Com a complement d'aquest servei, el mateix departament es farà càrrec del programa BC-NET, consistent en un arxiu d'empreses europees, classificades en els diferents sectors, que busquen distribuïdors i col·laboradors. Fins ara, les necessitats més importants dels empresaris valencians s'han situat en el marc legal.

Empreses, famílies i noves fórmules

«La continuació de les empreses familiars passa per evitar la confusió entre la família i la gerència directiva de l'empresa». Així ho ha destacat **Enric Corominas,** president del **Saló Internacional de Fusions, Adquisicions i Cooperació Empresarial** (IMMA), un certamen que té com a objectiu apropar el petit i mitjà empresari a les diverses possibilitats d'inversió existents a Europa.

Corominas entén que la supervivència de les empreses tradicionals catalanes necessita trobar «nous mecanismes, com ara els acords amb empreses estrangeres, les agrupacions d'empreses, les fusions i les unions temporals», mecanismes que «acosten l'oferta a la demanda».

Igualment, els participants en IMMA han assenyalat que és necessària una harmonització fiscal europea abans que hi hagi la lliure circulació de capitals.

"A la meva mida"

Programa Personal de Pensió

Pere Riera, 37 anys, advocat. casat.

"Quan em vaig plantejar fer un pla de jubilació, el que més m'interessava en aquell moment era aconseguir un bon nivell de desgravació.

Gràcies a l'assessorament del Banc de Sabadell em vaig poder fer un pla de jubilació a la meva mida. Vaig aconseguir els avantatges fiscals que necessitava, obtenint una bona rendibilitat dels meus estalvis i conservant-ne la disponibilitat d'una part. A més, vaig assegurar el futur de la meva família".

Ara Vostè també pot fer-se el seu Programa Personal de Pensió a mida, en funció de les seves necessitats i possibilitats. Podrà fixar la quantitat que desitgi invertir cada any i determinar el grau de disponibilitat que vulgui donar als seus estalvis. Beneficiar-se quan a deducció i desgravació d'impostos (1) i obtenir una bona rendibilitat. Escollir el nivell de seguretat que vulgui oferir els seus. I tot això, podrà fer-ho amb l'ajud i l'assessorament d'un professional.

Si vol un pla de jubilació a la seva mida vingui a veure'ns o truqui'ns de franc al telèfon **900 323 323.** Junts estudiarem un pla a la seva mida, el que millor s'ajusti a la seva situació personal.

(1) Sempre que es compleixin els requisits establerts per Reial Decret número 1307/1988 de 30 de setembre

Un gran Programa al seu servei.

BANC DE SABADELL

A-BE 17083

EMPRESES

Una allau de licors

El català **Xavier Ferran** ha estat nomenat directament executiu de la **Westbay Distributors Ltd,** la nova societat creada per **Martini & Rossi, Bacardí** i **Bass** per a la distribució de les seus productes a la Gran Bretanya.

La nova societat, ubicada a les oficines de Martini & Rossi a Southampton, està participada en un 40% per Martini & Rossi, en un 40% per Bacardí i la resta per Bass. Westbay Distributors canalitzarà a partir d'ara en el mercat britànic marques tan prestigioses com **Vermouth Martini, Champagne Veuve du Vernay,** caves i vins **Marqués de Monistrol, Asti Spumante, Porto Offey** i el whisky **William Lawsons.**

Futur més clar

S'aclareix el futur d'**Industrias Mediterráneas de la Piel (IMPIEL)** després que el director general del Patrimoni, **Francisco Zambrana,** haja anunciat el principi d'acord ajustat amb el grup català **Rodríguez, Cusi, Resano i Cia.** La societat compradora compta amb **Cusí i Rodríguez** com a socis majoritaris que posseeixen el 75% del capital, mentre el 25% restant es reparteix entre **García Rexano** (10%), **Alberto Carrillo** (5%), **Mas Far** (5%) i **Masó** (5%).

Aquest grup estaria disposat a pagar 1.000 milions de pessetes per l'antiga fàbrica de Segarra, als quals caldria afegir 8.000 milions que Patrimoni destinaria a sanejament de l'empresa, la meitat dels quals servirien per a equilibrar els darrers balanços. Com a tema conflictiu queda encara pendent de les converses que l'administració mantindrà amb els treballadors, la reducció de la plantilla. El pla de viabilitat presentat pel comitè d'empresa apunta una disminució dels 1.468 treballadors actuals a 1.090, mentre que la societat compradora baixa la xifra fins als 700 i Patrimoni de l'Estat situa la plantilla ideal en 684 treballafors.

Penetrar el mercat europeu

La **Caixa d'Estalvis Provincial d'Alacant** i la **Confederació de Caixes de Renània** han signat un conveni de col·laboració que abraça aspectes com la mútua representació, la cooperació per a la distribució de productes i prestació de serveis, la cooperació en l'àmbit de participació en societats finaceres del sector econòmic, el tràfic de pagaments internacionals, els intercanvis d'informació i la cooperació per a la formació del personal.

El conveni, signat amb la presència del president de l'esmentada Confederació, **Johannes Frohlings,** s'emmarca en la política de penetració en els mercats europeus que Caixa Alacant du a terme durant el present exercici. Així, aquesta entitat ja té signats convenis semblants amb entitats franceses i angleses.

Francis Montesinos.

Joieria internacional a Tòquio

ADYR, SA; Armando Martínez; ARTBIS, SA; Arturo Hernández, SA; Candela Hermanos, SA; Creaciones Nadia, SL; D'Angelo; Diarjo; Enrique Verdaguer, SA; Perlas Orquídea; VALDIR i Vela Joyeros són les empreses valencianes que, en coordinació amb l'Agrupació Regional Valenciana d'Exportadors de Transformats **(ARVET),** participaran en la fira **Internacional Jewellery Tokio'90,** que se celebrarà a la capital japonesa del 7 al 9 de maig de 1990.

La demanda interna del mercat de joieria japonès ha atès cotes tan elevades que la producció dels fabricants nipons no pot cobrir les seues necessitats, de manera que les importacions d'aquest tipus de producte industrial són habituals. Així i tot, les xifres d'exportacions de l'estat espanyol cap al Japó són encara baixes i el 1988 es van situar en els 680 milions de pessetes. El ritme, però, és ascendent i el primer semestre d'enguany s'ha aconseguit un salt important que ha donat com a resultat vendes per valor de 464 milions de pessetes, un 82% més sobre el mateix període de l'any anterior.

Francis Montesinos, a Osaka

El dissenyador valencià **Francis Montesinos** serà l'invitat d'honor de la **World Fashion Fair** 1989 d'Osaka, un dels més importants certàmens de moda del país nipó. Del 17 al 22 de novembre, en un ampli estand de més de 600 metres quadrats cedit per l'organització de la fira, Montesinos oferirà una perspectiva dels seus quasi vint anys com a professional. Sota el títol «El món de Montesinos-Alama», s'hi podran apreciar les col·leccions en el camp de la confecció, a més de les seues incursions en els sectors de tèxtil per a la llar i taulells, on ha dissenyat col·leccions per a les firmes **Bon Drap i Adex.** A l'acte d'obertura tenen confirmada la seua assistència l'ambaixador d'Espanya al Japó i l'alcalde d'Osaka.

PAÍS VALENCIÀ

DIJOUS

Pat Metheny Group. Auditòrium Arena. Emilio Baró, 73. València. (22.30 hores). El guitarrista de Kansas City presentarà a València el seu quinzè àlbum, dins del Festival de Jazz.

DIVENDRES

The Wynton Marsalis Jazz Band. Teatre Principal. Barques, 15. València. (22.30 hores.). Única actuació de Marsalis a València. Entrades e la venda des del dimecres 15.

Beethoven. *Coriolà* i *Simfonia núm. 3, Heroica.* Sibelius. Concert per a violí i orquestra en *re* menor. Palau de la Música (20.15 hores). Orquestra Municipal de València, dirigida per Martin Fischer-Diskau.

DISSABTE

La historia de un soldado. De Ramuz-Stravinsky. Centre Dramàtic de la Generalitat valenciana. Rialto. Plaça de l'Ajuntament, 17. (22.30 hores. Fins el 19 de novembre.) Joven Orquestra Nacional i Teatro de la Danza de Madrid.

La vida privada de Sherlock Holmes. De Billy Wilder. Minicines Albatros. Plaça Fray Luis Colomer, 4. (24.40 hores.) V. O.

CATALUNYA

Música Contemporània amb Steve Reig. Teatre l'Aliança del Poble Nou. Rambla del Poble Nou. Barcelona. 22 hores.

El viatge o els cadàvers exquisits, obra de Vázquez Montalbán traduïda per Josep Maria Benet i Jornet. Teatre Romea. Carrer Carme. Barcelona.

Efectos Secundarios. Grup de *rock* barceloní. Sala Communiqué Hostafranchs, 18. Barcelona. 21.30 hores.

Steps Ahead. Grup de Jazz. Zeleste Almogàvers, 122. Barcelona. 22 hores.

Faraones y Handicaps. Pop-rock. Sala KGB, Alegre de Dalt, 55. Barcelona. 23 hores.

Slastic. Últim dia per a veure aquesta obra d'El Tricicle. Teatre Victoria. Avinguda del paral·lel. Barcelona.

The Glenn Miller orchestra clausura el XXI Festival Internacional de Jazz de Barcelona. Zeleste Almogàvers, 122. Barcelona. 22.30 hores.

Dans la solitude des champs de coton, obra de Bernard Marie Koltès pel Theâtre Nanterre-Amandiers. Mercat de les Flors. Espai B. Carrer Lleida. Barcelona.

BALEARS

A l'Auditòrium de Palma, concert de l'Orquestra Simfònica de Balears, Ciutat de Palma. 20.30 hores.

Concert de piano, a càrrex de Carlos Melero, a la Sala de Convencions de l'Associació Platja de Palma. 17.00 hores.

A l'Auditòrium de Palma, comença el IX Festival Internacional de Jazz de Palma de Mallorca, organitzat per l'Ajuntament de Palma, amb l'actuació del saxofonista Archie Shepp, juntament amb el pianista sud-africà Chris MacGregor. 22 hores.

Teatre Principal de Palma, representació de l'obra de teatre *Pare i Nines*, d'Alonso de Santos, amb la participació com a protaganistes de Rafael Álvarez, Gerardo Malla i Blanca Rodríguez en el paper de Nines.

A l'Auditòrium de Palma, una de les actuacions previstes dins del Festival de Jazz, la de The Yuri Honing Quartet, un grup que prové dels Països Baixos i que es presenta per primera vegada a l'estat. 22 hores.

Tot seguit, al mateix lloc i dins el mateix festival, actuarà el grup Zyklus, integrat per l'americà Wadde Matthews (saxo) i els espanyols Baldo Martínez (contrabaix) i Pedro López (bateria.

DIUMENGE

La Comissaria. D'Alexander Askoldov. Filmoteca de la Generalitat valenciana. Plaça de l'Ajuntament, 17. Sala Juan Piqueras. (20.00 hores.) V. O. Un dels films més brillants de l'última filmografia soviètica.

DILLUNS

Man Ray. Visor Centre Fotogràfic. Corretgeria, 26. València. (Fins el 7 de gener.) Exposició de retrats fotogràfics.

Déjenme que les cuente, últim dia per a veure Gila a Barcelona. Teatre Villarroel. Carrer Villarroel, 87. Barcelona.

Clàxon, trompetes i caguetes, de Dario Fo. Versió catalana de Quim Vilar per la companyia Teatral GAT. Centre Metropolità Tecla Sala. L'Hospitalet del Llobregat.

El retorn dels dinosaures. Exposició al Museu de la Ciència. Carrer Teodor Roviralta. Barcelona.

Parc de la Mar de Palma, concert de la Banda Municipal de Música. 12 hores.

A la Sala Mozart de l'Auditòrium de Palma, concert de Gabriel Estarellas. 20.00 hores.

DIMARTS

Fotopres 89. Sala d'Exposicions de la Fundació Caixa de Pensions. Carrer de Correus, 3. València. Després de passar per Barcelona, el recull de les millors fotos de premsa del 1989 s'exposa a València fins el pròxim 12 de desembre.

Pintures d'Odile Redon. Museu Picasso. Carrer Montcada, 15-19. Barcelona.

Video Marathon. Institut del Teatre. St. Pere més baix, 7. Barcelona. 20 hores (Vídeos alemanys).

Supernova. Iniciació a la generació d'imatges. Centre d'Iniciatives i d'Experimentació per a Joves. Via Laietana, 48. Barcelona.

Trio Madovi. Música de Cambra. Obres de Paul Juon M. Glinkak i Beethoven. Auditori Caja Madrid. Pl. Catalunya, 8. 19.30 hores. Barcelona.

Inauguració al Teatre Principal de Palma, del concurs Internacional de Guitarra «Andrés Segovia» amb participació de concertistes d'arreu del món que competiran fins al dia 24, que es té prevista la clausura. 22.30 hores.

A l'Escola Lliure del Mediterrai de Joaquim Torrents Lladó, de Palma, exposició de l'obra pictòrica de Toni Llabrés Campins.

Passeig del Born de Palma, dins de les actuacions previstes al Festival de Jazz, concert del grup D-Nit format per Bartomeu Barceló a la trompeta, Ferran Vaquer al saxo, Jaume Rosselló a la guitarra, Toni Servera al baix elèctric i Tòfol Font a la bateria. 19.00 hores.

Palau Solleric de Palma, dins del cicle Lliçons de Literatura Universal, organitzat per l'Ajuntament de Palma entre les activitats de Cultura Fi de Segle, es pronunciarà la conferència «Puixkin». 20.00 hores.

DIMECRES

La maçoneria espanyola 1728-1939. Ateneu Mercantil de València. Plaça de l'Ajuntament, 19. (Fins el 15 de desembre.) Exposició organitzada per la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat valenciana.

Texas. Grup de rock britànic presenta el seu últim treball a Zeleste. Almogàvers, 122. Barcelona.

Al **Passeig del Born de Palma,** dins de les actuacions del Festival de Jazz, el grup **Jazz Seven** format per Vicente Bono (saxo tenor), Enrique Boletti (saxo soprano), Víctor Capblanquet Gray (contrabaix), Rafael Aguiló (contrabaix), Tito Capblanquet Cupaivoli (teclats) i Marita Halse (cantant). 19.00 hores.

L'Auditòriun de Palma, l'espectacle **Una nit 9 Viena.** Música popular austríaca. 22.00 hores.

CANAL 9

DIJOUS

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Av. de programació.
19.32: «Moby Dick».
19.55: Super agente 86.
20.25: El show de Joan Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Tal com show.
22.50: Temps de joc.
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

DIVENDRES

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Av. de programació.
19.32: «Moby Dick».
19.55: Allo, allo. (Cap. 6).
20.25: El show de Joan Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Hui cinema: «La escopeta nacional».
23.20: George y Mildred.
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

DISSABTE

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Av. de programació.
15.02: El llapis encantat.
15.30: Sessió Contínua: «Loco por Anita».
17.15: Popeye.
17.45: Flash Gordon.
18.15: Laurel i Hardy.
18.25: Vídeo cine: «Finals feliços».
20.00: Llocs i paratges.
20.30: Supersentits.
21.00: Notícies 9.
21.30: Dossiers.
22.00: Els Borja.
23.00: Contes imprevisibles.
23.30: Cinema nit. «T'he tornat a trobar».
Fi d'emissió.

TV3

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta.
11.15: Segona vegada: «Informatiu cinema». «60 minuts».
13.40: TN comarques.
13.55: La senyoreta.
14.30: Telenotícies.
15.00: El Temps.
15.15: Veïns. (Dual).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual).
17.20: Els Picapedra.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club.
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: Tres pics i repicó.
22.45: Esports flash.
23.45: Telenotícies.
00.05: Tot l'esport 2V.
00.30: Fi d'emissió.

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta.
11.15: Segona vegada: «Esports flash». «Concert 33».
13.40. TN comarques.
13.55: La senyoreta.
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual).
17.20: Els Picapedra.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club. «Superagent 86».
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: La vida en un xip.
23.35: Telenotícies.
23.55: Tot l'esport 2V.
00.20: Cinema de mitjanit: «No es nada, mamá, sólo un juego».
Fi d'emissió.

09.45: Carta d'ajust.
10.00: Sardanes.
10.25: Resum setmanal: «Matraca, no».
13.30: Resum setmanal: «Mikimoto Club».
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.30: Bona cuina.
15.45: Festival Tex Avery.
16.15: El retorn de Sherlock Holmes.
17.10: L'home-animal.
18.00: Esports en acció. Futbol: «Sabadell-Corunya».
19.55: Vida Salvatge.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Sorteig Lotto 6/49.
21.15: Bona cuina.
21.20: Pel·lícula: «Un afer molt perillós».
22.55: Cagney i Lacey.
23.50: El lleó de Singapur.
00.50: Fi d'emissió.

DILLUNS

14.30: Carta d'ajust.
15.00: Av. de programació.
15.02: Contes populars europeus.
15.30: Sessió contínua: «El abuelo congelado».
17.15: Tires comiques. «Minimonsters».
17.45: El món salvatge dels animals.
18.15: Avanç esportiu.
18.20: Bàsquet.
19.45: Pan comido.
20.45: Menjar i viure.
21.00: Notícies 9.
21.30: Cagney y Lacey.
22.30: Minut a minut.
23.50: Fi d'emissió.

DILLUNS

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Av. de programació.
19.32: «Moby Dick».
19.55: Phyllis.
20.25: El show de Joan Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: Primera fila: «Ragtime».
24.00: Oficis i beneficis.
24.30: Bona nit.
24.35: Fi d'emissió.

DIMARTS

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Av. de programació.
19.32: «Moby Dick».
19.55: Mary.
20.25: El show de Joan Monleón.
21.00: Notícies 9.
21.30: 1 de 5.
22.50: Los objetivos de Andros.
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

DIMECRES

19.15: Carta d'ajust.
19.30: Av. de programació.
19.32: «Moby Dick».
19.55: «Newhart».
20.25: El show de Joan Monleon.
21.00: Notícies 9.
21.30: En pantalla: «Aigua».
23.20: Fulles grogues.
23.50: Bona nit.
23.55: Fi d'emissió.

09.45: Carta d'ajust.
10.00: Els Picapedra 2V.
11.00: Signes dels temps.
11.30: Cadència 2V.
13.00: Gol a gol.
15.00: Telenotícies.
15.25: El temps.
15.30: Més enllà de la llei.
16.35: Tarda.
18.10: Gol a gol (Bàsquet).
20.30: Telenotícies.
20.55: El Temps.
21.00: Trenta minuts.
21.35: Dallas.
22.35: Gol a gol. (Edi. nit).
24.00: Fi d'emissió.

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta.
11.15: Segona vegada: «Gol a Gol». «Tres, catorze, setze». «Senyals».
13.40: T/N comarques.
13.55: La senyoreta.
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual).
17.20: Els Picapedra.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club.
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: Tres estrelles.
21.50: Pantalla. (Dual): «Suprem perjudici».
23.15: Telenotícies.
23.35: Tot l'esport. 2V.
23.55: Fi d'emissió.

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta.
11.15: Segona vegada: «Trenta minuts». «Thalassa». «A debat».
13.40: T/N comarques.
13.55: La senyoreta.
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual).
17.20: Els Picapedra.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club.
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Bona cuina.
21.15: La parada.
21.55: L'hora d'Alfred Hitchcock.
23.45: Telenotícies.
00.05: Tot l'esport. 2V.
00.30: Fi d'emissió.

10.30: Carta d'ajust.
10.45: Universitat oberta.
11.15: Segona vegada: «La parada». «La caixa sàvia».
13.40: T/N comarques.
13.55: La senyoreta.
14.30: Telenotícies.
15.00: El temps.
15.05: Bona cuina.
15.15: Veïns. (Dual).
15.45: Com a casa.
16.30: A cor obert. (Dual).
17.20: Els Picapedra.
17.45: Víctor.
18.00: Matraca, no.
18.45: Mikimoto Club.
19.40: Filiprim.
20.30: Telenotícies.
21.00: El temps.
21.10: Sorteig Lotto 6/49.
21.15: Bona cuina.
21.20: Informatiu cinema.
22.00: Cinema 3: «L'any del drac».
00.30: Telenotícies.
00.50: Motor a fons. 2V.
01.15: Tot l'esport.2V.
01.40: Fi d'emissió.

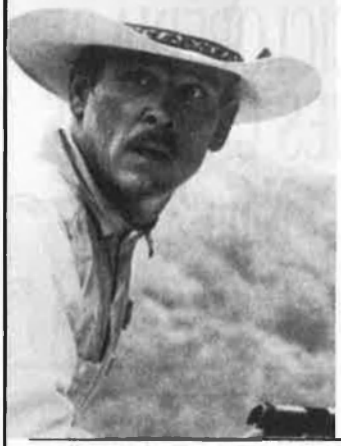
	DIJOUS	DIVENDRES	DISSABTE
CANAL 9	 	**La escopeta nacional** (1977; 86 minuts), de Luis García Berlanga. La primera pel·lícula que va realitzar el director valencià en democràcia, i la millor que ha fet des d'aleshores. Tracta durament la classe dirigent dels darrers anys del franquisme, a través de la família Leguineche. Interpretada per José Luis López Vázquez, Luis Escobar i José Sazatornil. 21.30 hores.	**Loco por Anita** (1956; 95 minuts), de Frank Tashlin. Divertida comèdia interpretada per la sempre efectiva parella Dean Martin-Jerry Lewis. 15.30 hores. **T'he tornat a trobar** *(I met my love again,* 1938; 87 minuts), de Arthur Ripley i Joshua Logan. Excel·lent drama protagonitzat per Henry Fonda i Joan Benett. 23.30 hores.
TV3		**No es nada, mamá, sólo un juego** (1974; 88 minuts), de José María Forqué.	**Un afer molt perillós** (*Fatal atraction,* 1985; 88 minuts), de Michael Grant. Pel·lícula canadenca que narra les relacions sexuals de dos amants que a poc a poc van convertint el sexe en una arma per a dominar a l'altre. Amb John Huston en el repartiment, en una de les seues darreres aparicions en la pantalla. 21.20 hores.
TV-1		**Tiempos de Constitución** (1978; 95 minuts), de Rafael Gordon. Pel·lícula amb la qual debutà com a realitzador Rafael Gordon, que va resultar bastant interessant dins del context de l'època. Una faula sobre la vida de Madrid protagonitzada per Francisco Algora i Verónica Forqué. 1.00 hores.	**Arsénico por compasión** *(Arsenic and old lace,* 1944; 110 minuts), de Frank Capra. Comèdia negra del mestre del gènere, sobre una obra teatral del mateix títol. El magnífic ritme de l'acció i la qualitat dels intèrprets —Cary Grant, Peter Lorre, Raymond Massey...— la converteixen en una petita obra d'art. 1.00 hores.	**La princesa de Samarkanda** *(The Golden Horde,* 1951; 74 minuts), de George Sherman. 16.10 hores. **En un lugar del corazón** *(Places in the heart,* 1984; 107 minuts). 22.20 hores. **El Golem** *(Der golem, wie er in die welt kam,* 1920; 90 minuts), de Paul Wegener i Albert Steinruck. Molt interessant film. 1.05 hores.
TV-2		**Yo, yo, yo... y los demás** *(Io, io, io, e gli altri,* 1965; 95 minuts), d'Alessandro Blassetti. Tot i arrancar amb un brillant plantejament, Blassetti no el va saber resoldre amb encert. No obstant això, cal veure'l, a més, tenint en compte que al repartiment hi ha Gina Lollobrigida, Marcello Mastroianni, Vittorio de Sica, Silvana Mangano i Nino Manfredi. 22.50 hores.	**Esa mujer** (1969; 100 minuts), de Mario Camus. Soledad Romero és acusada d'assassinat. Al llarg del judici aniran desgranant-se el capítols de la vida de la malaurada dona, que va ser violada i va quedar consegüentment embarassada quan era monja en una missió. Sara Montiel, en un film creat per als incondicionals de l'actriu espanyola. 17.30 hores.

DIUMENGE

El abuelo congelado (1967; 89 minuts), d'Edouard Molinaro. Fluixa comèdia sobre una parella de joves que decideixen casar-se, i així fan molt feliços els seus pares, els quals, amb el casament, podran ajuntar les fortunes de totes dues famílies. Film realitzat per al lluïment de Louis de Funes. 15.30 hores.

Suave como visón *(That touch of mink,* 1962; 96 minuts), de Delbert Mann. Cary Grant i Doris day. 16.10 hores.

El beso de la mujer arana (*Kiss of the spider woman,* 1985; 115 minuts), d'Héctor Babenco. 22.00 hores.

Después del amor (*Shoot the moon,* 1981; 119 munuts), d'Alan Parker. 0.15 hores.

DILLUNS

Suprem perjudici *(Extreme prejudice,* 1987; 105 minuts), de Walter Hill. Com és habitual, les pel·lícules de TV3 i Canal 9 coincideixen en poc espai de temps. Només canvia la llengua en què es projecten. Protagonitzat per Nick Nolte, és un film correcte que pot despertar l'interès dels amants del cinema d'acció. 21.50 hores.

El jardín de las delicias (1970; 90 minuts), de Carlos Saura. Una de les més interessants, i de les menys avorrides obres de Saura, en la qual es tracta l'intent d'una família per traure un dels seus membres de l'estat amnèsic en què es troba després d'un accident. L'enginyer accidentat, l'interpreta José Luis López Vázquez. 1.00 hores.

Colorado Jim *(The naked spur,* 1952; 90 minuts), d'Anthony Mann. Excel·lent film d'un dels grans realitzadors del gènere, protagonitzat per James Stewart, tan esplèndid com de costum, Robert Ryan i l'atractiva Janet Leigh. 22.35 hores.

DIMARTS

L'any del drac *(The year of the Dragon,* 1985; 136 minuts), de Michael Cimino. Un dels millors *thrillers* realitzats en l'última dècada, i la millor obra del realitzador d'*El cazador.* Basada en el *best-seller* de Robert Daley, el film, amb guió de Cimino i Oliver Stone, planteja un fenomenal duel interpretatiu entre Mickey Rourke i John Lone —*L'últim emperador*—. 22.00 hores.

Corazones solitarios *(Lonely Hearts,* 1958; 98 minuts), de Vicent J. Donhue. Montgomery Clift, Robert Ryan i Myrna Loy protagonitzen un correcte film ambientat en el món de la premsa del cor. 22.20 hores.

El té del harem de Arquímedes *(Le the au harem d'Archimedes,* 1985; 103 minuts), de Mehdi Charef. La vida difícil dels emigrants algerians a França. 1.00 hores.

DIMECRES

Invasión de los ladrones de cuerpos *(Invasion of the body snatchers,* 1955; 77 minuts), de Don Siegel. Una de les millors pel·lícules de ciència-ficció de tots els temps. Els habitants d'una petita població sofreixen un sorprenent canvi en el seu caràcter. 1.00 hores.

Tardor

NOVETATS en LLIBRES

edicions 62 s/a

FRA JUNOY O L'AGONIA DELS SONS

Jaume Cabré
El Cangur, 119. 272 pàgines.

La història de Fra Junoy, amant de la música i home sensible, víctima de les intrigues eclesiàstiques i d'un món deshumanitzat. Premis Bertrana, Crítica Serra d'Or i Nacional de la Crítica.

Editorial Laia

LA REBEL·LIÓ

Josep Roth
Col·lecció L'Escala

Amb la llicència corresponent a la butxaca, una condecoració al pit i un orgue de maneta, l'Andreas Plum va sortir al carrer disposat a guanyar-se la vida honradament.

Edicions BROMERA

NI TAN ALTS, NI TAN RICS

Manuel Molins
BROMERA/TEATRE, 1
490 pessetes.

Una visió irònica i lúdica de les continuades renúncies dels fills del *maig del 68*.

EDITORIAL EMPÚRIES

QUAN JQ TENIA CINC ANYS EM VAIG MATAR

Howard Buten
Col·lecció narrativa, 8

Una novel·la extraordinària amb un personatge irrepetible.

GREGAL LLIBRES
consorci d'editors valencians s.a.

ANTOLOGIA

Blai Bonet
Pròleg i selecció de Xavier Lloveras.
Gregal poesia, 23.

La Galera

GUILLERMINA TARONGINA

David Oakden
Els grumets de mar enllà, 65.

Una nena treballadora i entusiasta pot arribar a complicar molt les coses...

EDITORIAL TRES I QUATRE

EFECTES PERSONALS

Francesca Duranti
Narratives 3 i 4, núm. 14. 232 pàgines.
Traducció de Joan F. Mira.

La darrera novel·la d'una de les veus més consolidades de la narrativa italiana actual.

curial

ELS MARGES 40

Revista de llengua i literatura.
Dirigida per Joaquim Molas.

Edicions Proa

EL JARDÍ DELS SET CREPUSCLES

Miquel de Palol
Il·lustració de Raimon Sunyer.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

ADAGIS (I ALTRES MOTS)

Josep Tordera
Acadèmia dels nocturns (Poesia)
Traducció de Vicent Salvador

Un llibre de *clips* reflexius on el lector entrarà amb l'avidesa de l'esparver.

ENCICLOPÈDIA DE TEMES CATALANS Núm 2

A LA VENDA

AULA DE CULTURA

Nous cursos especials

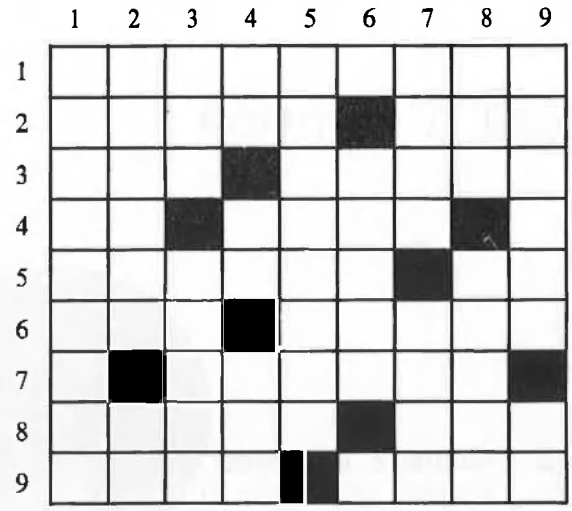
- **Curs bàsic de fotografia. (Amb la col·laboració de Visor Centre Fotogràfic).**
- **Curs de perfeccionament de morfosintaxi.**
- **Curs d'introducció al comentari de textos literaris catalans.**
- **Curs de dicció (dirigit als professionals dels mitjans de comunicació).**

MATRÍCULA OBERTA
PLACES LIMITADES

ACCIÓ CULTURAL DEL PAÍS VALENCIÀ
València: C/. Moratín, 15, 3a. i 6a.
C.P. 46002 - Tel. (96) 351 17 27

Text explicatiu

Per resoldre aquest encreuat negre cal respondre normalment a les definicions verticals, que marquen la pauta de la graella, i intuir els mots amagats en el conte breu que hi ha sota l'epígraf d'horitzontals. Aquestes paraules ocultes van marcades ordenadament per la numeració habitual en qualsevol moment de la narració.

Horitzontals: Vam entrar desesmats a aquell horrible bar de poble, però estava ple de gom a gom (1). Segurament celebraven alguna festa inconfessable. Vaig provar d'acostar-me a la barra i la feina va ser meva per donar dues passes. Si volíem humitejar-nos els llavis ens caldria trobar un soci (2a) indígena que a més tingués una veu potent (2b). Perquè la veritat és que a aquelles alçades la majoria de la tropa només desitjava apaivagar una xardor desmesurada que havíem anat adquirint a còpia de voltar pel bosc. Tots plegats començàvem a estar-ne fins al capdamunt, d'aquell joc de pistes estúpid que devia figurar als manuals de Baden Powell com una activitat engrescadora però que en ocasions resultava horriblement avorrit. Vam sortir del bar decebuts i assedegats, i començàrem a caminar molt lentament (3a). El nostre grup devia ser el que menys encerts (3b) havia tingut en totes les proves. Havíem buscat missatges clandestins en els nius falsos que els monitors de l'organització havien penjat als arbres, havíem travessat rieres de genolls, entrat a coves, comprat un gram de nata a la pastisseria del poble i tot un reguitzell més d'animalades...

Ara ja prescindíem del joc. Vam vagarejar pel poble desesmats fins que trobàrem un vell recremat que explicava rondalles. La tradició parlada (4) ens interessà molt més que els escrits de Baden Powell, de manera que seguérem al seu voltant i vam segellar (5) les nostres boques durant més d'una hora. El vell ens contà la història d'una princesa asteca que s'havia casat amb un cavaller català i havien vingut a viure a un mas d'aquelles contrades. Però ben aviat la princesa havia enfollit per l'enyorança de la seva terra i una nit, amarada de ràbia (6a), havia obert un petit bagul (6b) on guardava els secrets de la seva raça i s'havia engalanat per a una dansa ritual.

Davant del nostre creixent interès el vell rondallaire féu una pausa i canvià el to de veu. Amb un posat de complicitat, ens assegurà que un nen (7) havia estat l'únic testimoni del ritu ancestral. Quan després d'uns quants anys de patiment s'hagué sobreposat a l'ensurt gegantí d'aquella nit de primavera, el xicot va explicar que la princesa havia pres quantitats ingents de pamís (8a), una herba molt poc apreciada a la contrada, i després havia pujat al pont i s'havia llençat a l'aigua (8b) fent una pirueta estranya. El rondallaire afegí que la història de la princesa asteca era tan recordada en aquelles terres que a l'església del poble hi havia un gravat que la representava. Fins i tot se n'havia elaborat una col·lecció al·lusiva de petites estampes amb rodolins (9a) populars transmesa de família a família. Però, com en totes les rondalles, el més interessant era el final de la història. La princesa acabava arrossegada pel corrent d'aigua, però aleshores, per alguna estranya força interior, es transformava sobtadament en una enorme estàtua de pedra.

Quan finalment vam deixar el rondallaire amb les seves fantasies i ens dirigírem per la vora del riu cap al nostre campament, vam observar meravellats dos còdols (9b) enormes que ocupaven just l'emplaçament on la llegenda situava la metamorfosi pètria de la dolça princesa.

Verticals: 1. Isop ho va ser. 2. Ensumar. Símbol del ruteni. 3. Corrent d'aigua dolça. Aixada de fulla més estreta. 4. Extremitat superior. Metall noble. ¡Alça! 5. Reiteració. 6. Punt de goig sexual. Material lluent de certes sabates de vestir. Un miler. 7. Usable. Animal salvatge. 8. Rígid. Oceà més al nord. 9. Cara. utilització.

Problema de lògica

Cinc amics juguen a l'ancestral joc del *xinos*. Cal que n'esbrineu el noms, les monedes que porten, l'ordre en què els ha tocat jugar, les monedes que diuen i les begudes que prenen. ¡Pagarà qui més s'allunyi de la realitat!

Nom	Xavier	Francesc	Carles	Jordi	Andreu
Ordre	3r	2n	1r	4t	5è
Porta	0	3	2	2	0
Diu	5	8	6	7	4
Beguda	Carajillo	Tallat	Cafè	Descafeïnat	Cafè & Llet

1. En Xavier no era un dels que portava 2 monedes, ni tampoc dels que va prendre una beguda amb llet.

2. En Francesc va dir, després d'en Carles, que hi hauria 8 monedes.

3. En Jordi portava 2 monedes més que l'Andreu i en va pronosticar 3 més.

4. Qui va poder dir un segon lloc és l'únic que en duia 3.

5. El tallat i el carajillo no van suposar per als seus bevedors ni encertar la combinació ni pagar la ronda.

6. El 7 va ser el número màgic que va suposar a qui va prendre un descafeïnat encertar la combinació guanyadora.

7. Al Xavier li va tocar dir en tercer lloc, però no va prendre un cafè.

8. A l'Andreu, que va dir l'últim, li va sortir un cafè amb llet molt car.

9. Qui va dir el primer ni va encertar ni va prendre un tallat, però s'hi va acostar més que el Xavier. Entre els 2 van pronosticar 11 monedes.

M. Serra i A. Genis

Solucions en el pròxim número.

CONTRAPUNT

Joan F. Mira

Astrologia d'empresa

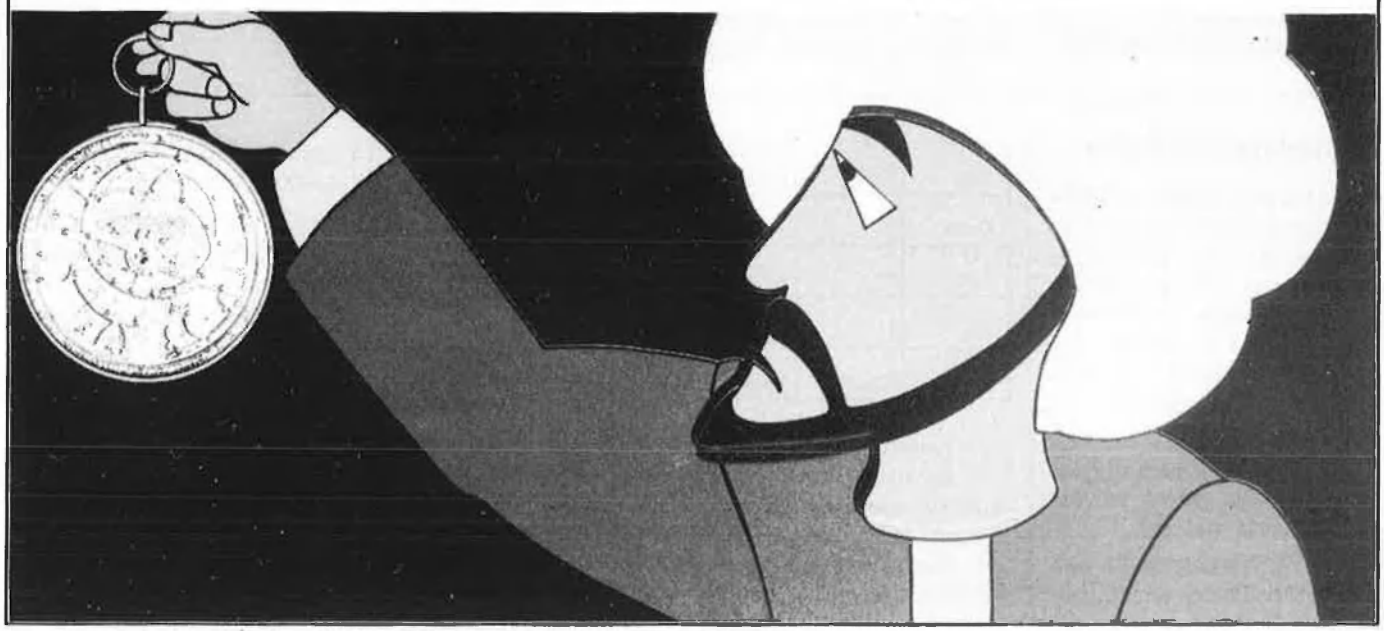

L'onada d'esoterisme que ens inunda està ocupant ja el que molts consideraven últims reductes infranquejables de la racionalitat: l'economia i l'administració d'empreses. La bola de vidre, el tarot i els signes del zodíac van fent-se un lloc al costat dels estudis de mercat, les tècniques d'alta direcció i l'anàlisi financera. Havia d'arribar. Massa anys de falta de fe en la predestinació calvinista i en els designis de la divina providència, massa cursos de màrqueting, massa tecnologia de direcció, han portat on han portat.

A França, pàtria de la raó, mare de les arts, de Descartes i dels jardins en angle recte, sembla que els novíssims mètodes tenen un èxit sensacional. Sovint, això sí, combinats amb la més sofisticada maquinària: he vist una foto d'un monsieur Michel Geneviève, director de personal a l'Institut de Formació Continua del Consell Nacional del Patronat —la CEOE francesa— davant d'un poderós ordinador. La pantalla del qual està plena de llistes de nombres, i els nombres representen allò que els experts anomenen numerometria o numerologia personal: vostè calcula els nombres de lletres del seu nom, més les xifres del dia, mes i any de naixement, i *voilà,* el nombre màgic que defineix el seu destí, determina el seu futur pròxim i remot, canalitza determinats fluxos d'energia «que cal saber desxifrar» i, finalment, aclareix si vostè és bo o no és bo per al lloc de treball que ocupa o que demana.

Els signes del zodíac, igual. Una senyoreta trau el seu diploma d'administració d'empreses, reuneix tots els requisits per una plaça on ha d'ocupar-se de comerç internacional. «Ho sentim moltíssim, senyoreta», li contesten finalment. «No pot ser: vostè és escorpió». L'escorpió estava exclòs del perfil del candidat ideal. Més: la directora d'una agència de selecció de personal (que té com a nom «Els Bessons»), consultada sobre els problemes d'una empresa en crisi, ho resol ràpidament: hi faltava un *lleó,* per a l'harmonia de l'equip dirigent. Lloguen un *lleó,* i funciona. Una vident de gran renom, madame Marie-France, té oficina oberta a París, Ginebra i Nantes. Especialitat: previsió clara sobre contractes pròxims. Els directius han de fer cua per consultar-la.

En fi, no és només França. En una ciutat d'aquest país, que conec de prop, un astròleg professional —que conec, però no de tan prop— fa la substància del seu negoci en la consulta empresarial: feta la carta astral amb tot detall, no és difícil saber si és bon temps per invertir, per demanar un crèdit, o per concedir-lo, per fer un contracte o per desfer-lo. Elemental. Ho feien els xinesos, els perses, els egipcis, els romans, els papes i els emperadors del Sacre Imperi. La diferència és que els egipcis o els perses no havien passat per cap Facultat d'Econòmiques, Escola d'Alts Estudis Comercials, Business Administration i altres rigors de la ciència. Per ser coherents, només caldria incloure el zodíac, el tarot i la bola —vist el seu creixent ús i necessitat— en el pla d'estudis regular. Reduirien costos.

LA HIPERTENSIÓ JA NO ÉS INCOMPATIBLE AMB LA SAL.

DES DE FA BASTANTS ANYS ES ADMESA LA RELACIO ENTRE L'EXCESSIU CONSUM DE SAL COMUNA A LA DIETA I LA HIPERTENSIÓ.

PERÒ SUPRIMIR LA SAL EN ELS ÀPATS FEIA INSÍPIDA LA DIETA DE L'HIPERTENS. ARA, I GRÀCIES A UN NOU COMPOST DE SALS ORGÀNIQUES I INORGÀNIQUES, QUE TÉ TOT EL GUST DE LA SAL DE CUINA I NOMÉS LA MEITAT DE SODI, LA HIPERTENSIÓ JA NO ÉS INCOMPATIBLE AMB LA SAL. EVIDENTMENT, UNA BONA NOTÍCIA PER ALS HIPERTENSOS.

LA HIPERTENSIÓ, UN PROBLEMA DE MODERACIÓ

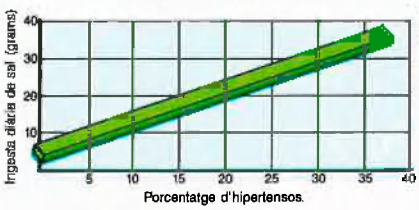
A Espanya són 7.000.000 les persones que pateixen d'hipertensió, una quantitat que representa el 20% de la població adulta. La vida sedentària, l'estrés, l'elevat consum de cafè, alcohol i tabac i, sobretot, els mals costums en l'alimentació (entre els quals destaca l'excés de consum de sal) contribueixen a que aquesta afecció estigui tan estesa.

Davant d'aquest fet, una recomanació: moderació. L'hipertens controlat por portar una vida pràcticament normal, sempre que deixi de banda qualsevol excés. El cansament, l'ansietat i les tensions emocionals poden provocar alteracions brusques de la tensió arterial, per la qual cosa, i en la mesura que pugui, ha d'intentar evitar-les.

Més senzill és mesurar els excessos en el menjar. És fonamental seguir una dieta que es regeixi per dos principis bàsics: moderació i control, que no vol dir, ni molt menys, renunciar al plaer de la bona taula. L'hipertens ha de saber quins aliments pot menjar i de quins altres ha de prescindir. En general, ha d'evitar els aliments rics en sodi, com els embotits, els pernils, la carn de porc, el marisc, el peix blau, els formatges, les olives, salses, i el menjar de llauna i pre-cuinat, així com els que proporcionen un elevat nivell calòric o un alt contingut en greixos, ja que poden conduir a un excés de pes, perjudicial per a l'hipertens.

LA SAL, EL CAVALL DE BATALLA

Tanmateix, moderar-se en el consum d'aquests aliments no és suficient. És imprescindible, a més a més, controlar la quantitat de sal comuna que inclou la dieta, no sols com a component dins dels propis aliments, sinó com a condiment.

La sal comuna és, bàsicament, clorur sòdic, i diversos estudis clínics assenyalen que la presència d'aquest element en quantitats superiors a les que necessita el nostre organisme té relació amb l'augment de la tensió arterial.

Quan l'organisme rep més sal de la necessària, acumula un excés d'aigua. Aquest fet sotmet el cor a una sobrecàrrega, perquè ha de bombejar un volum de líquid superior al normal.

Vistes les conseqüències d'un excessiu ús de sal, cada cop més estès en els costums alimentaris, l'Organització Mundial de la Salut recomana que el consum diari de sal no sobrepassi els 5 grams. A Espanya, on es consumeix un promig de 15 grams diaris per persona, existeixen 7.000.000 d'hipertensos.

EL SODI, UN ELEMENT IMPRESCINDIBLE

El sodi que forma part de la sal és un element imprescindible per al nostre organisme. El seu dèficit pot provocar diferents trastorns com vòmits, diarrees o insuficiències renals, a més de fer baixar la tensió de sobte.

D'altra banda, la supressió total de la sal en el menjar pot conduir, fins i tot, a provocar estats depressius a molts hipertensos que no aconsegueixen adaptar-se a una dieta insípida.

NOVOSAL, SAL AMB LA MEITAT DE SODI

Ara hi ha una sal dietètica que té tot el gust de la sal comuna i que pot utilitzar-se tant per a cuinar com per a assaonar; Novosal, una mescla precisa de sals orgàniques i inorgàniques feta pels laboratoris Ciba-Geigy, amb la meitat de clorur sòdic que té la sal comuna i amb un contingut adicional de potassi i magnesi.

Gràcies a la composició de la seva fòrmula, Novosal substitueix la sal de cuina avantatjosament. La menor quantitat de sodi que conté contribueix a controlar i a prevenir la hipertensió.

El seu contingut de potassi facilita l'eliminació de l'excés de sodi mitjançant l'orina. Actualment es considera que un suplement de potassi en la dieta és bo per a reduir la hipertensió, exceptuant els casos de pacients sotmesos a un tractament de diürètics dels anomenats «estalviadors de potassi».

La presència de magnesi exerceix un paper important per a la regulació de l'activitat del sodi i del potassi en l'organisme.

Per tot això, Novosal afavoreix l'equilibri dietètic i millora la hipertensió.

UNA BONA NOTÍCIA PER A TOTS

L'aparició de Novosal és una bona notícia per als hipertensos i per a les persones que han de seguir una dieta restrictiva en sodi, com és el cas de les embarassades, les quals tendeixen a presentar pujades de tensió arterial en el transcurs de tot el periode de gestació. Les seves profitoses propietats es troben també dins l'àmbit de la prevenció, i sabent que la tensió arterial tendeix a pujar amb el pas dels anys, Novosal és molt recomanable per a les persones d'edat avançada i per a les que, sense arribar a ser-ho, poden córrer el risc de ser afectades per aquest problema com a resultat d'uns costums alimentaris incorrectes.

Novosal es ven únicament a farmàcies. Consulti el seu metge o farmacèutic sobre els seus avantatges. Ells l'aconsellaran millor que ningú.

sal amb la meitat de sodi
novo sal
CIBA—GEIGY

Venda exclusiva a farmàcies.

15 AVANTATGES DEL PAPER PER A FOTOCOPIADORA KANGUROS

1. Paper tallat «full a full» (evita embussos).
2. Grandària de full exacta (Tolerància: ±0,1 mm.).
3. Gramatge constant.
4. 500 fulls en cada paquet.
5. Paquet protegit amb maculatura 100 per 100 antihumitat.
6. Paquets hermèticament tancats per laterals i centre.
7. Paquets referenciats i amb indicació del contingut.
8. En caixes de 5 paquets hermèticament tancats.
9. Estalvi i comoditat, en la versió 5 paquets en retràctil.
10. Fulls sense polsina, sense arrugues, sense unions.
11. Fulls perfectament escairats.
12. Sense electricitat estàtica.
13. Condicionat amb la humitat necessària.
14. Termini d'entrega: menys de 12 hores per a qualsevol quantitat.

15. «LA COMANDA PROGRAMADA, o com estalviar més del 21% en el paper de les vostres fotocòpies». Ara, només en 5 minuts, podeu reduir dràsticament els costos de paper de la fotocopiadora de la vostra empresa. L'estalvi, l'aconseguiu perquè avui podeu reservar en Kanguros la quantitat de paper de fotocopiadora que hàgeu de necessitar durant els mesos vinents. Amb això obteniu tres avantatges: 1) que tot el paper reservat us serà servit al preu d'avui; 2) gaudiu de la taula de descomptes per volum que Kanguros us brinda; 3) sense costos a la bestreta. Aboneu per separat cada una de les entregues només després de rebre-les. Si feu números veureu que val la pena. Esmerceu aquests 5 minuts a aconseguir un estalvi per a la vostra empresa.

Per a més informació crideu a:

KANGUROS

MADRID. Tel.: 675 59 00.
BARCELONA. Tel.: 654 53 12.
VALÈNCIA. Tel.: 132 15 50.
BILBAO. Tel.: 447 37 62.
GUIPÚSCOA. Tel.: 65 22 50.
ALACANT. Tel.: 10 35 22.